

Ionel CORDOVAN
(coordonator)

Mirela Daniela AVRAM

Mariana FILIP

Daniela Viorica ROXIN

Simona TRIFAN

Ghid pentru predarea și învățarea limbii rromani

anul III de studiu

Oradea
2024

Ionel CORDOVAN
(coordonator)

Mirela Daniela AVRAM

Mariana FILIP

Daniela Viorica ROXIN

Simona TRIFAN

**Ghid pentru predarea și
învățarea limbii rromani -
anul III de studiu**

**Oradea
2024**

Autori:

- ✓ Prof. Ionel CORDOVAN (coordonator), inspector școlar pentru minoritatea rromă în cadrul Inspectoratului Școlar Județean Bihor;
- ✓ Prof. Mirela Daniela AVRAM, profesoară pentru învățământul primar în limba rromani la Școala Gimnazială „Puiu Sever” Ineu;
- ✓ Prof. Daniela Viorica ROXIN, profesoară de limba rromani la Școala Gimnazială nr. 1 Avram Iancu;
- ✓ Prof. Mariana FILIP, profesoară pentru învățământul primar în limba rromani la Școala Gimnazială „Puiu Sever” Ineu;
- ✓ Prof. Simona TRIFAN, profesoară pentru învățământul primar în limba rromani la Școala Gimnazială „Puiu Sever” Ineu.

Avizare:

- ✓ Acest ghid a fost avizat de către *Consiliul Consultativ al disciplinei limba rromani maternă* de la nivelul Inspectoratului Școlar Județean Bihor.

Colecție:

- ✓ Prezenta lucrare face parte din colecția „Rromani Didaktika”, regăsită pe pagina web edubh.ro, la secțiunea RED-uri – LIMBA RROMANI;
- ✓ Grupul de facebook „limba rromani anul 3 de studiu”;
- ✓ Canalul de youtube „Rromani Didaktika”.

Tipărire:

- ✓ Tiparul a fost realizat la Print Expert Oradea

ISBN 978-973-0-41189-8

Cuprins

Cuvânt înainte	5
Structura anului școlar 2024-2025	6
Aplicarea structurii anului școlar 2024-2025	9
Planuri cadru de învățământ pentru ciclul primar	11
Programa școlară pentru clasa a III-a /anul III de studiu	17
Proiectarea didactică	29
Evaluare inițială	38
Fișe de lucru	41
Prezentarea demersului didactic integrat	50
I. O angloivend avilăs, k-i škòla palem ame zas!	51
1.1. O bers	52
1.2. I barvali tàmna	55
1.3. I tradiția thaj i edukàcia	57
1.4. Mirri škòla	60
1.5. Rekapitulàcia	62
1.6. Evaluàcia	66
II. O ivend azukărav, mirre familiaça loşalövav!	70
2.1. Mirri şukar familia	71
2.2. Kon si o Phuro Krečuno	73
2.3. O phuro parne balença	75
2.4. E ivendesqe şukarimata	78
2.5. O ivesqo manuś	80
2.6. Rekapitulàcia	84
2.7. Evaluàcia	88
III. And-e zivutrenqi lùmja!	90
3.1. O godăver chavo	91
3.2. E kheresqe zivutre	95
3.3. E mamăqi daj-kaxni	97
3.4. E pendexlinăqe ranika	101

3.5. O uštăvîpen le Isusosqo	105
3.6. Rekapitulàcia	108
3.7. Evaluàcia	112
IV. K-i škòla vi khere siklôvas godăver kaj te ovas!	116
4.1. I zor thaj i godî	117
4.2. Sar si o nasulipen	120
4.3. E štar kaise	123
4.4. I paramîci le trine alavenqi	126
4.5. Naisarimata thaj patîvipnasqe alava	130
4.6. Rekapitulàcia	133
4.7. Evaluàcia	137
I palutni rekapitulàcia 1	139
I palutni rekapitulàcia 2	143
I palutni rekapitulàcia 3	149
I palutni evaluàcia 1	153
I palutni evaluàcia 2	157
Bibliografie	161

Cuvânt înainte

Ghidul pentru predarea și învățarea limbii rromani - anul III de studiu este al doilea dintr-o serie de cinci ghiduri metodice, realizate de o echipă de profesori de limba rromani din județul Bihor, începând cu anul 2021, din necesitatea adaptării demersului didactic la provocările predării on-line.

Lucrarea cuprinde elemente de ghidare a demersului didactic, *structura anului școlar, aplicarea structurii anului școlar la nivelul unității de învățământ, planul cadru, programa școlară, proiectarea didactică*, elemente care facilitează organizarea unui demers didactic integrat și personalizat, după specificul disciplinei și nevoile de învățare ale elevilor.

Lucrarea se evidențiază prin propunerea unui demers didactic integrat, permițând o transpunere logică a programei școlare și a manualului școlar în procesul de predare – învățare - evaluare. Așadar, textele suport propuse sunt explorate prin explicarea și traducerea cuvintelor și expresiilor necunoscute. Au fost traduse toate textele suport, s-au propus răspunsuri la întrebările formulate pentru textele literare din manual.

Sunt prezentate rezolvări model pentru evaluarea inițială, exercițiile recapitulative și itemii de evaluare de la sfârșitul celor patru unități de învățare, precum și a celor cinci seturi de exerciții de recapitulare și evaluare finală, aspecte relevante în realizarea unei evaluări obiective, dar și a unei autoevaluări realizată de elevi.

Fișele de lucru elaborate pentru unitatea I de învățare sunt prezentate într-o manieră practică cu un design atractiv, fiind complementare metodei prezentată în manualul școlar.

În aplicarea acestei abordări didactice integrate recomandăm utilizarea acestor resurse educaționale deschise împreună cu cele prezentate pe canalul de youtube „Rromani Didaktika” (citire model) și pe pagina web edubh.ro, la secțiunea RED-uri – LIMBA RROMANI.

Un profesor bun de limba rromani știe să își adapteze demersul didactic la nevoile de învățare ale elevilor, se pregătește și se informează continuu, utilizează strategii didactice variate, pune pasiune în ceea ce face, este mentorul elevilor săi, inspirându-i pentru transpunerea cunoștințelor în abilități și atitudini comportamentele care se reflectă în dezvoltarea personală a elevilor săi.

Ionel Cordovan,
Oradea,
17 octombrie 2024

@Rromani Didaktika

Ordinul nr. 3694/2024
privind structura anului școlar 2024-2025

Având în vedere:

- prevederile art. 115 alin. (2) lit. r) din Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023, cu modificările și completările ulterioare;
 - Referatul de aprobare nr. 3.202 din 27.12.2023 referitor la proiectul de Ordin al ministrului educației privind structura anului școlar 2024-2025,
- în baza prevederilor art. 13 alin. (3) din Hotărârea Guvernului nr. 369/2021 privind organizarea și funcționarea Ministerului Educației, cu modificările și completările ulterioare,

ministrul educației emite prezentul ordin.

Art. 1. - (1) **Anul școlar 2024-2025** începe la data de 1 septembrie 2024, se încheie la data de 31 august 2025 și are o **durată de 36 de săptămâni** de cursuri. Cursurile anului școlar 2024-2025 încep la data de 9 septembrie 2024.

(2) Prin excepție de la prevederile alin. (1) se stabilesc următoarele:

- a) pentru clasele a XII-a zi, a XIII-a seral și frecvență redusă, anul școlar are o durată de 34 de săptămâni de cursuri și se încheie la data de 6 iunie 2025;
- b) pentru clasa a VIII-a, anul școlar are o durată de 35 de săptămâni de cursuri și se încheie la data de 13 iunie 2025;
- c) pentru clasele din învățământul liceal - filiera tehnologică, cu excepția claselor prevăzute la lit. a) și pentru clasele din învățământul profesional, anul școlar are o durată de 37 de săptămâni de cursuri și se încheie la data de 27 iunie 2025;
- d) pentru clasele din învățământul postliceal, durata cursurilor este cea stabilită prin planurile-cadru de învățământ în vigoare.

Art. 2. - (1) Anul școlar 2024-2025 se structurează, pe intervale de cursuri și intervale de vacanță, astfel:

a) intervale de cursuri:

- de luni, 9 septembrie 2024, până vineri, 25 octombrie 2024;
- de luni, 4 noiembrie 2024, până vineri, 20 decembrie 2024;
- de miercuri, 8 ianuarie 2025, până vineri, 7 februarie 2025, respectiv vineri, 14 februarie 2025, sau vineri, 21 februarie 2025, după caz, la decizia inspectoratelor școlare județene/al municipiului București, în urma consultărilor cu beneficiarii primari ai educației, cu părinții/reprezentanții legali ai acestora și cu cadrele didactice, realizate la nivelul unităților de învățământ;
- de luni, 17 februarie 2025, respectiv luni, 24 februarie 2025, sau luni, 3 martie 2025, la decizia inspectoratelor școlare județene/al municipiului București, după caz, până joi, 17 aprilie 2025;
- de luni, 28 aprilie 2025, până vineri, 20 iunie 2025;

b) intervale de vacanță:

- de sâmbătă, 26 octombrie 2024, până duminică, 3 noiembrie 2024;
- de sâmbătă, 21 decembrie 2024, până marți, 7 ianuarie 2025;
- o săptămână, la decizia inspectoratelor școlare județene/al municipiului București, în perioada 10 februarie- 2 martie 2025;
- de vineri, 18 aprilie 2025, până duminică, 27 aprilie 2025;
- de sâmbătă, 21 iunie 2025, până duminică, 7 septembrie 2025.

(2) Fiecare unitate de învățământ comunică beneficiarilor primari ai educației și părinților/reprezentanților legali ai acestora, până la data de 1 aprilie 2024, structura detaliată a anului școlar, cu includerea deciziilor pentru elementele flexibile ale acesteia.

Art. 3. - În zilele nelucrătoare/de sărbătoare legală prevăzute de lege și de contractul colectiv de muncă aplicabil nu se organizează cursuri.

Art. 4. - (1) Programul național „Școala altfel” și Programul „Săptămâna verde” se desfășoară în perioada 9 septembrie 2024-30 mai 2025, în intervale de câte 5 zile consecutive lucrătoare, a căror planificare se află la decizia unității de învățământ. Derularea celor două programe se planifică **în intervale de cursuri diferite**.

(2) La clasele din învățământul liceal - filiera tehnologică și din învățământul profesional, în perioadele dedicate programelor „Școala altfel” și „Săptămâna verde” se organizează activități de instruire practică, urmărind și scopul acestor programe.

(3) La clasele din învățământul postliceal, în perioadele dedicate programelor „Școala altfel” și „Săptămâna verde” se organizează activități de instruire practică.

Art. 5. - În situația suspendării cursurilor conform Regulamentului-cadru de organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar, măsurile privind parcurgerea integrală a programei școlare prin modalități alternative stabilite de consiliul de administrație al unității de învățământ nu se dispun în perioada vacanțelor școlare.

Art. 6. - Calendarul examenelor/evaluărilor naționale, al examenelor de absolvire, respectiv de certificare/atestare a calificării profesionale/a competențelor, precum și calendarul admiterii în clasa a IX-a se aprobă prin ordine distincte ale ministrului educației.

Art. 7. - (1) În situații deosebite, bine fundamentate, în funcție de condițiile climaterice locale speciale și de specificul școlii, inspectoratele școlare pot aproba, cu avizul Ministerului Educației, la cererea conducerii unităților de învățământ, modificări ale structurii anului școlar stabilite prin prezentul ordin.

(2) Pentru unitățile de învățământ militar preuniversitar din sistemul de apărare, ordine publică și securitate națională, în funcție de specificul școlii și de specificul specializării/armei, Ministerul Apărării Naționale, Ministerul Administrației și Internelor, Ministerul Justiției și alte instituții cu atribuții în domeniile apărării, ordinii publice și securității naționale pot aproba, cu avizul Ministerului Educației, la cererea conducerii unităților de învățământ, modificări ale structurii anului școlar stabilite prin prezentul ordin.

(3) Solicitarea de modificare a structurii anului școlar pentru situațiile menționate la alin. (1) se face după consultarea consiliului reprezentativ al părinților din unitatea/unitățile de învățământ respectivă/respective.

(4) Aprobarea modificării structurii anului școlar, menționată la alin. (1) și (2), se acordă în condițiile asigurării parcurgerii integrale a programei școlare, precum și a posibilității ca toți elevii să participe, fără restricții, la examenele și evaluările naționale.

Art. 8. - Direcțiile de specialitate din cadrul Ministerului Educației, inspectoratele școlare și unitățile de învățământ preuniversitar duc la îndeplinire prevederile prezentului ordin.

Art. 9. - Prezentul ordin se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Ministrul educației,
Ligia Deca

București, 1 februarie 2024.
Nr. 3.694.

APLICAREA STRUCTURII ANULUI ȘCOLAR 2024-2025

PROGRAMUL NAȚIONAL „ȘCOALA ALTFEL” ȘI PROGRAMUL „SĂPTĂMÂNA VERDE”

Intervalul propus în structura anului școlar	Intervalul selectat la nivelul unității de învățământ
Programul național „Școala altfel” și Programul „Săptămâna verde” se desfășoară în perioada 09 septembrie 2024—30 mai 2025, în intervale de câte 5 zile consecutive lucrătoare, a căror planificare se află la decizia unității de învățământ. Derularea celor două programe se planifică în intervale de cursuri diferite.	1. „ȘCOALA ALTFEL” ✓ Modulul/intervalul ✓ Perioada 2. „SĂPTĂMÂNA VERDE” ✓ Modulul/intervalul ✓ Perioada

MODULE/INTERVALE DE CURS

Modulul/intervalul de cursuri conform structurii anului școlar	Modulul/intervalul de cursuri aplicat la nivelul unității de învățământ
Modulul/intervalul de cursuri 1 09 septembrie – 25 octombrie 2024 7 săptămâni X 4 ore = 28 ore	Modulul/intervalul de cursuri 1 09 septembrie – 2024 săptămâni X 4 ore = ore
Modulul/intervalul de cursuri 2 4 noiembrie – 20 decembrie 2024 7 săptămâni X 4 ore = 28 ore	Modulul/intervalul de cursuri 2 – 2024 săptămâni X 4 ore = ore
Modulul/intervalul de cursuri 3 8 ianuarie – 7/14/21 februarie 2025 6 săptămâni X 4 ore = 24 ore	Modulul/intervalul de cursuri 3 – 2025 săptămâni X 4 ore = ore
Modulul/intervalul de cursuri 4 17/24 februarie/3 martie – 17 aprilie 2025 8 săptămâni X 4 ore = 32 ore	Modulul/intervalul de cursuri 4 – 2025 săptămâni X 4 ore = ore
Modulul/intervalul de cursuri 5 28 aprilie – 20 iunie 2025 8 săptămâni X 4 ore = 32 ore	Modulul/intervalul de cursuri 5 – 2025 săptămâni X 4 ore = ore

INTERVALE DE VACANȚĂ

<i>Intervalul de vacanță conform structurii anului școlar</i>	<i>Intervalul de vacanță aplicat la nivelul unității de învățământ</i>
La finalul modulului/intervalului de cursuri 1 26 octombrie – 03 noiembrie 2024	La finalul modulului/intervalului de cursuri 1 26 octombrie – 03 noiembrie 2024
La finalul modulului/intervalului de cursuri 2 21 decembrie 2024 – 07 ianuarie 2025	La finalul modulului/intervalului de cursuri 2 21 decembrie 2024 – 07 ianuarie 2025
La finalul modulului/intervalului de cursuri 3 o săptămână în perioada 10-16 februarie 2025 17-23 februarie 2025 24 februarie – 02 martie 2025	La finalul modulului/intervalului de cursuri 3 ... februarie – 2025
La finalul modulului/intervalului de cursuri 4 18 aprilie – 27 aprilie 2025	La finalul modulului/intervalului de cursuri 4 18 aprilie – 27 aprilie 2025
La finalul modulului/intervalului de cursuri 5 21 iunie – 07 septembrie 2025	La finalul modulului/intervalului de cursuri 5 21 iunie – 07 septembrie 2025

PLANIFICAREA VACANȚEI DIN PERIOADA 10 FEBRUARIE 2025 – 2 MARTIE 2025

Perioada	Județul
10-16 februarie 2025	BN
17-23 februarie 2025	AG, BH, BR, B, BZ, CJ, CL, CS, DB, GJ, GR, HD, IF, IL, MH, OT, PH, SJ, TR, TM, VN, VS, VL
24 februarie – 02 martie 2025	AB, AR, BC, BT, BV, CT, CV, DJ, GL, HR, IS, MM, MS, NT, SM, SB, SV, TL

Planuri cadru pentru învățământul primar

*

E plànură kàdro
vaś o anglutno siklövipen

ORDIN nr. 3371 din 12 martie 2013

privind aprobarea planurilor-cadru de învățământ pentru învățământul primar și a Metodologiei privind aplicarea planurilor-cadru de învățământ pentru învățământul primar

EMITENT: MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

PUBLICAT ÎN: MONITORUL OFICIAL NR. 192 din 5 aprilie 2013

Data intrării în vigoare: 05 aprilie 2013

În conformitate cu prevederile art. 64 - 68 din Legea educației naționale nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare,

în baza Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 96/2012 privind stabilirea unor măsuri de reorganizare în cadrul administrației publice centrale și pentru modificarea unor acte normative,

în temeiul prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 536/2011 privind organizarea și funcționarea Ministerului Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, cu modificările și completările ulterioare,

ministrul educației naționale emite prezentul ordin.

ART. 1

Se aprobă Planul-cadru de învățământ pentru învățământul primar, prevăzut în anexa nr. 1.

ART. 2

Se aprobă Planul-cadru de învățământ pentru învățământul primar în limbile minorităților naționale, prevăzut în anexa nr. 2.

ART. 3

Elevii aparținând minorităților naționale care învață în unități de învățământ cu predare în limba română au dreptul să studieze în învățământul primar limba maternă. Numărul de ore alocate este prevăzut în anexa nr. 3.

ART. 4

Se aprobă Planul-cadru de învățământ pentru învățământul primar cu program integrat și suplimentar de artă - muzică, prevăzut în anexa nr. 4.

ART. 5

Se aprobă Planul-cadru de învățământ pentru învățământul primar cu program integrat și suplimentar de artă - coregrafie, prevăzut în anexa nr. 5.

ART. 6

Se aprobă Planul-cadru de învățământ pentru învățământul primar cu program integrat sportiv, prevăzut în anexa nr. 6.

ART. 7

Planurile-cadru de învățământ aprobate prin prezentul ordin se aplică începând cu anul școlar 2013 - 2014 la clasa pregătitoare și la clasa I, începând cu anul școlar 2014 - 2015 la clasa a II-a, iar din anul 2015 - 2016 la clasele a III-a și a IV-a.

ART. 8

(1) În anul școlar 2013 - 2014, la clasa a II-a se aplică Planul-cadru de învățământ aprobat prin Ordinul ministrului educației, cercetării și tineretului nr. 4.686/2003*), iar la clasele a III-a și a IV-a se aplică Planul-cadru de învățământ aprobat prin Ordinul ministrului educației, cercetării și tineretului nr. 5.198/2004*).

*) Ordinele ministrului educației, cercetării și tineretului nr 4.686/2003 și nr. 5.198/2004 nu au fost publicate în Monitorul Oficial al României, Partea I.

(2) În anul școlar 2014 - 2015, la clasele a III-a și a IV-a se aplică Planul-cadru de învățământ aprobat prin Ordinul ministrului educației, cercetării și tineretului nr. 5.198/2004.

ART. 9

Se aprobă Metodologia privind aplicarea planurilor-cadru de învățământ pentru învățământul primar, prevăzută în anexa nr. 7.

ART. 10

În conformitate cu art. 18 din Legea educației naționale nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare, planurile-cadru ale învățământului primar, gimnazial, liceal și profesional includ religia ca disciplină școlară, parte a trunchiului comun. Elevilor aparținând cultelor recunoscute de stat, indiferent de numărul lor, li se asigură dreptul constituțional de a participa la ora de religie, conform confesiunii proprii. La solicitarea scrisă a elevului major, respectiv a părinților sau a tutorelui legal instituit pentru elevul minor, elevul poate să nu frecventeze orele de religie. În acest caz, situația școlară se încheie fără disciplina religie. În mod similar se procedează și pentru elevul căruia, din motive obiective, nu i s-au asigurat condițiile pentru frecventarea orelor la această disciplină.

ART. 11

Direcția generală educație și învățare pe tot parcursul vieții, Direcția generală învățământ în limbile minorităților, Direcția generală resurse umane și rețea școlară națională, Institutul de Științe ale Educației, inspectoratele școlare județene/al municipiului București, conducerile unităților de învățământ duc la îndeplinire prevederile prezentului ordin.

ART. 12

Anexele nr. 1 - 7 fac parte integrantă din prezentul ordin.

ART. 13

Prezentul ordin se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Ministrul educației naționale,
Remus Pricopie

București, 12 martie 2013.
Nr. 3.371.

Planul - cadru de învățământ pentru învățământul primar

Arii	Discipline	Clasa				
		P	I	II	III	IV
Limbă și comunicare	Limba și literatura română ¹	5	7	6	5	5
	Limba modernă	1	1	1	2	2
Matematică și științe ale naturii	Matematică ²	3	3	4	4	4
	Științe ale naturii	1	1	1	1	1
Om și societate	Istorie	-	-	-	-	1
	Geografie	-	-	-	-	1
	Educație civică	-	-	-	1	1
	Religie	1	1	1	1	1
Educație fizică, sport și sănătate	Educație fizică	2	2	2	2	2
	Joc și mișcare	-	-	-	1	1
	Muzică și mișcare	2	2	2	1	1
Arte	Arte vizuale și abilități practice	2	2	2	2	1
Tehnologii						
Consiliere și orientare	Dezvoltare personală	2	1	1	-	-
Număr total de ore trunchi comun		19	20	20	20	21
Curriculum la decizia școlii (discipline opționale)		0-1	0-1	0-1	0-1	0-1
Număr minim de ore pe săptămână		19	20	20	20	21
Număr maxim de ore pe săptămână		20	21	21	21	22

¹ La clasa pregătitoare, clasa I și clasa a II-a, disciplina se intitulează *Comunicare în limba română*.

² La clasa pregătitoare, clasa I și clasa a II-a, se studiază integrat disciplina *Matematică și explorarea mediului*.

**Planul - cadru de învățământ pentru învățământul primar
în limbile minorităților naționale**

Arii	Discipline	Clasa				
		P	I	II	III	IV
Limbă și comunicare	Limba și literatura română ³	3	4	4	4	4
	Limba și literatura maternă ⁴	5	7	6	5	5
	Limba modernă	1	1	1	2	2
Matematică și științe ale naturii	Matematică	3	3	4	4	4
	Științe ale naturii	1	1	1	1	1
Om și societate	Istorie	-	-	-	-	1
	Geografie	-	-	-	-	1
	Educație civică	-	-	-	1	1
	Religie	1	1	1	1	1
Educație fizică, sport și sănătate	Educație fizică	2	2	2	2	2
	Joc și mișcare	-	-	-	1	1
	Muzică și mișcare	2	2	2	1	1
Arte	Arte vizuale și abilități practice	2	2	2	2	1
Tehnologii						
Consiliere și orientare	Dezvoltare personală	2	1	1	-	-
Număr total de ore trunchi comun		22	24	24	24	25
Curriculum la decizia școlii (discipline opționale)		0-1	0-1	0-1	0-1	0-1
Număr minim de ore pe săptămână		22	24	24	24	25
Număr maxim de ore pe săptămână		23	25	25	25	26

³ La clasa pregătitoare, clasa I și clasa a II-a, disciplina se intitulează *Comunicare în limba română*.

⁴ La clasa pregătitoare, clasa I și clasa a II-a, disciplina se intitulează *Comunicare în limba maternă*.

ANEXA 3 la OMEN 3371 din 12.03.2013

**Planul - cadru de învățământ pentru învățământul primar
pentru școlile sau clasele cu elevi aparținând minorităților naționale care
studiază în limba română**

Arii	Discipline	Clasa				
		P	I	II	III	IV
Limbă și comunicare	Limba și literatura română ⁵	5	7	6	5	5
	Limba și literatura maternă ⁶	3	4	4	4	4
	Limba modernă	1	1	1	2	2
Matematică și științe ale naturii	Matematică	3	3	4	4	4
	Științe ale naturii	1	1	1	1	1
Om și societate	Istorie	-	-	-	-	1
	Geografie	-	-	-	-	1
	Educație civică	-	-	-	1	1
	Religie	1	1	1	1	1
Educație fizică, sport și sănătate	Educație fizică	2	2	2	2	2
	Joc și mișcare	-	-	-	1	1
	Muzică și mișcare	2	2	2	1	1
Arte	Arte vizuale și abilități practice	2	2	2	2	1
Tehnologii						
Consiliere și orientare	Dezvoltare personală	2	1	1	-	-
Număr total de ore trunchi comun		22	24	24	24	25
Curriculum la decizia școlii (discipline opționale)		0-1	0-1	0-1	0-1	0-1
Număr minim de ore pe săptămână		22	24	24	24	25
Număr maxim de ore pe săptămână		23	25	25	25	26

⁵ La clasa pregătitoare, clasa I și clasa a II-a, disciplina se intitulează *Comunicare în limba română*.

⁶ La clasa pregătitoare, clasa I și clasa a II-a, disciplina se intitulează *Comunicare în limba maternă*.

Programa școlară pentru clasa a III-a /anul III de studiu

**I školutni progràma vaś i trinto klàsa /o
trinto siklövipnasqo berś**

Anexa nr. 2 la ordinul ministrului educației naționale nr. 5003 /02.12.2014

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

Programa școlară

pentru disciplina

LIMBA ȘI LITERATURA MATERNĂ RROMANI

CLASA a III-a

București, 2014

Notă de prezentare

Conform planului cadru de învățământ aprobat cu numărul 3371/12.03.2013, disciplina *Limba și literatura maternă* se predă în clasele a III-a – a IV-a cu o alocare de 5 ore pe săptămână.

Programa de *Limba și literatura maternă rromani* pentru clasele a III-a – a IV-a a fost realizată pe baza Cadrului comun pentru dezvoltarea competențelor de comunicare în limba maternă, dezvoltat în perioada iunie-august 2014, pornind de la concluziile studiilor dezvoltate în cadrul proiectului POSDRU 35279 *Un învățământ performant bazat pe decizii fundamentate - Strategii de valorificare a evaluărilor internaționale privind rezultatele învățării*. Acest cadru a fost structurat pentru a accentua aspectul comunicativ-funcțional al învățării limbii și literaturii materne în contextul actual. Fără îndoială că limbile și literaturile cunosc o mare diversitate. Iar decupajele tradiționale de tipul „limbă” și „literatură” se raportează întotdeauna la elemente specifice în plan lingvistic sau în plan literar. Totuși, din perspectivă pragmatică, competențele de comunicare se focalizează pe operații cognitive identice. În acest sens, sunt relevante cadrele de referință ale studiilor internaționale (de exemplu PISA, PIRLS), care vizează un set de procese identice pentru măsurarea achiziției elevilor, indiferent de limba lor maternă.

În această perspectivă, programa valorifică următoarele documente:

- Key Competences for Lifelong Learning - a European Reference Framework, Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006, (Recomandarea Parlamentului European vizând competențele cheie) în Official Journal of the EU, 30 dec. 2006. Din acest document au fost extrase elementele componente ale competenței de comunicare în limba maternă.
- Literary Framework for Teachers, LiFT (Cadrul de referință pentru literatură realizat cu sprijin european și pilotat în 6 țări membre, printre care și România), <http://www.literaryframework.eu/>. Acest document a fost utilizat pentru formularea competențelor și activităților de lectură.
- PIRLS Assessment Framework, <http://timssandpirls.bc.edu/pirls2011/framework.html> (Studiul internațional privind progresia competențelor de lectură la finalul învățământului primar, la care România participă din 2001 - cu teste în limbile română și maghiară). Acest document a facilitat dezvoltarea unor competențe, activități de lectură și structurarea conținuturilor.
- The European Language Portfolio (Portofoliul european al limbilor) http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Portfolio_EN.asp. Acest document a orientat reflecția asupra competențelor de comunicare.

Alături de racordarea fără echivoc la tendințele actuale în didactica maternei pe plan internațional, documentul de față își propune o consolidare a abordării educaționale centrate pe nevoile elevilor în societatea contemporană. Dincolo de retorici, propunem formulări ancorate în cotidian, care să ofere elevilor achiziții de calitate în domeniul comunicării, în contexte semnificative de învățare.

Din punct de vedere formal, programa de față continuă modelul curricular avansat de programele pentru clasa pregătitoare, clasele I și a II-a aprobate în 2013, fiind structurat astfel: notă de prezentare, competențe generale, competențe specifice și exemple de activități de învățare, conținuturi, sugestii metodologice.

- **competențele generale** sunt urmărite pe întreg parcursul învățământului primar (aceste competențe vizează receptarea și producerea de mesaje în contexte la îndemâna copiilor);
- **competențele specifice** sunt derivate din competențele generale și sunt vizate pe parcursul fiecărei clase; **activitățile de învățare** reprezintă exemple de sarcini de lucru prin care se dezvoltă competențele specifice;
- **conținuturile** sunt exprimate ca: funcții ale limbii/acte de vorbire (gramatică funcțională), tipologii ale textului și elemente intuitive privind regularitățile limbii;
- **sugestiile metodologice** au rolul de a orienta profesorul în organizarea demersului didactic pentru a reuși să faciliteze dezvoltarea competențelor.

Competențe generale

- 1. Receptarea de mesaje orale în diverse contexte de comunicare**
- 2. Exprimarea de mesaje orale în diverse situații de comunicare**
- 3. Receptarea de mesaje scrise în diverse contexte de comunicare**
- 4. Redactarea de mesaje în diverse situații de comunicare**

Competențe specifice și exemple de activități de învățare

1. Receptarea de mesaje orale în diverse contexte de comunicare

1.1. Identificarea semnificației globale a unui mesaj oral în contexte familiare

- răspuns la întrebarea „Despre ce e vorba în ...?”
- selectarea variantei corecte dintr-un set prezentat (imagine semnificativă și imagini plauzibile/distractori)
- alegerea variantei corecte în exerciții de tip adevărat/fals
- realizarea unor desene, realizarea unei scheme

1.2. Deducerea sensului unui cuvânt prin raportare la mesajul audiat

- folosirea unei tehnici de încercare și eroare
- explicarea sensului cuvântului prin mijloace verbale și nonverbale

1.3. Sesizarea unor regularități ale limbii prin raportare la mesaje audiate

- observarea unor mărci specifice (de exemplu, plural/gen etc.)

1.4. Manifestarea atenției față de interlocutor

- privirea interlocutorului
- căutarea elementelor interesante, reprezentative ale mesajului audiat

1.5. Manifestarea unei atitudini deschise față de comunicare în condițiile neînțelegerii mesajului audiat

- solicitarea repetării unui mesaj (de exemplu, „Ce-ai spus?”/„Mai spune o dată”)
- solicitarea unei explicații (de exemplu, „adică .../ce înseamnă că ...?”)
- depășirea fricii de eșec

2. Exprimarea de mesaje orale în diverse situații de comunicare

2.1. Descrierea unui obiect/unei ființe din universul apropiat pe baza unui plan simplu

- identificarea și numirea unor trăsături ale obiectelor/ființelor din universul apropiat
- descrierea frontală, cu sprijin din partea profesorului, a obiectelor la îndemână
- descrierea colegului de bancă, cu sprijin din partea profesorului sau a altui coleg
- colaborarea pentru descoperirea ideilor care pot structura un plan simplu

2.2. Povestirea unei întâmplări cunoscute pe baza unui suport adecvat din partea profesorului

- relatarea după întrebările investigatorului perfect (Cine? Ce? Unde? Când? Cum? De ce? Cu cine? Cu ce?)
- relatarea a ceea ce au văzut într-un film/desen animat/clip pentru care nu au subtitrare sau sonor

2.3. Prezentarea unei activități realizate individual sau în grup

- *răspuns la întrebări simple de control – „Ce ai făcut? Ce ai făcut mai întâi? Și apoi? Dar în cele din urmă?”*
- *prezentare după plan a unei teme*
- *prezentarea unor evenimente ale clasei (excursie, concurs, târg de marțișoare etc.)*

2.4. Participarea la interacțiuni pentru găsirea de soluții la probleme

- *dezvoltarea de proiecte interdisciplinare la clasă, în școală sau în comunitate în cadrul unui grup mic*
- *organizarea unui eveniment (de exemplu: o serbare, o expoziție cu afișe realizate în urma lecturilor)*

2.5. Adaptarea vorbirii la diferite situații de comunicare în funcție de partenerul de dialog

- *dramatizarea unor scene de poveste*
- *joc de rol în diverse situații de comunicare (de exemplu, „Ești cu bicicleta în parc și ai găsit un pui de porumbel căzut din cuib. Este un domn pe o bancă mai încolo. Jucați scena”*

3. Receptarea de mesaje scrise în diverse contexte de comunicare

3.1. Extragerea unor informații de detaliu din texte informative sau literare

- *lectura activă, cu creionul în mână*
- *lucru în perechi cu scopul de a lămuri aspecte neînțelese*
- *folosirea jurnalului cu dublă intrare*
- *adresarea de întrebări reciproce*
- *lectura unui text utilizând metoda SINELG*

3.2. Formularea unui răspuns emoțional față de textul literar citit

- *exerciții de exprimare a primelor reacții față de cele citite folosind coduri diverse - desen, mimă, schemă, ritm/melodie etc.*
- *exerciții de tipul „dacă aș fi (personajul) ... m-aș simți/aș fi”*

3.3. Formularea unei păreri despre o povestire și personajele acesteia

- *exerciții de exprimare personală pe baza elementelor din text*
- *exprimarea acordului/dezacordului față de acțiunile, atitudinile unor personaje*

3.4. Evaluarea conținutului unui text pentru a evidenția cuvinte+cheie și alte aspecte importante ale acestuia

- *realizarea de diagrame, de organizatori grafici în perechi/în echipe*

3.5. Sesizarea unor regularități ale limbii pe baza textului citit

- *observarea unor mărci specifice (de exemplu, plural/gen etc.)*

3.6. Aprecierea valorii cărților

- *activități la bibliotecă*
- *amenajarea unui colț de lectură în clasă*

- prezentarea unei cărți la intervale ritmice (o dată pe săptămână, o dată la două săptămâni etc.)

4. Redactarea de mesaje în diverse situații de comunicare

4.1. Aplicarea regulilor de despărțire în silabe, de ortografie și de punctuație în redactarea de text

- interevaluarea textelor scrise
- revizuirea textelor redactate
- discutarea problemelor apărute la despărțirea în silabe
- completarea semnelor de punctuație într-un text fără punctuație și discutarea rezultatelor

4.2. Redactarea unor texte funcționale simple care conțin limbaj vizual și verbal

- realizarea unui afiș pentru promovarea unei serbări/a unui concurs/a unui proiect/a unei tombole
- elaborarea unui fluturaș pentru comunicarea rezultatelor unui proiect

4.3. Realizarea unei scurte descrieri ale unor elemente din mediul apropiat pornind de la întrebări de sprijin

- elaborarea de instrucțiuni amuzante pentru obiecte la îndemână (de exemplu, „Cum este guma? La ce folosește? Găsește și o utilizare neobișnuită!”)

4.4. Relatarea pe scurt a unei întâmplări/activități cu sprijin din partea profesorului

- scrierea unui paragraf în care se folosesc conectori de tipul: mai întâi, apoi, în cele din urmă

4.5. Manifestarea disponibilității pentru transmiterea în scris a unor idei

- participarea alături de colegi și profesor la realizarea programului unei serbări, a scenariului unei dramatizări
- expoziții de afișe/alte produse scrise realizate în urma activităților
- participarea la realizarea unui jurnal al clasei

Conținuturi⁷

Conținuturile din lista de mai jos constituie mijloace pentru dezvoltarea competențelor de comunicare, respectiv baza de operare prin care se structurează competențele; conținuturile nu se tratează în sine; se va evita metalimbajul

Domenii de conținut	Elemente de conținut
Funcții ale limbii (acte de vorbire)	- descrierea (de obiecte, ființe din universul imediat) - relatarea unei acțiuni/întâmplări cunoscute (trăite, vizionate, citite) - oferirea de informații (referitoare la universul apropiat) - solicitarea de informații (referitoare la universul apropiat) - cererea simplă familiară, cerere politicoasă - prezentarea (de persoane, de cărți, a unor activități) - inițierea unui schimb verbal
Textul	- textul pentru lectură are minim 450 cuvinte - textul literar: cu precădere narativ; fragmente descriptive scurte; poezii scurte adecvate nivelului de vârstă - text de informare și funcțional: afiș, fluturaș, tabel sau alt tip de organizator grafic, biletul, felicitarea; în funcție de dotări – email
Variabilitatea și regularitățile limbii	- intuirea numărului și a genului - intuirea claselor morfologice: substantiv, adjectiv, pronume personal, verb

⁷ Domeniile de conținut propuse sunt selectate din lista oferită în descriptivul de conținuturi ale competenței de comunicare în limba maternă din Recomandarea Parlamentului european privind cadrul de referință pentru competențe cheie pentru învățarea pe parcursul întregii vieți.

Sugestii metodologice

În clasele a III-a și a IV-a, este continuată construirea achizițiilor a căror structurare a început în ciclul anterior (clasa pregătitoare, clasele I și a II-a). Competențele generale rămân aceleași, acestea jalonând codarea și decodarea de mesaje orale și scrise.

Comunicarea elevilor are loc firesc în clasă și devine, în context școlar, obiect al reflecției și al învățării. Din acest motiv, competențele specifice reprezintă trepte în structurarea comunicării orale și scrise.

Receptarea mesajelor orale și scrise

Atât la clasa a III-a, cât și la a IV-a, sunt incluse enunțuri specifice pentru receptarea globală a unui mesaj oral, având în vedere că, în clasele anterioare, această operare nu a constituit un scop explicit al învățării.

Înțelegerea globală a mesajului sprijină ascultătorul să discearnă dacă este necesar să acorde atenție într-un anumit context de comunicare. Înțelegerea globală, odată consolidată, permite și alte operări necesare înțelegerii și participării în tranzațiile verbale, care să conducă la interacțiuni responsabile social în spațiul școlii și în afara lui. Este esențial, din acest punct de vedere, ca elevii să comunice autentic cu cei din jur, pentru a înțelege, prin intuiție, apoi prin reflecție, importanța de a-l asculta cu adevărat pe celălalt, de a fi atent la nevoile lui, de a empatiza și de a nu judeca. Formarea unor deprinderi de ascultător activ este o componentă importantă a competenței de comunicare. Astfel, contextele create în spațiul școlii trebuie să fie autentice, adecvate vârstei și dorințelor grupului de elevi.

Tot în domeniul ascultării, evidențiem și importanța deschiderii unor căi spre reflecția asupra regularităților limbii. Competențele care vizează sesizarea unor regularități sau abateri în exprimarea unui vorbitor structurează, în mintea copilului, conștientizarea sistemului limbii și a semnificației componentelor sale. Această achiziție este întărită prin dezvoltarea unor competențe similare în receptarea mesajului scris.

În privința receptării mesajului scris, accentele formative sunt pe semnificații și pe explorarea acestora la nivelul textului scris (literar și nonliterar). Structurarea competențelor se raportează la procesele lecturii din cadrul de referință PIRLS și la receptarea literaturii din cadrul LiFT. Din perspectiva PIRLS, lectura, în scop informativ sau în scop estetic, înseamnă comprehensiune, care se construiește treptat, de la simplu la complex, prin antrenarea a patru procese cognitive esențiale: identificarea de informații explicit formulate, realizarea de deducții simple, integrarea și interpretarea ideilor și a informațiilor, evaluarea critică a conținutului și a elementelor textuale. În demersurile focalizate pe formarea competențelor de lectură, cadrul didactic trebuie să proiecteze activități coerente pentru antrenarea treptată a celor patru procese, care să ducă la o înțelegere profundă a textelor, la evaluări critice, la formulare de răspunsuri personale față de cele citite susținute cu elemente/cu exemple din mesajele scrise.

LiFT valorifică experiențe didactice europene, valoroase în abordarea lecturii literare în context școlar și pledează pentru importanța trezirii interesului elevului, a motivației sale, ca prim pas pentru formarea unei atitudini pozitive față cunoașterea lumii prin lectură. Este necesar ca alegerea textelor literare ce urmează a fi abordate în clasă să corespundă nevoilor elevilor, intereselor acestora și reprezentărilor lor despre lume. De asemenea, investigarea lumilor ficționale, prin sarcini simple, dar relevante pentru elevi, îi ajută să extragă informația semnificativă dintr-un text, să o lege de propria viață, să compare lumea reală cu cea ficțională și să-și susțină punctele de vedere cu argumente valide.

Așadar, lectura este un scop explicit al învățării, de maximă importanță pentru cunoaștere și pentru dezvoltarea personală a elevului, nefiind un mijloc pentru practicarea vocabularului și a

gramaticii.

Exprimarea orală și redactarea

În privința producerii de mesaje orale și scrise, accentele formative sunt puse pe valorizarea intereselor elevilor din perspectiva exprimării de idei, de păreri, de emoții pe tematici relevante pentru experiențele lor. Succesul unor activități de exprimare depinde de semnificația lor pentru elevul înțeles în individualitatea sa, cu un profil cognitiv și afectiv propriu. Totodată, sunt valorizate experiențele de interacțiune care pun bazele nu doar pentru comunicarea eficientă, dar și pentru socializare.

Temele de redactare, precum și problematicile abordate în producerea orală trebuie să traducă intenții autentice din perspectiva elevului. Rezolvarea unor sarcini stereotipe, repetitive va conduce, așadar, la abordări superficiale, la lipsa motivației și a încrederii în sine, în propriile idei.

Din acest motiv, în prezentul document, producerea de texte orale sau scrise pune accent pe relevanța contextului de comunicare, pe interogare, pe explorarea universului copilului, inclusiv prin apelul la noile tehnologii. Sunt evidențiate, de asemenea, situații în care, pentru a se exprima, elevii pot folosi și alte coduri în afara codului lingvistic (de exemplu, desene, colaje, ritm).

Modelul comunicativ-funcțional și abordarea conținuturilor

În documentul de față, categoriile de conținut sunt preluate dintre cele stipulate în Recomandarea Parlamentului European pentru formarea competențelor cheie. Conținuturile sunt tratate ca bază de operare pentru structurarea competențelor, nu ca scopuri în sine.

În privința elementelor de construcție a comunicării, am optat pentru intuirea regularităților din mesaje vehiculate, pentru identificarea acestora în context. Propunem ca sesizarea semnificației categoriilor gramaticale și a claselor morfologice să se realizeze prin jocuri de imaginație și prin analogii reprezentative. De exemplu, *putem pleca să explorăm spațiul galactic și în cele din urmă vom ajunge pe o planetă unde vom poposi. Acolo nimic nu seamănă cu Terra. Va trebui să inventăm nume pentru tot ceea ce vedem. Vom constata că toate aceste nume au anumite caracteristici exact ca acelea din lumea noastră. Și pentru că toate acestea trebuie să aibă un nume le-am spus „substantive”*.

Exemplul de mai sus ilustrează că, în acest mod, modelul comunicativ-funcțional poate fi aplicat efectiv în clasă.

Demersul constructivist, adoptat în contemporaneitate, presupune, așadar, explorarea de către elevi a realității comunicării în același mod în care au făcut-o în trecut aceia care au scris gramaticile, nu cu scopul de a scrie ei – elevii - alte tratate, ci de a comunica eficient, responsabil.

Tematica textelor trebuie să reflecte universul copilăriei și valorile proprii acestuia. Autorii de manuale vor utiliza atât texte create de aceștia, cât și texte folclorice și ale scriitorilor rromi din România și din străinătate. Manualul se va încheia cu câte un vocabular rrom-român și român-rrom, structurate pe baza cuvintelor întâlnite în manualul respectiv.

Listă orientativă de autori și texte

Lista este orientativă – autorii de manuale/profesorii vor selecta autorii și textele considerate adecvate demersului propus.

AUTORI RROMI:

Andre Barthelemy: *Kajsan.*

Borcoi Jupter: *I zor thaj i godi; Sar si o nasulipen; Duj amala; I dos; O lacho amal; Duj ehave.*

Costică Bățalan: *O Phuro Krăcuno.*

Eslam Drudak: *E ehona.*

Gheorghe Sarău: *O zukel, o rikono vaj i mûca?; O ivend; O manuș thaj le duj pesqe ehaja; I Svînta Sara; O pašmilaj; O Uštăvîpen le Isusosqo; So ingeren e kanzürke pumare dumeshe?; I rromani ehîb.*

Karszali Ervin și Rosztàs Farkas: *O rrom thaj i balval; Sa mança!.*

Lèksa Manuș: *Dade, kin manqe grastorres!; Phen tu manqe, ehavorro!.*

Mateom Maximoff: *Bitînav tumenqe mirre asva.*

Nina Vinkova: *O brişînd.*

Octavian Bonculescu: *Rodipen.*

Rosztas György: *O kermuso.*

Rajko Djurić: *E dajaqe jakha; So zanav?; So kerel o lav?; I sazangli ehîb.*

Romka Demeter: *Te avelas man grastorro parno!; Murre dadesqe.*

TRADUCERI ȘI ADAPTĂRI DIN LITERATURA UNIVERSALĂ realizate de:

Gheorghe Sarău: *O pučhipen k-e duj droma; I paramiçi la molăqi, poveste grecească; I buzni thaj le trin buznorre, Anton Pann: Andar e svătură le godăver phuresqe; Dade!a, amare!a; Petre Petcut: O Ștefân Răzvân, o baro raj la Moldoviaqo; O zidări; Umberto Eco: Jekh șoșoj... aver șoșoj...; Mokcsay Gyulane: O rrom thaj i astarni le ruvenqi, O bičajlo rrom.*

Marcel Courthiade: *Esop: O Lačhipen thaj o Nasulipen; Sar o șoșoj mudardăs le ruves; A.A. Milnesqo: O ričhinorro Vini zal k-o șoșoj; I kakarășka thaj o kalo sap; Jekh godăver rromni.*

Mantu Stoica: *K-o Betleemo tele, Adēs Biandilo o Xristos, Thaj so šukar nevîpen, E ivendesqe luludă, O phuro parne balença.*

Sorin Aurel Sandu: *Anton Pann: Anθa' o siklipe'.*

Octavian Bonculescu: *O gonorro duje lovença, dramatizarea în versuri realizată de Elena Nuică.*

Isabela Bănică: *Katarina Taikon: I Katitzi.*

Alte traduceri și adaptări: *Sar i cik kerdili manro, culeasă de la rromii căldărari din Franța; O bakro, adaptare după o poveste culeasă de la rromii căldărari din Franța; O rrom, o phuro thaj le duj piră, poveste veche din Balcani; Lil Indiaθar, adaptare după J.S. Pathania.*

Listă orientativă de autori și texte – traducere în limba română

Lista este orientativă – autorii de manuale/profesorii vor selecta autorii și textele considerate adecvate demersului propus.

AUTORI RROMI:

Andre Barthelemy: *Unde ești.*

Borcoi Jupter: *Puterea și mintea; Cum este răutatea; Doi prieteni; Vina; Prietenul cel bun; Doi băieți.*

Costică Bățalan: *Moș Crăciun.*

Eslam Drudak: *Lunile.*

Gheorghe Sarău: *Câinele, cățelul sau pisica?; Iarna; Omul și cele două fiice; Sfânta Sara; Primăvara; Învierea lui Isus; Ce poartă aricii pe spatele lor?; Limba rromani.*

Karszali Ervin și Rosztàs Farkas: *Rromul și vântul; Tot cu mine!*

Lèksa Manuś: *Tată, cumpără-mi căluș!; Spune-mi, copilașule!*

Mateom Maximoff: *Vă vând lacrimile mele.*

Nina Vinkova: *Ploaia.*

Octavian Bonculescu: *Căutare.*

Rosztas György: *Șoarecele.*

Rajko Djurić: *Ochii mamei; Ce știi?; Ce face cuvântul?; Limba de toți știută.*

Romka Demeter: *Dacă aș avea un căluș alb!; Tatălui meu.*

TRADUCERI ȘI ADAPTĂRI DIN LITERATURA UNIVERSALĂ realizate de:

Gheorghe Sarău: *Întrebarea la răscruce de drumuri; Povestea vinului, poveste grecească; Capra cu trei iezi; Anton Pann: Din sfaturile bătrânului înțelept; Tatăl nostru; Petre Petcuț; Ștefan Răzvan, domnitorul Moldovei; Zidarul; Umberto Eco: Un iepure ... alt iepure ...; Mokcsay Gyulane: Rromul și capcana pentru lupi, Rromul nesătul.*

Marcel Courthiade: *Esop: Bunătatea și Răutatea; Cum iepurele l-a omorât pe lup; A.A.*

Milnesqo: Ursuleșul Vini merge la iepure; Coțofana și șarpele negru; O femeie înțeleaptă.

Mantu Stoica: *Jos la Betleem, Astăzi s-a născut Hristos, O ce veste minunată, Florile dalbe, Moș Crăciun cu plete dalbe.*

Sorin Aurel Sandu: *Anton Pann: Despre învățături.*

Octavian Bonculescu: *Punguța cu doi bani, dramatizarea în versuri realizată de Elena Nuică.*

Isabela Bănică: *Katarina Taikon: Katitzi.*

Alte traduceri și adaptări: *Cum noroiul a devenit pâine, culeasă de la rromii căldărari din Franța; Berbecul, adaptare după o poveste culeasă de la rromii căldărari din Franța; Rromul, bătrânul și cele două oale, poveste veche din Balcani; Carte din India, adaptare după J.S. Pathania.*

Grupul de lucru

Gheorghe Sarău	Ministerul Educației Naționale
Ionel Cordovan	Școala Gimnazială „Puiu Sever”, Ineu
Noemi Cordovan	Școala Gimnazială „Puiu Sever”, Ineu

Proiectarea didactică

*

O didaktikano projektisaripen

Unitatea de învățământ:.....

Profesor:

Disciplina: Limba și literatura maternă rromani

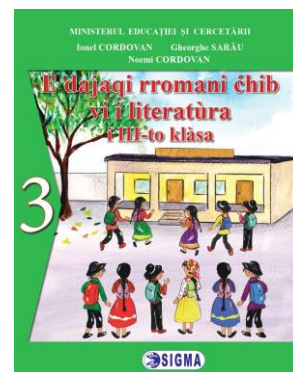
Clasa:

Anul de studiu: III

Nr. ore/săptămână: 4

An școlar: 2024-2025

Manual: Ionel Cordovan, Noemi Cordovan, Gh. Sarău, Ed. Sigma, 2020

COMPETENȚE GENERALE ȘI SPECIFICE

1. Receptarea de mesaje orale în diverse contexte de comunicare

- 1.1. Identificarea semnificației globale a unui mesaj oral în contexte familiare
- 1.2. Deducerea sensului unui cuvânt prin raportare la mesajul audiat
- 1.3. Sesizarea unor regularități ale limbii prin raportare la mesaje audiate
- 1.4. Manifestarea atenției față de interlocutor
- 1.5. Manifestarea unei atitudini deschise față de comunicare în condițiile neînțelegerii mesajului audiat

2. Exprimarea de mesaje orale în diverse situații de comunicare

- 2.1. Descrierea unui obiect/unei ființe din universul apropiat pe baza unui plan simplu
- 2.2. Povestirea unei întâmplări cunoscute pe baza unui suport adecvat din partea profesorului
- 2.3. Prezentarea unei activități realizate individual sau în grup
- 2.4. Participarea la interacțiuni pentru găsirea de soluții la probleme
- 2.5. Adaptarea vorbirii la diferite situații de comunicare în funcție de partenerul de dialog

3. Receptarea de mesaje scrise în diverse contexte de comunicare

- 3.1. Extragerea unor informații de detaliu din texte informative sau literare
- 3.2. Formularea unui răspuns emoțional față de textul literar citit
- 3.3. Formularea unei păreri despre o povestire și personajele acesteia
- 3.4. Evaluarea conținutului unui text pentru a evidenția cuvinte cheie și alte aspecte importante ale acestuia
- 3.5. Sesizarea unor regularități ale limbii pe baza textului citit
- 3.6. Aprecierea valorii cărților

4. Redactarea de mesaje în diverse situații de comunicare

- 4.1. Aplicarea regulilor de despărțire în silabe, de ortografie și de punctuație în redactarea de text
- 4.2. Redactarea unor texte funcționale simple care conțin limbaj vizual și verbal
- 4.3. Realizarea unei scurte descrieri ale unor elemente din mediul apropiat pornind de la întrebări de sprijin
- 4.4. Relatarea pe scurt a unei întâmplări/activități cu sprijin din partea profesorului
- 4.5. Manifestarea disponibilității pentru transmiterea în scris a unor idei

STRUCTURA ANULUI ȘCOLAR 2024-2025

Structura	Număr de săptămâni
Număr total de săptămâni	36 săptămâni
Număr săptămâni „Școala Altfel”	1 săptămână
Număr săptămâni „Școala Verde”	1 săptămână
Număr săptămâni pentru proiectarea conținuturilor	34 de săptămâni

Nr. crt.	Competențe specifice	Capitol/Unitate de învățare	Nr. de ore	Conținuturi	Săptămâna /perioada	Modul/I nterval	Obs.
I.	CS 1.1 CS 1.2 CS 1.3 CS 2.1 CS 2.2 CS 2.4 CS 3.1 CS 3.3 CS 3.4 CS 4.1 CS 4.3 CS 4.4	O angloivend avilās, k-i škòla palem ame zas!	32	1. Gelem, gelem.	Săptămâna ...	M /I ...	
				2. E lilesqo prezentisaripen			
				3. Tèsto vaś i anglutni evaluàcia			
				4. O berś – Lava maśkar e lava...			
				5. O berś – Pučhimata aj mangimata ka-o tèksto	Săptămâna ...	M /I ...	
				6. E grafème save si sar and-i rumunikani čhib			
				7. E grafème save miazon kodolença andar i rumunikani čhib			
				8. E grafème save na si sar and-i rumunikani čhib			
				9. So zanav, so na zanav? Po śukar te siklövav!	Săptămâna ...	M /I ...	
				10. Žanesas kaj...?			
				11. Klasaqe bută			
				12. I barvali tàmna – Lava maśkar e lava...			
				13. I barvali tàmna – Pučhimata aj mangimata ka-o tèksto	Săptămâna ...	M /I ...	
				14. E phurdine grùpură			
				15. E vokàle anglal savenŋe aśunel pes -i			
				16. E berśivaxta, e čhona, o kurko			
				17. So zanav, so na zanav? Po śukar te siklövav!	Săptămâna ...	M /I ...	
				18. Žanesas kaj...?			
				19. Klasaqe bută			
				20. I tradiția thaj i edukàcia – Lava maśkar e lava...			
				21. I tradiția thaj i edukàcia – Pučhimata aj mangimata ka-o tèksto	Săptămâna ...	M /I ...	
				22. E postpozicionàla grafème			

Nr. crt.	Competențe specifice	Capitol/Unitate de învățare	Nr. de ore	Conținuturi	Săptămâna /perioada	Modul/I nterval	Obs.
				23. O bilèto	Săptămâna ...	M /I ...	
				24. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav!			
				25. Klasađe bută			
				26. Mirri škòla – Lava maškar e lava...			
				27. Mirri škòla – Pučhimata aj mangimata ka-o tèksto			
				28. O ašunipen/o šun, i grafèma, i silàba, o alav			
				29. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav!	Săptămâna ...	M /I ...	
				30. Žanesas kaj...?			
				31. Rekapitulàcia			
				32. Evaluàcia			
II.	CS 1.1 CS 1.2 CS 1.4 CS 2.1 CS 2.2 CS 2.3 CS 3.2 CS 3.3 CS 3.4 CS 4.1 CS 4.3 CS 4.5	O ivend ažukărav, mirre familiađa lošalövav!	36	33. Mirri šukar familia – Lava maškar e lava...	Săptămâna ...	M /I ...	
				34. Mirri šukar familia – Pučhimata aj mangimata ka-o tèksto			
				35. E alava kaj si len sajekh sènso			
				36. E alava mamujutne sensođa			
				37. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav!	Săptămâna ...	M /I ...	
				38. Žanesas kaj...?			
				39. Klasađe bută			
				40. Kon si o Phuro Krečùno? - Lava maškar e lava...	Săptămâna ...	M /I ...	
				41. Kon si o Phuro Krečùno? – Pučhimata aj mangimata ka-o tèksto			
				42. So si o substantìvo?			
				43. E živdisarde thaj e biživdisarde substantìvură			
				44. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav!			
				45. Žanesas kaj...?	Săptămâna	M /I ...	

Nr. crt.	Competențe specifice	Capitol/Unitate de învățare	Nr. de ore	Conținuturi	Săptămâna /perioada	Modul/I nterval	Obs.
				46. Klasaqe bută	...		
				47. O phuro parne balența - Lava mașkar e lava...			
				48. O phuro parne balența - Pučhimata aj mangimata ka-o təksto			
				49. O baxtăripen			
				50. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav!	Săptămâna ...	M /I ...	
				51. Žanesas kaj...?			
				52. Klasaqe bută			
				53. E ivendesqe šukarimata - Lava mașkar e lava...			
				54. E ivendesqe šukarimata - Pučhimata aj mangimata ka-o təksto	Săptămâna ...	M /I ...	
				55. E khethane thaj e ververutne substantivură			
				56. E substantivurenqo gin			
				57. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav!			
				58. Žanesas kaj...?	Săptămâna ...	M /I ...	
				59. Klasaqe bută			
				60. O ivesqo manuș - Lava mașkar e lava...			
				61. O ivesqo manuș - Pučhimata aj mangimata ka-o təksto			
				62. E substantivurenqo gèndero	Săptămâna ...	M /I ...	
				63. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav!			
				64. Žanesas kaj...?			
				65. Klasaqe bută			
				66. Rekapitulàcia 1	Săptămâna ...	M /I ...	
				67. Rekapitulàcia 2			
				68. Evaluàcia			

Nr. crt.	Competențe specifice	Capitol/Unitate de învățare	Nr. de ore	Conținuturi	Săptămâna /perioada	Modul/I nterval	Obs.
III.	CS 1.1 CS 1.2 CS 1.5 CS 2.1 CS 2.3 CS 2.5 CS 3.2 CS 3.3 CS 3.5 CS 4.1 CS 4.2 CS 4.4	And-e zivutrenqi lùmja!	34	69. O godăver éhavo - Lava maškar e lava...	Săptămâna ...	M /I ...	
				70. O godăver éhavo - Pučhimata aj mangimata ka-o tèksto			
				71. Jekhe zenesqi deskripcia			
				72. Jekhe obijektosqi deskripcia			
				73. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav!	Săptămâna ...	M /I ...	
				74. Žanesas kaj...?			
				75. E kheresqe zivutre - Lava maškar e lava...			
				76. E kheresqe zivutre - Pučhimata aj mangimata ka-o tèksto			
				77. So si o adžektivo?	Săptămâna ...	M /I ...	
				78. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav!			
				79. Žanesas kaj...?			
				80. Klasaqe bută			
				81. E mamăqi daj-kaxni - Lava maškar e lava...	Săptămâna ...	M /I ...	
				82. E mamăqi daj-kaxni - Pučhimata aj mangimata ka-o tèksto			
				83. O akòrdo le pašnavnănqo kaj si len štar fòrme			
				84. O akòrdo le pašnavnănqo kaj si len jekh fòrma			
				85. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav!	Săptămâna ...	M /I ...	
				86. Žanesas kaj...?			
				87. Klasaqe bută			
				88. E pendexlinăqi krănga - Lava maškar e lava...			
				89. E pendexlinăqi krănga - Pučhimata aj mangimata ka-o tèksto	Săptămâna ...	M /I ...	

Nr. crt.	Competențe specifice	Capitol/Unitate de învățare	Nr. de ore	Conținuturi	Săptămâna /perioada	Modul/I nterval	Obs.
				90. O titulo. O autòro. E personàzură			
				91. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav!			
				92. Žanesas kaj...?			
				93. Klasaqe bută	Săptămâna ...	M /I ...	
				94. O uštăvipen le Isusosqo - Lava maškar e lava...			
				95. O uštăvipen le Isusosqo - Pučhimata aj mangimata ka-o tèksto			
				96. O afišo/o plakàto			
				97. O vortoxramosaripen	Săptămâna ...	M /I ...	
				98. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav!			
				99. Žanesas kaj...?			
				100. Klasaqe bută	Săptămâna ...	M /I ...	
				101. Rekapitulàcia			
				102. Evaluàcia			
IV.	CS 1.1 CS 1.2 CS 1.3 CS 2.1 CS 2.2 CS 2.5 CS 3.1 CS 3.2 CS 3.6 CS 4.1 CS 4.2 CS 4.5	K-i škòla thaj khere siklòvas godăver kaj te ovas!	34	103. I zor thaj i godĩ - Lava maškar e lava...	Săptămâna ...	M /I ...	
				104. I zor thaj i godĩ - Pučhimata aj mangimata ka-o tèksto			
				105. So si o pronòmbro?	Săptămâna ...	M /I ...	
				106. E pronombrosqo gin thaj ženo			
				107. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav!			
				108. Žanesas kaj...?	Săptămâna ...	M /I ...	
				109. Klasaqe bută			
				110. Sar si o nasulipen – Lava maškar e lava...			
				111. Sar si o nasulipen – Pučhimata aj mangimata ka-o tèksto			
				112. So si o vèrbo?			

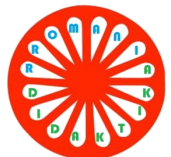
Ghid pentru predarea și învățarea limbii rromani – anul III de studiu

Nr. crt.	Competențe specifice	Capitol/Unitate de învățare	Nr. de ore	Conținuturi	Săptămâna /perioada	Modul/I nterval	Obs.
				113. O gin e verbosqo	Săptămâna ...	M /I ...	
				114. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav!			
				115. Žanesas kaj...?			
				116. Klasaqe bută			
				117. E štar kaise – Lava maškar e lava...	Săptămâna ...	M /I ...	
				118. E štar kaise – Pučhimata aj mangimata ka-o təksto			
				119. E puntuaciaqe sèmnură			
				120. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav!			
				121. Žanesas kaj...?	Săptămâna ...	M /I ...	
				122. Klasaqe bută			
				123. I paramiçi le trine alavenqi – Lava maškar e lava...			
				124. I paramiçi le trine alavenqi – Pučhimata aj mangimata ka-o təksto			
				125. O familiáro mangipen	Săptămâna ...	M /I ...	
				126. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav!			
				127. Žanesas kaj...?			
				128. Klasaqe bută			
				129. Naisarimata thaj pativipnasqe alava – Lava maškar e lava...	Săptămâna ...	M /I ...	
				130. Naisarimata thaj pativipnasqe alava – Pučhimata aj mangimata ka-o təksto			
				131. Sar astaras, ingeras thaj agorisaras o vakäripen			
				132. O imèjlo			
				133. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav!	Săptămâna ...	M /I ...	
				134. Klasaqe bută			
				135. Rekapitulàcia			

Ghid pentru predarea și învățarea limbii rromani – anul III de studiu

Nr. crt.	Competențe specifice	Capitol/Unitate de învățare	Nr. de ore	Conținuturi	Săptămâna /perioada	Modul/Interval	Obs.
				136. Evaluàcia			

Evaluarea inițială

*

I anglutni/iniciàlo evaluàcia

TEST DE EVALUARE ÎNȚIALĂ

Limba și literatura maternă rromani

Anul III de studiu

O anav thaj angloanav:

I dăta:

1. Xramosaren palal svàko alav e silabenqo gin!

✚ dad – ✚ arakhel – ✚ ternipen –
✚ parno – ✚ dikhel – ✚ angloivend –

2. Xramosaren po jekh propozìcia savi te agorisarel pes and-o:

E puntuaciaqo sèmno	I kerdi propozìcia
✚ pùnkto/viram (.)	✚
✚ akharipnasqo sèmno (!)	✚
✚ pučhipnasqo sèmno (?)	✚

3. Xramosaren e alava kaj si len amboldino/mamujutno sènso!

✚ baro ✚ éorro
✚ nasul ✚ zivel

4. Thov pašal svàko vortogràma po jekh trebutno alav!

✚ and-o ✚ k-o ✚ p-o
✚ and-i ✚ k-i ✚ p-e

5. Drabaren e pučhimata! Maj xramosaren po trin alava save te ambolden k-e dine pučhimata!

kasqo?	mirro	tiro			
kasθar?	manθar	tuθar			
kaça?	mança	tuça			

TEST DE EVALUARE ÎNȚIALĂ

Limba și literatura maternă rromani

Anul III de studiu

O anav thaj angloanav:

I dăta:

1. Xramosaren palal svàko alav e silabenqo gin!

dad – 1 silàba	arakhel – 3 silàbe	ternipen – 3 silàbe
parno – 2 silàbe	dikhel – 2 silàbe	angloivend – 4 silàbe

2. Xramosaren po jekh propozìcia savi te agorisarel pes and-o:

E puntuaciaqo sèmnno	I kerdi propozìcia
pùnkto/viram (.)	Lesqo lil si lolo vi tikno.
akharipnasqo sèmnno (!)	Lačo dīves, raja!
pučhipnasqo sèmnno (?)	So kerel tiri daj?

5. Xramosaren e alava kaj si len amboldino/mamujutno sènso!

baro ≠ tikno	ćorro ≠ barvalo
nasul ≠ lačo	zivel ≠ merel

6. Thov pašal svàko vortogràma po jekh trebutno alav!

and-o fòros	k-o Del	p-o drom
and-i jag	k-i éhaj	p-e lenă

5. Drabaren e pučhimata! Maj xramosaren po trin alava save te ambolden k-e dine pučhimata!

kasqo?	mirro	tiro	dadesqo	paposqo	kakosqo
kasθar?	manθar	tuθar	dadesθar	paposθar	kakosθar
kaça?	mança	tuça	dadeça	papoça	kakoça

Fișe de lucru

Butăqe fișe

BUTĂQI FÌSA

O berś, e riga 12-13

O anav thaj angloanav:

I dăta:

1. Ambolden and-i gazikani čhib o avutno kotor andar o təksto „O berś”!

- Nais tuqe, Larisa! Palal sar tume zanen, o berś si sar jekh rukh kaj si les 12 ranika. D-ašti te phenel manqe varekon so si kadala ranika?

- Kadala ranika si e berśesqe čhona, amboldel o Alèks.

2. Xramosaren panz grafème save xramosaren pen thaj drabaren pen sa kadja and-i rromani vi and-i rumunikani čhib! Xramosaren po jekh alav savo te astarel/širdel kadale grafemenča!

✚ i grafèma: a, o alav: anro

✚ i grafèma:, o alav:

✚ i grafèma:, o alav:

✚ i grafèma:, o alav:

✚ i grafèma:, o alav:

✚ i grafèma:, o alav:

3. Xramosaren panz grafème save NA xramosaren pen vaj NA drabaren pen sa kadja and-i rromani vi and-i rumunikani čhib! Xramosaren po jekh alav savo te astarel/širdel kadale grafemenča!

✚ i grafèma: c, o alav: ciknida

✚ i grafèma:, o alav:

✚ i grafèma:, o alav:

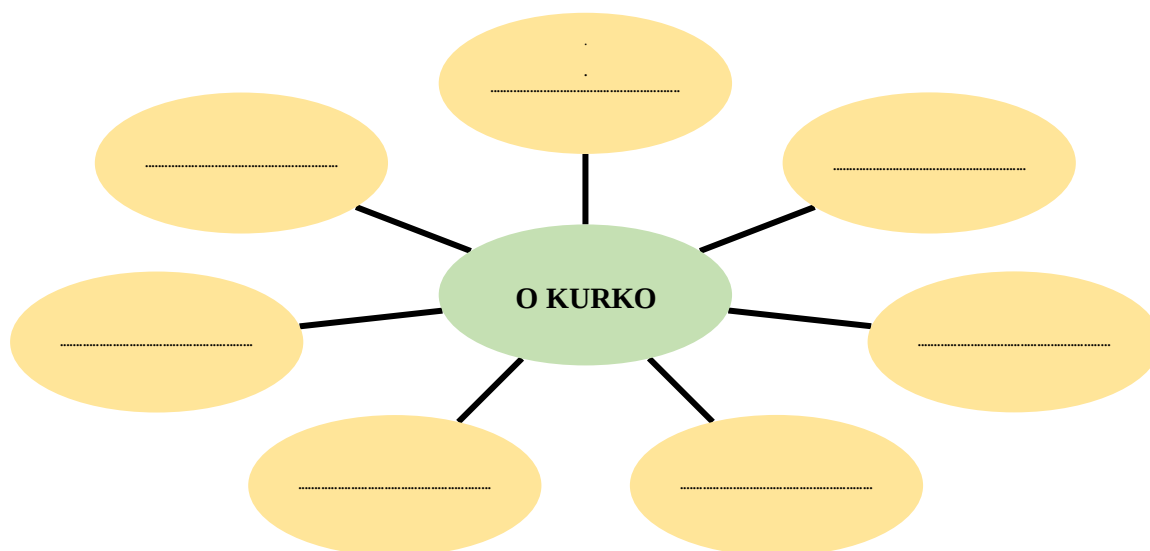
✚ i grafèma:, o alav:

✚ i grafèma:, o alav:

✚ i grafèma:, o alav:

4. Xramosaren and-e truja e kurkesqe dīvesa!

5. Ker i korespondència mașkar e pučhimata andar i čači rig thaj e lače amboldimata, dikhindoj e informàcie andar o tèksto „O berś”.

1. Sar phenel i siklārni ke si o berś?

A. E ranika si e berśesqe čhona.

2. So si e rukhesqe ranika?

B. Si sar jekh rukh kaj si les 12 ranika.

3. So si e čiriklānqe kherorre?

C. And-jekh berśivaxt si trin čhona.

4. Sode čhona si and-jekh berśivaxt?

D. E čiriklānqe kherorre si e kurke.

5. Sode dīvesa si and-jekh kurko?

E. And-jekh kurko si epta dīvesa.

6. Ambolden i eksprèsia „e berśesqe čhona” and-i rumunikani thaj and-i anglikani čhib. Ker laça jekh propozìcia. Zumav te amboldes kadaja propozìcia rumunikanes thaj anglikanes!

i čhib	o alav	i kerdi propozìcia
rromani	<i>e berśesqe čhona</i>	
rumunikani		
anglikani		

BUTĂQI FÌŠA

I barvali tàmna, e riga 15-17

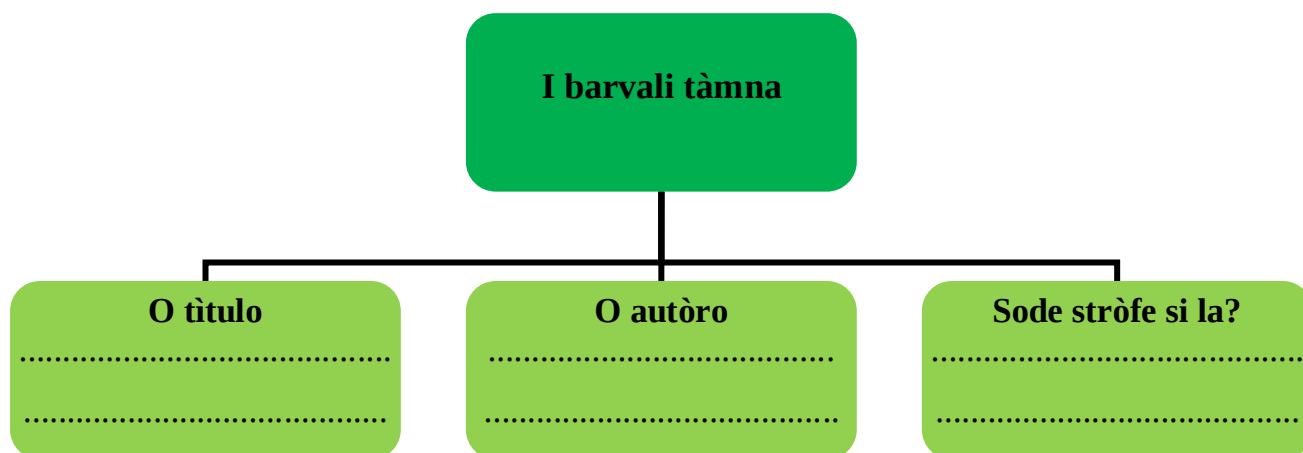
O anav thaj angloanav:

I dàta:

1. Ambolden and-i gazikani čhib i palutni stròfa andar i poezia „I barvali tàmna”!

Va, dikhav thaj xatàrav akana, Ke i tàmna amenθe areslă. Andăs amenqe barvalipen, Thaj e školaqo putaripen.	
--	----------------------------------

2. Xramosaren e informàcie palal i poezia „I barvali tàmna”!

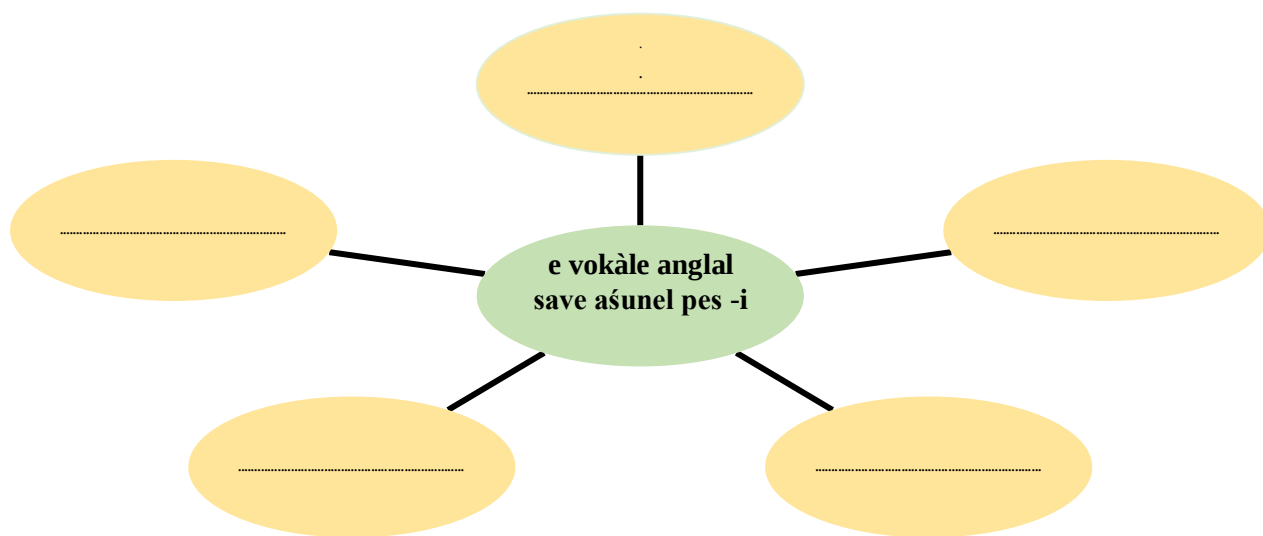

3. Xramosaren e phurdine grùpură. Xramosaren po jekh alav savo te astarel/širdel kadale grupurença!

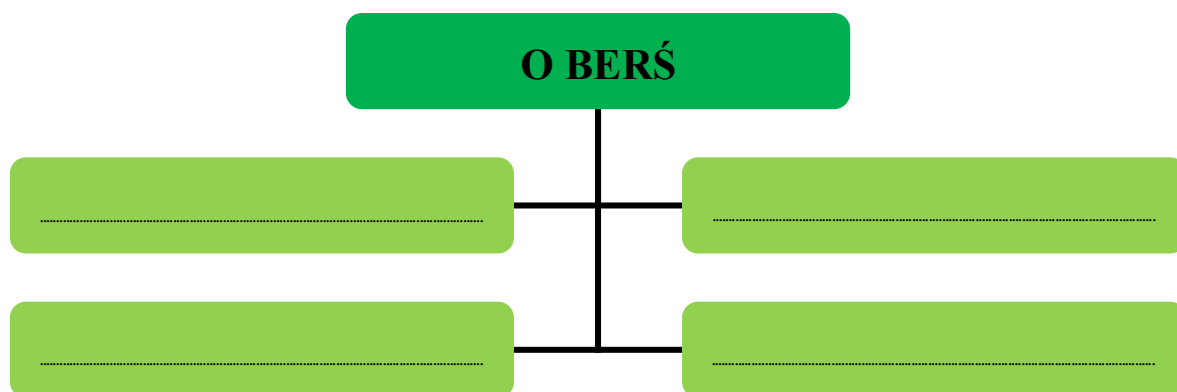
✚ o grùpo: <u>čh</u> , o alav: <u>čhavo</u>	
✚ o grùpo:, o alav:	✚ o grùpo:, o alav:
✚ o grùpo:, o alav:	✚ o grùpo:, o alav:

4. Xramosaren e vokàle anglal save așunel pes -i. Xramosaren po jekh alav anda savo te avel kadala grafème (ă, ẽ, ĭ, ǫ, ŭ)!

5. Xramosaren and-e kherorre e beršesqe berškotora/anotîmpură!

6. Ambolden i eksprèsia „i šukar tàmna” and-i rumunikani thaj and-i anglikani čhib. Ker leça jekh propozìcia. Zumav te amboldes kadaja propozìcia rumunikanes thaj anglikanes!

i čhib	o alav	i kerdi propozìcia
rromani	<i>i šukar tàmna</i>	
rumunikani		
anglikani		

BUTĂQI FÌŠA

I tradìcia thaj i edukàcia, e riga 19-21

O anav thaj angloanav:

I dàta:

1. Ambolden and-i gazikani čhib o avutno kotor andar o tèksto „I tradìcia thaj i edukàcia”!

Čhavalen thaj čhajalen, i tradìcia si but lači kana rodas vi i edukàcia! Kaj te aresas varekon and-o amaro zivipen, trebal te na mukhas amari edukàcia!

.....

.....

.....

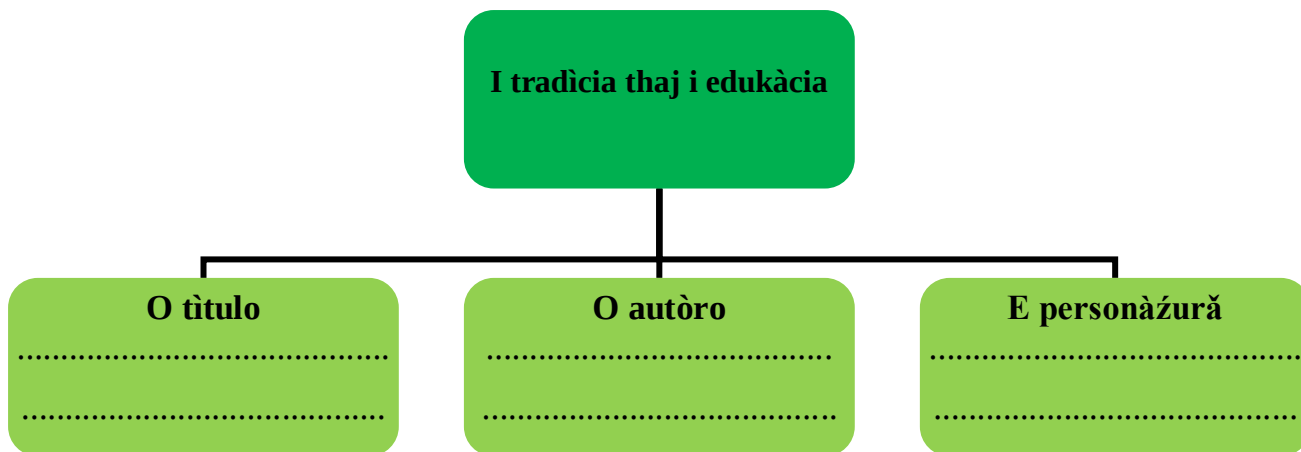
.....

.....

.....

.....

2. Xramosaren e informàcie palal o tèksto „I tradìcia thaj i edukàcia”!

3. Xramosaren e trin postpozicionàla grafèma. Xramosaren po duj alava anda save te aven kadala garfème!

✚ i grafèma:, o alav:

✚ i grafèma:, o alav:

✚ i grafèma:, o alav:

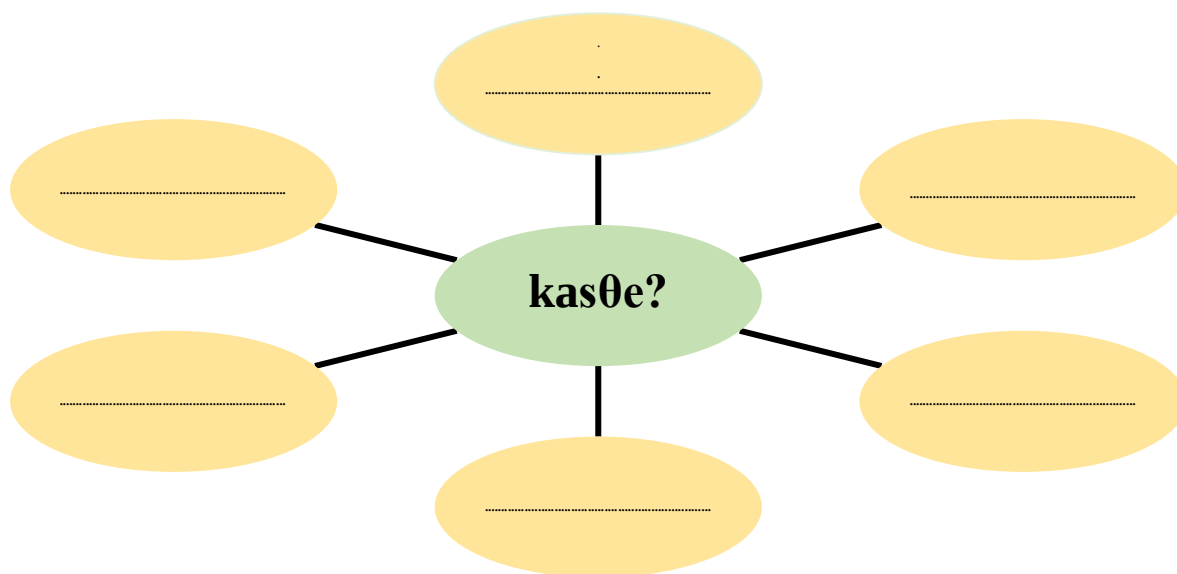
✚ i grafèma:, o alav:

✚ i grafèma:, o alav:

✚ i grafèma:, o alav:

4. Xramosaren šov alava save ambolden ka-o pučhipen „kasθe?”!

5. Drabaren e pučhimata! Maj xramosaren trin alava save te ambolden ka-e dine pučhimata!

<i>Kon?</i>	<i>me</i>			
<i>Kasqo?</i>	<i>mirro</i>			
<i>Kasqi?</i>	<i>mirri</i>			
<i>Kasθe?</i>	<i>manθe</i>			
<i>Kasθar?</i>	<i>manθar</i>			
<i>Kaça?</i>	<i>mança</i>			

6. Ambolden o alav „škòla” and-i rumunikani thaj and-i anglikani čhib. Ker leça jekh propozìcia. Zumav te amboldes kadaja propozìcia rumunikanes thaj anglikanes!

i čhib	o alav	i kerdi propozìcia
rromani	<i>i škòla</i>	
rumunikani		
anglikani		

BUTĂQI FÌŞA

Mirri škòla, e riga 24-25

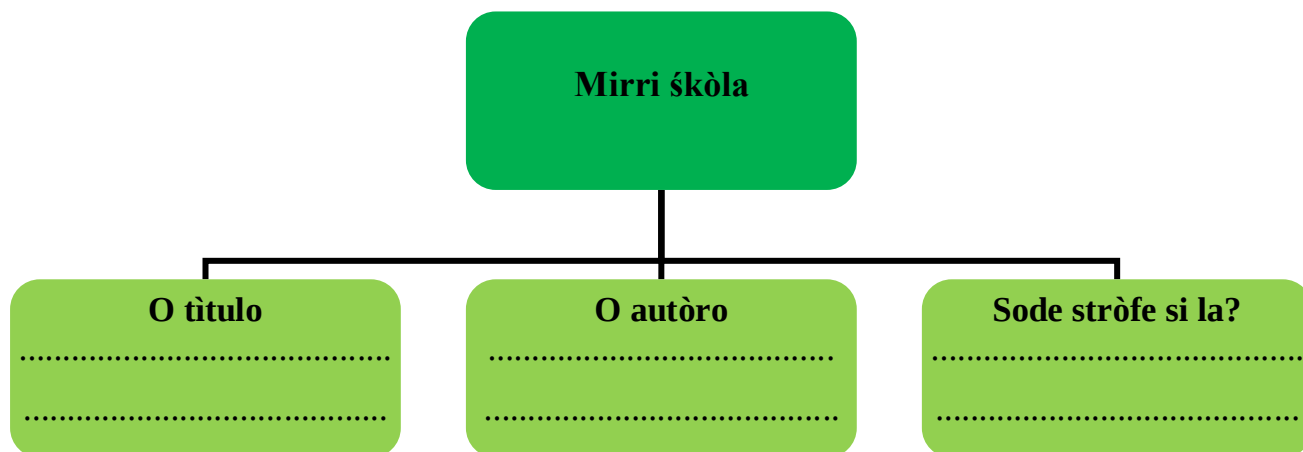
O anav thaj angloanav:

I dàta:

1. Ambolden and-i gazikani čhib i palutni stròfa andar i poezia „Mirri škòla”!

I škòla putarel amenqe vudara, Voj kerel amen bare manuša! Kana rodas „varekon” te aresas, K-i škòla kadaja butĩ arakhas!	
--	----------------------------------

2. Xramosaren e informàcie palal i poezia „Mirri škòla”!

3. Ker i korespondència maşkar e pučhimata andar i čači rig thaj e lačhe amboldimata, dikhindoj e informàcie andar i poezia „Mirri škòla”.

1. Sar phiravel pes i siklärni le čhaveça?

A. Kerel amen bare manuša.

2. So kerel o čhavo pesqe amalença?

B. Putarel amenqe udara.

3. So putarel amenqe i škòla?

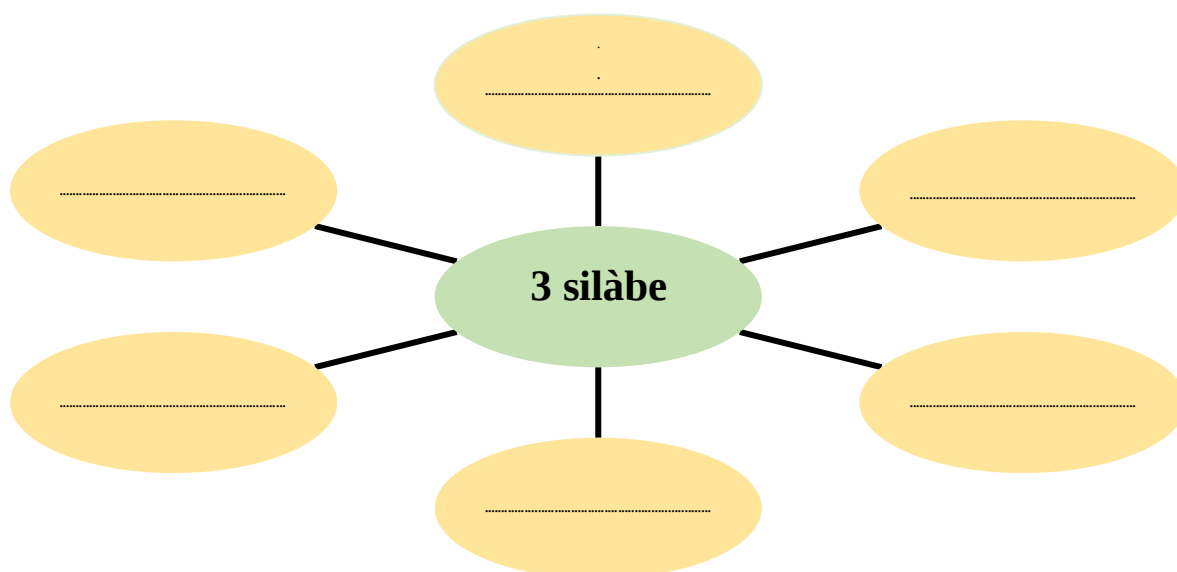
C. Vov kerel lença but bută.

4. Sar kerel amen i škòla?

D. Grižisarel lesθar sar jekhe luludăθar.

4. Xramosaren šov alava save si kerde andar trin silàbe!

5. Xramosaren save si e konsonànte thaj e vokàle andar i rromani čhib!

e konsonànte	
e vokàle	

6. Xramosaren save si e skème vaš e dine alava, dikhindoj o modèlo (k – konsonànta, v – vokàla, p - paškonsonànta)!

✚ milaj: kvkvp ✚ škòla: ✚ jekh-to:	✚ khangeri: ✚ phabaj: ✚ putarel:
---	---

7. Keren po jekh propozìcia and-i savi te utilizisaren jekh alav kerdo andar:

sode silàbe	o alav	i kerdi propozìcia
1 silàba		
2 silàbe		
3 silàbe		
4 silàbe		

Prezentarea demersului didactic integrat

*

O prezentare a
didaktikane dromesqo

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE I

O ANGLOIVEND AVILĂS, K-I ŠKÒLA PALEM AME ȚAS!

1.1. O bers?

- ✓ E grafème save si sar and-i rumunikani éhib
- ✓ E grafème save mizan kodolença andar i rumunikani éhib
- ✓ E grafème save na si sar and-i rumunikani éhib

1.2. I barvali tàmna

- ✓ E phurdine grùpură
- ✓ E vokàle anglal save așunel pes „-i”
- ✓ E bersívaxta, e éhona, o kurko

1.3. I tradìcia thaj i edukàcia

- ✓ E postpozicionàla grafème
- ✓ O bilèto

1.4. Mirri škòla

- ✓ Așunipen, grafèma, silàba, alav

1.5. Rekapitulàcia

1.6. Evaluàcia

1.1. O Berś

1. Drabaren o tèksto!

O berś

And-jekh śukar *dīves* andar i Septèmbra, k-i škòla, i *siklārni* siklārel le *siklōvnen* palal o berś.

- Čhavalen thaj čhajalen, som but lośali ke palem dikhas amen k-i škòla and-jekh nevo školutno berś. Śaj te phenel manqe varekon and-o savo berś sam akana?

- And-o berś 2020, *mothovel* i Larisa.

- *Nais tuqe*, Larisa! Palal sar tume zanen, o berś si sar jekh *rukħ* kaj si les 12 *ranika*. D-aśti te phenel manqe varekon so si kadala *ranika*?

- Kadala *ranika* si e berśesqe čhona: i Januàra, i Februàra, o Trintonaj, o Aprìlo, o Māj, o Jùnio, o Żùlaj, o Àgusto, i Septèmbra, i Oktòbra, i Novèmbra thaj i Decèmbra, *ambodel* o Alèks.

- But śukar si tiro amboldipen, Alèks. Maj si te phenav tumenqe ke p-i svàko *ranik* si śtar *ćiriklānge kherorra*. And-i svàko *kherorro* si efa *ćiriklōrre*. So te aven kadala?

- Rajnie *siklārnie*, phenel o Jonèl, e *ćiriklōrenqe kherorra* si e kurke thaj e efa *ćiriklōrre* si e kurkesqe *dīvesa*: Luj, Marcidīves, Tetradi, Żoj, Paraśtuj, Sàvato, Purano Kurko.

- Va Jonèl, si čačo tiro amboldipen. Palal sar *siklilām ame*, jekhe berśes si les 12 čhona. Żanel te phenel manqe varekon so si trin čhona line khethanes?

- Va, zanav me, phenel i Sidònia. Trin čhona khethanes keren jekh *berśivaxt*. Kadala si: i *tāmna*, o ivend, o *anglomilaj* thaj o *milaj*.

- But lačhes, Sidònia. So *berśivaxt* si akana?

- Akana si *tāmna*, phenel o Florin. Voj si briśindali thaj but barvali. Voj anel amenqe but barvalimata, but legùme thaj frùktură.

- Va, Florin, kadja si. Sem but lośali ke, akana, zanen but bută palal o berś. Tume *d-aśti* te roden maj but informăcie p-o interneto palal o berś, palal e *berśivaxta*, e čhona thaj e *dīvesa*.

Savorre *siklōvne* sas lośale thaj naisarde e *siklārnaqe* vaś kadala gudle bută, save *siklile* len palal o berś.

(palal o Jonèl Kordovàn)

2. Alosaren thaj xramosaren e biprinzarde lava!

• <i>dīves</i> – dēs, ges (zi)	• <i>ranika</i> – krānge (crengi, ramuri)
• <i>siklārni</i> – profesòra (profesoară/învățătoare)	• <i>ambodel</i> – del palpale lav, phenel (răspunde)
• <i>le siklōvnen</i> – le čhaven thaj le čhajan save zan k-i škòla (pe elevi/eleve)	• <i>ćiriklānge kherorra</i> – kùjbură (cuiburi)
• <i>mothovel</i> – phenel, vakārel, del duma, sborizel, vorbil (spune)	• <i>berśivaxt</i> – jekh berśesqo kotor, berśkotor, anotimpo (anotimp)
• <i>nais tuqe!</i> – palikerav tuqe!, mulcuminav tuqe! (îți mulțumesc)	• <i>tāmna</i> – angloivend, durmilaj, durărdo milaj (toamna)
• <i>rukħ</i> – kaśt (copac)	• <i>anglomilaj</i> – paśmilaj, ternomilaj, jekhtomilaj (primăvara)
	• <i>d-aśti</i> – śaj (poate)

3. Ambolden o tøksto gazikanes!

Anul

Într-o zi frumoasă de septembrie, la școală, doamna învățătoare le vorbește elevilor despre an /îi învață pe elevi despre an.

- Copiilor, sunt foarte bucuroasă că ne revedem la școală, într-un nou an școlar. Știe cineva să ne spună în ce an suntem?

- În anul 2020, spune Larisa.

- Mulțumesc, Larisa! După cum știți, anul este ca un copac care are 12 crengi. Poate să îmi spună cineva ce sunt aceste crengi?

- Aceste crengi reprezintă lunile anului: ianuarie, februarie, martie, aprilie, mai, iunie, iulie, august, septembrie, octombrie, noiembrie și decembrie, spune Alex.

Foarte bun răspunsul tău, Alex! Mai trebuie să vă spun că pe fiecare creangă sunt 4 cuibușoare. În fiecare cuibușor sunt 7 păsărele. Ce să fie acestea?

- Doamna învățătoare, spune Ionel, cuibușoarele reprezintă săptămânile, iar cele 7 păsărele sunt zilele săptămânii: luni, marți, miercuri, joi, vineri, sâmbătă și duminică.

- Da, Ionel, răspunsul tău este corect. După cum am învățat, un an are 12 luni. Știe cineva să ne spună, ce formează trei luni luate împreună?

- Da, știu eu, zice Sidonia. Trei luni împreună formează un anotimp. Acestea sunt: toamna, iarna, primăvara și vara.

- Foarte bine, Sidonia. Ce anotimp este acum?

- Acum este toamnă, răspunde Florin. Ea este ploioasă, dar foarte bogată. Ea ne aduce bogății, multe legume, verdețuri și fructe.

- Da, Florin, așa este. Sunt foarte bucuroasă, deoarece, acum, știți multe lucruri despre an. Voi puteți să căutați pe internet mai multe informații despre an, despre anotimpuri, luni și zile.

Toți elevii au fost bucuroși și i-au mulțumit învățătoarei pentru aceste lucruri frumoase, pe care le-au învățat despre an.

(după Ionel Cordovan)

4. Palal so siklărel i siklărni le siklövnen?

 I siklărni siklărel le siklövnen palal o berś.

5. Sar phenel i siklărni ke si o berś?

✚ *I siklărni phenel ke o berś si sar jekh rukh kaj si les 12 ranika.*

6. So si e rukhesqe ranika?

✚ *E rukhesqe ranika si e berśesqe čhona.*

7. So si e čiriklănqe kherorre?

✚ *E čiriklănqe kherorre si e kurke.*

8. Sode dīvesa si and-jekh kurko?

✚ *And-jekh kurko si epta dīvesa.*

9. Save si e kurkesqe dīvesa?

✚ *E kurkesqe dīvesa si: Luj, Marcidīves, Tetradi, Žoj, Paraštuj, Sàvato, Purano Kurko.*

10. Sode čhona si and-jekh berśivaxt?

✚ *And-jekh berśivaxt si trin čhona.*

11. Save si e berśesqe berśivaxta?

✚ *E berśesqe berśivaxta si: i tàmna, o ivend, o anglomilaj thaj o milaj.*

12. And-o savo berśivaxt si i Septèmbra?

✚ *I Septèmbra si and-o berśivaxt tàmna.*

13. Sar si i tàmna?

✚ *I tàmna si brišindali vi barvali.*

14. So anel amenqe i tàmna?

✚ *I tàmna anel amenqe but barvalimata, but legùme thaj frùktură.*

1.2. I barvali tàmna

1. Drabaren i poezia!

I barvali tàmna

Sar zav p-o drom karing i škòla,
Jekh tikni čhaj pučhel ma`:
- Kaj si i tàmna, kana voj avel?
Mirro *amboldipen* voj sig azukărel.

Dikh, and-e *rukha* si *pake* akhora,
Lole, kale thaj parne drakha,
Gugle ambrola thaj gâlbena phabaja,
Kadala si e tamnaqe *frùktură*!

P-o *kimpo* e manuša kiden duduma,
O *kukurùzo* thaj e *phuvăle*,
Lolă, šax, šuki făsuj thaj *bràzbe*,
Kadala si e *angleivendesqe legùme*!

Va, dikhav thaj xatărav akana,
Ke i tàmna amenθe areslă.
Andăs amenqe barvalipen,
Thaj e školaqo putaripen.

(palal o Jonèl Kordovàn)

2. Alosaren thaj xramosaren e biprinzarde lava!

• <i>tàmna</i> – angloivend, durărdo milaj (toamna)	• <i>kukurùzo</i> – bôbo, misîri (porumb)
• <i>amboldipen</i> – e alava save phenas len k-jekh pučhipen (răspuns)	• <i>phuvăle</i> – kolompîri, picûke (cartofi)
• <i>rukha</i> – kašta (copaci, pomi)	• <i>bràzbe</i> – sfêkla (sfeclă)
• <i>frùktură</i> – pherra, plòdură (fructe)	• <i>angleivendesqe</i> – tamnaqe, durmilajesqe (de toamnă)
• <i>kimpo</i> – vâzi, umal (câmp)	• <i>legùme</i> – zarzàvă (legume)

3. Ambolden i poezia gazikanes!

Toamna cea bogată

Cum merg pe drum către școală,
O fată mică mă întreabă:
- Unde este toamna, când vine ea?
Răspunsul meu ea repede-l așteaptă.

Uite, în copaci sunt nuci coapte,
Struguri roșii, negri și albi,
Pere dulci și mere galbene,
Acestea sunt fructele toamnei!

Pe câmp oamenii culeg dovlecii,
Porumbul și cartofii,
Roșiile, varza, fasolea uscată și sfecla,
Acestea sunt legumele toamnei!

Da, văd și înțeleg acum
Că toamna a sosit la noi.
Ne-a adus bogăție,
Și deschiderea școlii.

(după Ionel Cordovan)

4. Kaj zalas o éhavo?

✚ O éhavo zalas p-o drom karing i škòla.

5. So pučhlās les i tikni éhaj?

✚ I tikni éhaj pučhlās les kaj si i tàmna, kana voj avel?

6. Sar si e akhora andar e rukha? Tha` e drakha?

✚ E akhora andar e rukha si pake, haj e drakha si lole, kale vi parne.

7. So aver tamnaqe frùkturǎ dikhen von?

✚ Von maj dikhen gule ambrola thaj gàlbena phabaja.

8. So kiden e manuša p-o kìmpo?

✚ E manuša kiden palal o kìmpo duduma, kukurùzo, phuvǎle, lolǎ, šax, šuki fāsuj thaj brǎzbe.

9. So andǎs i tàmna e éhavenqe?

✚ I tàmna andǎs e éhavenqe barvalipen.

10. Plačal tuqe i tàmna? Sosθar?

✚ Va, manqe plačal i tàmna sosθar.....

11. Save tamnaqe frùkturǎ thaj legùme plačal tuqe?

✚ Manqe but plačan e avutne tamnaqe frùkturǎ thaj legùme:

1.3. I tradiția thaj i edukàcia

1. Drabaren o tèksto!

I tradiția thaj i edukàcia

I rajni siklärni kaθar i trinto klàsa *tradàs* le dadenqe thaj le dajanqe jekh bilèto kaj *te akharel* len k-i aktivitèta 5 Oktòbra – o Internacionàlo Dives e Edukaciaqo.

E dada save avile k-i aktivitèta trebal *te vakären* palal i profèsia thaj *e tradiție* andar lenqi fàmilia.

O dad e Florinosqo lel te phenel:

- And-i amari fàmilia, mirro dad thaj mirro pàpus kerenas kaštutne bută save bikinenas len k-o *diz*. Akana, ame xasardăm kadaja profèsia, si amen aver bută: keras buti and-i fàbrika, sam *bikinitòri* thaj mirro phral si siklärno.

O dad e Mariaqo mangel te phenel vi vov vareso:

- Me thaj mirri fàmilia sam bašavne. Bašavas k-e abăva thaj kaj e evenimètură kaj sam akharde. Ame sam lošale ke ingeras maj dur i rromani tradiția. Mirro tikno phral si školutno mediàtòro, haj o maškarutno phral si dòktoro. Me kamav kaj mirri tikni čhaj te kerel e Muzikaqo Licèvo te kerel vi škòla thaj te ingerel maj dur vi amari tradiția.

O dad e Jonelosqo vakärel vi vov palal pesqi fàmilia:

- Ame sam andar *e kıkavärenqo nămo*. Amenθe si importànto i pakiv. *Trebal* te das pakiv le phuren, te phiravas amen šukar savorrença. Vi ame kamas kaj amare čhave te phiren k-i škòla, te keren o licèvo thaj i fakultèta.

Lošali, i siklärni del duma:

- Nais tumenqe vaš tumare šukar alava. Palal sar vi tume phende, si šukar te avel amen tradicionàlo profèsie vi te avas pakivale. Sa kadja, i edukàcia vastdel amen te aresas manuša *pregätime* vaš jekh modèrno societèta. Si importànto kaj tumare čhave *te agorisaren* i gimnaziàlo škòla, o licèvo thaj i fakultèta.

- Naisaras tuqe rajnie vaš tire *svàtură*, phenen e dada. Ame kamas te inkeras amari tradiția thaj kaj amare čhavoren te avel len edukàcia.

Čhavalen thaj čhajalen, i tradiția si but lači kana rodas vi i edukàcia! Kaj te aresas varekon and-o amaro *živipen*, trebal te na mukhas amari edukàcia!

(palal o Jonèl Kordovàn)

2. Alosaren thaj xramosaren e biprinzarde lava!

• <i>tradăs</i> – bičhaldăs (a trimis)• <i>te akharel</i> - te invitisarel (să invite/să cheme)• <i>te vakären</i> – te den duma (să vorbească/să discute)• <i>e tradicie</i> – e acára (tradițiile)• <i>diz</i> – pazări, fòros (târg/piață, bazar, oraș)• <i>bikinitòri</i> – e zene save bikinen (vânzători)	• <i>kikavärenqo</i> – save si kikavări, kăldărări (al căldărarilor, căldărăresc)• <i>trebal</i> – kampel, kampol, si te (trebuie, este necesar)• <i>pregătíme</i> – siklile, save agorisarde maj but škòle (pregătiți)• <i>te agorisaren</i> – te den agor (să termine, să finalizeze)• <i>svătură</i> – šukar alava, pilde (sfaturi, învățături, povește)• <i>pakiv</i> – pativ (cinste, onoare, respect)

3. Ambolden o tèksto gazikanes!

Tradiția și educația

Doamna învățătoare de la clasa a treia a trimis taților și mamelor un bilet, prin care să-i invite la activitatea „5 Octombrie - Ziua Internațională a Educației”.

Părinții care au venit la activitate trebuie să vorbească despre profesia și tradițiile din familia lor.

Tatăl lui Florin începe să vorbească:

- În familia mea, tatăl meu și bunicul meu făceau lucruri din lemn, pe care le vindeau la piață. Acum, noi am pierdut această meserie, avem alte ocupații: lucrăm în fabrică, eu sunt vânzător și fratele meu este profesor.

Tatăl Mariei vrea să spună și el ceva:

- Eu și familia mea suntem lăutari. Cântăm la nunți și la evenimente unde suntem invitați. Noi suntem bucuroși că ducem mai departe tradiția rromă. Fratele meu cel mic este mediator școlar, iar fratele mijlociu este medic. Doresc ca fata mea mică să meargă la Liceul de Muzică-să urmeze și școala și să ducă mai departe tradiția noastră.

Tatăl lui Ionel vorbește și el despre familia sa:

- Noi suntem din neam de căldărari. La noi este important respectul. Trebuie să-i respectăm pe bătrâni, să ne comportăm frumos cu toți oamenii. Și noi vrem ca, copiii noștri să umble la școală, să facă liceul și chiar facultatea.

Bucuroasă, învățătoarea spune:

- Vă mulțumesc pentru frumoasele voastre cuvinte. După cum și voi ați spus, este frumos să avem meserii tradiționale și să fim respectuoși. De asemenea, educația ne ajută să devenim oameni pregătiți pentru o societate modernă. Este important ca ai voștri copii să termine școala gimnazială, liceul și facultatea.

- Vă mulțumim, doamnă, pentru sfaturile dumneavoastră, spun părinții. Noi am vrea să păstrăm tradiția noastră și ca, copilașii noștri să aibă educație.

Băieților și fetelor, tradiția este foarte bună dacă, căutăm și educația! Ca să ajungem „cineva” în viață, trebuie să nu ne neglijăm/abandonăm educația!

(după Ionel Cordovan)

4. K-i savi aktività sas akharde e dada?

+ E dada sas akharde k-i aktività „O 5 Oktobra – o Internacionàlo Dives e Edukaciao.

5. So buti kerenas maj anglal e Florinosqi familia?

+ Maj anglal, e zene andar e Florinosqi familia kerenas kastutne bută.

6. So buti kerel akana e Florinosqi familia?

+ Akana, e zene andar e Florinosqi familia keren buti and-i fàbrica, si bikinitòrà thaj jekh phral si siklârno.

7. So buti kerel e Mariaqi familia?

+ E zene andar e Mariaqi familia si basavne.

8. Andar savo nămo si e Jonelosqi familia? So keren von buti?

+ E Jonelosqi familia si andar e kikavărenqo nămo. Von keren kikavă thaj aver sastrutne bută.

9. So phendă i siklârni palal i edukàcia? Ke so vastdel amen voj?

+ I rajni phendă ke i edukàcia vastdel amen te aresas manuša pregătire vaș jekh modèrno societeta.

10. Si importànto i tradiția? Tha` i edukàcia?

+ Si importànto vi i tradiția vi i edukàcia!

11. Sar tume xatăren kadala dume: „And-o amaro zivipen, trebal te na mukhas amari edukàcia!”?

+ Bi te avel amen edukàcia n-ăsti te aresas „varekon and-o amaro zivipen”. Si but akanutne profesia save n-ăsti te alosaras len kana na si amen edukàcia. Kodolesqe, trebal te phiras k-i škola, te agorisaras o gimnăzivo, o licèvo thaj i fakulteta.

1.4. Mirri škòla

1. Drabaren i poezia!

Mirri škòla

Kuc čhavea, čhaje thaj amala,
Palal trin milajesqe čhona,
P-e gavesqe vaj p-e forosqe droma,
Palem *astardām* te avas k-i škòla!

Mirri škòla si tikni thaj uzi,
Kathe ažukārel man mirri *siklārni*
Te dikhel man, te kamel man,
Sar jekhe luludā *grizisarel* man.

Mirre amalença but kamav,
Lença but bută te kerav.
Xramosaras, drabaras vi siklōvas,
And-e lila *godāverimata* arakhas.

I škòla putarel amenqe vudara,
Voj kerel amen bare manuša!
Kana rodas „varekon” te aresas,
K-i škòla kadaja buti arakhas!
(*palal o Jonel Kordovàn*)

2. Alosaren thaj xramosaren e biprinzarde lava!

• <i>astardām</i> – șirdām, liam te... (am apucat, am început)	• <i>xramosaras</i> – skrijisarel, irinel, kalārel, pișinel (noi scriem)
• <i>siklārni</i> – profesòra, školaqi rajni (învățătoare, profesoară)	• <i>drabaras</i> – cētisaras (noi citim)
• <i>grizisarel</i> – arakhel, dikhel varekasθar (a îngriji)	• <i>godāverimata</i> - zanglimata (învățăături, sfaturi, povețe)

3. Ambolden i poezia gazikanes!

Școala mea

Dragi băieți, fete și prieteni,
După trei luni de vară,
Pe drumurile satelor și ale orașelor,
Am început să revenim la școală!

Școala mea este mică și curată,
Aici mă așteaptă profesoara mea
Să mă vadă, să mă iubească,
Ca pe o floare să mă îngrijească.

Cu prietenii mei doresc tare mult,
Cu ei multe lucruri să fac.
Scriem, citim și învățăm,
În cărți lucruri înțelepte descoperim.

Școala ne deschide porțile,
Ea ne face oameni mari!
Când căutăm să ajungem „cineva”
La școală acest lucru îl găsim!

(*de Ionel Cordovan*)

4. Kana zal palem o čhavo k-i škòla?

✚ *O čhavo zal palem k-i škòla palal trin milajesqe čhona, kana avilàs/astardàs i tàrna.*

5. Sar si e čhavesqi škòla?

✚ *E čhavesqi škòla si tikni thaj uži.*

6. Kon ažukărel e čhaves k-i škòla?

✚ *Le čhaves ažukărel les k-i škòla lesqi siklărni.*

7. Sar phiravel pes i siklărni e čhaveça?

✚ *I siklărni phiravel but šukar le čhaveça: voj kamel les thaj grizisarel les sar jekhe luludă.*

8. So kerel o čhavo pesqe amalença?

✚ *O čhavo kerel but bută pesqe amalença: drabarel, xramosarel thaj siklölvel.*

9. So putarel amenqe i škòla?

✚ *I škòla putarel amenqe vudara and-o amaro zivipen.*

10. Sar kerel amen i škòla?

✚ *I škòla kerel amen godăver vi vastdel amen te aresas „varekon” and-o amaro zivipen.*

11. Si importànto te phiras k-i škòla? Sosθar?

✚ *Si but importànto te phiras vi te agorisaras i škòla.*

✚ *Bi edukaciaqo n-aști te avel amen jekh lachi profèsia.*

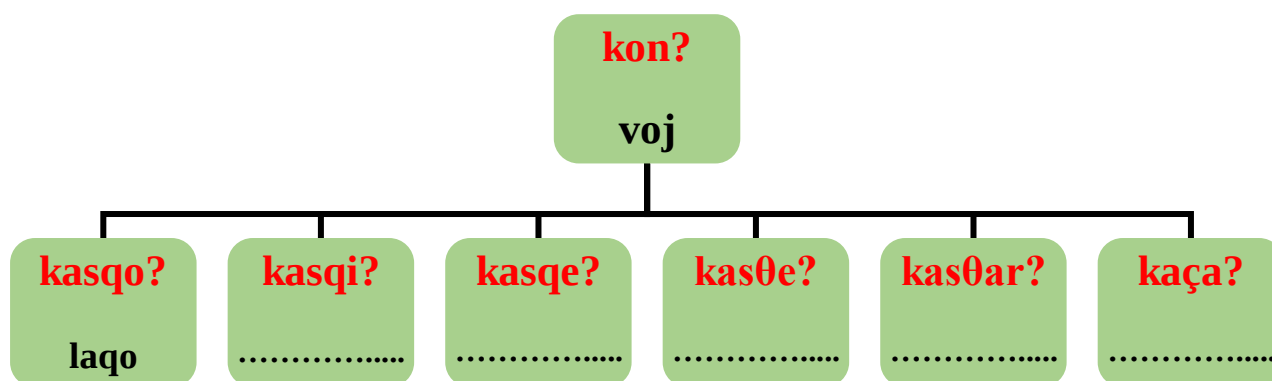

1.5. Rekapitulàcia

1. Xramosaren po jekh alav savo širdel /astarel e grafemença:

čh: x: ś: c:	e: h: i: k:
--	---

2. Ambolden ka-o pučhipen thaj xramosaren e trebutne fôrme!

3. Xramosaren sode ašunimata thaj sode grafeme si and-e avutne alava!

<i>dand</i>	ašunimata:	<i>barvalo</i>	ašunimata:	<i>khandel</i>	ašunimata:
	grafeme:		grafeme:		grafeme:
<i>pharo</i>	ašunimata:	<i>vi</i>	ašunimata:	<i>angloivend</i>	ašunimata:
	grafeme:		grafeme:		grafeme:

4. Xulaven e avutne alava and-e silàbe, dikhindoij o modèlo: *raklo*: *ra-klo*.

arakhel: dad: tumaro: daral:	phuripen: dilipen: avel: pherel:
--	--

5. Pheren e avutne propozicie e trebutne alavença!

- ✚ And-jekh berś si čhona.
- ✚ And-jekh čhon si kaθar 3i kaj dīvesa.
- ✚ E čhona save si len po 31 dīvesa si:,,
.....,, *thaj*
- ✚ E čhona save si len po 30 dīvesa si:,,
.....,,
- ✚ And-i Febrùara si dīvesa.
- ✚ And-jekh čhon si kurke.
- ✚ And-jekh kurko si dīvesa. Kadala si:,,
.....,, *thaj*

6. Xramosar tire paposqe, p-o telutno than, jekh bilèto and-o savo naisares lesqe sosθar kindās tuqe jekh paramiçenqo lil!

.....

.....

.....

.....

.....

.....,

.....

7. Xramosaren, and-o telutno tabèlo, e kurkesqe dīvesa!

Savo dīves si?	O anav e dīvesesqo	Kana si ?
jekhto dēs	Kurko	Kurke
dujto dēs		
trinto dēs		
štarto dēs		
panzto dēs		
šovto dēs	Paraštuj	Paraštujne
eftato dēs		

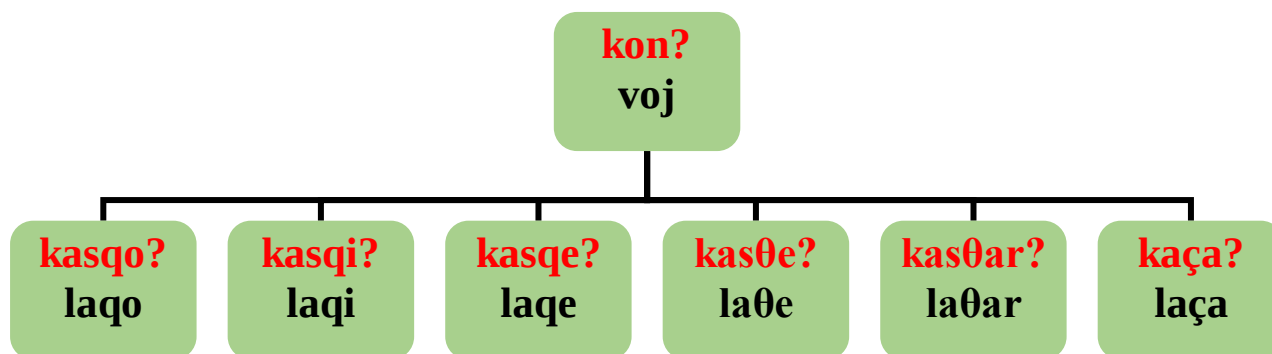

1.5. Rekapitulàcia

1. Xramosaren po jekh alav savo širdel /astarel e grafemença:

éh: <i>čhib</i>	e: <i>efta</i>
x: <i>xaben</i>	h: <i>hotèlo</i>
ś: <i>śax</i>	i: <i>ilo</i>
c: <i>càxra</i>	k: <i>kan</i>

2. Ambolden ka-o pučhipen thaj xramosaren e trebutne fôrme!

3. Xramosaren sode așunimata thaj sode grafème si and-e avutne alava!

<i>dand</i>	așunimata: 4 grafème: 4	<i>barvalo</i>	așunimata:7 grafème:7	<i>khandel</i>	așunimata: 6 grafème: 7
<i>pharo</i>	așunimata:4 grafème: 5	<i>vi</i>	așunimata:2 grafème:2	<i>angloivend</i>	așunimata:10 grafème:10

4. Xulaven e avutne alava and-e silàbe, dikhindo j o modèlo: *raklo*: *ra-klo*.

arakhel: <i>a-ra-khel</i>	phuripen: <i>phu-ri-pen</i>
dad: <i>dad</i>	dilipen: <i>di-li-pen</i>
tumaro: <i>tu-ma-ro</i>	avel: <i>a-vel</i>
daral: <i>da-ral</i>	pherel: <i>phe-rel</i>

5. Pheren e avutne propozicie e trebutne alavença!

- ✚ And-jekh berś si **12 čhona**.
- ✚ And-jekh čhon si kaθar **28** 3i kaj **31** dīvesa.
- ✚ E čhona save si len po **31** dīvesa si: *i Januàra, o Trintonaj, o Maj, o Žulaj, o Águsto, i Oktòbra thaj i Decèmbra*.
- ✚ E čhona save si len po **30** dīvesa si: *o Aprìlo, o Jùnio, i Septèmbra thaj i Novèmbra*.
- ✚ And-i Febrùara si **28 vaj 29** dīvesa.
- ✚ And-jekh čhon si **4** kurke.
- ✚ And-jekh kurko si **7** dīvesa. Kadala si: *o Kurko, o Lujdīves, o Marcidīves, o Tetradišes, o Žojdīves, o Paraštuj thaj o Sàvato*.

6. Xramosar tire paposqe, p-o telutno than, jekh bilèto and-o savo naisares lesqe sosθar kindās tuqe jekh paramičenqo lil.

26 Novèmbra 2024

Kuč pàpus,

Me kamav te naisarav tuqe kodolesqe ke tu kindān manqe jekh paramičenqo lil savo trebal manqe k-i škòla. Me astarava te drabarav rătăte.

Tiro kanutno nepòto,

o Aron

7. Xramosaren, and-o telutno tabèlo, e kurkesqe dīvesa!

Savo dīves si?	O anav e dīvesesqo	Kana si ?
jekhto dēs	Kurko	kurke
dujto dēs	Lujdīves	lujne
trinto dēs	Marcidīves	marcine
štarto dēs	Tetradi	tetradi
pangto dēs	Žojdīves	žojne
šovto dēs	Paraštuj	paraštujne
eftato dēs	Sàvato	savatone

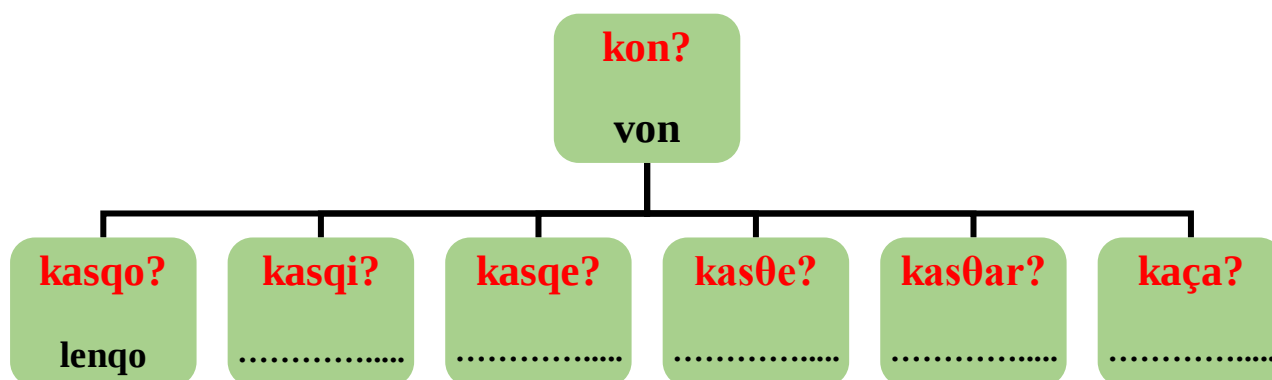

1.6. Evaluàcia

1. Xramosaren po jekh alav savo širdel /astarel e grafemença:

th:	x:
m:	ʒ:
ʒ:	rr:
j:	kh:

2. Ambolden ka-o pučhipen thaj xramosaren e trebutne fôrme!

3. Xramosaren sode ašunimata thaj sode grafème si and-e avutne alava!

raklo	ašunimata:	tikno	ašunimata:	šil	ašunimata:
	grafème:		grafème:		grafème:
čhavo	ašunimata:	phralipen	ašunimata:	brišind	ašunimata:
	grafème:		grafème:		grafème:

4. Xulaven e avutne alava and-e silàbe, dikhindoj o modèlo: raklo: ra-klo.

akharel:	siklărno:
daj:	škòla:
amaro:	kamipen:
tradel:	dar:

5. Pheren o telutno tabèlo e trebutne alavença!

o bersivaxt/o anotìmpo	e chona	e dësesnqo gin
O anglomilaj/o pašmilaj/o jekhtomilaj		 dësa
	o Aprìlo	30 dësa
	o Maj	 dësa
O milaj	o Jùnio	30 dësa
		31 dësa
	o Àgusto	 dësa
O angloivend/i tàмна/o durårdo milaj		30 dësa
		31 dësa
	i Novèmбра	 dësa
O ivend	i Decèmбра	 dësa
		31 dësa
	i Februàra	28/29 dësa

6. Xramosar tire dajaqe, p-o telutno than, jekh bilèto and-o savo manges te kinel tuqe duj pìksurǎ thaj trin ştartorre liniença.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

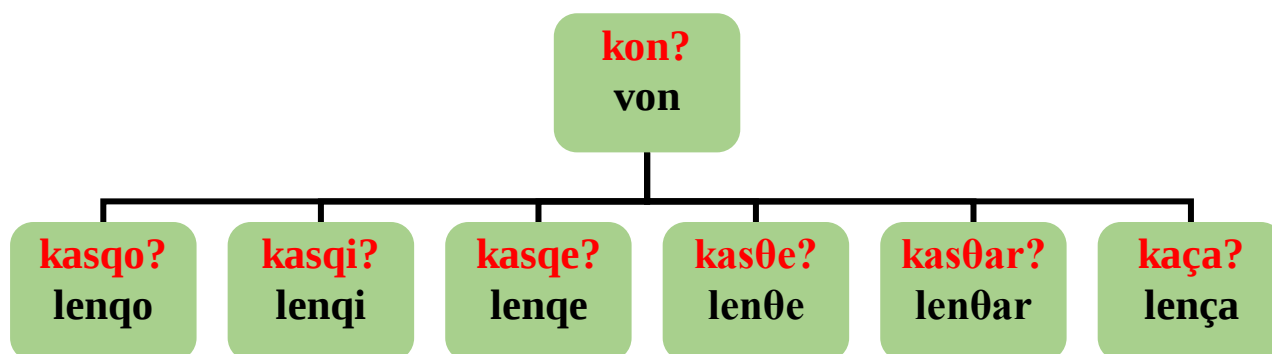

1.6. Evaluàcia

1. Xramosaren po jekh alav savo širdel /astarel e grafemença:

th: <i>them</i>	x: <i>xer</i>
m: <i>mas</i>	z: <i>zukul</i>
ž: <i>žamba</i>	rr: <i>rroj</i>
j: <i>jakha</i>	kh: <i>khangeri</i>

2. Ambolden ka-o pučhipen thaj xramosaren e trebutne fòrme!

3. Xramosaren sode ašunimata thaj sode grafème si and-e avutne alava!

<i>raklo</i>	ašunimata:5	<i>tikno</i>	ašunimata: 5	<i>šil</i>	ašunimata: 3
	grafème: 5		grafème: 5		grafème: 3
<i>čhavo</i>	ašunimata: 4	<i>phralipen</i>	ašunimata: 8	<i>brišind</i>	ašunimata: 7
	grafème: 5		grafème: 9		grafème:7

4. Xulaven e avutne alava and-e silàbe, dikhindož o modèlo: *raklo*: *ra-klo*.

akharel: <i>a-kha-rel</i>	siklărno: <i>si-klăr-no</i>
daj: <i>daj</i>	škòla: <i>škò-la</i>
amaro: <i>a-ma-ro</i>	kamipen: <i>ka-mi-pen</i>
tradel: <i>tra-del</i>	dar: <i>dar</i>

5. Pheren o telutno tabèlo e trebutne alavença!

o bersívaxt/o anotìmpo	e éhona	e dësesnqo gin
O anglo milaj/o paśmilaj/o jekhtomilaj	o Trintonaj	31 dësa
	o Aprìlo	30 dësa
	o Maj	31 dësa
O milaj	o Jùnio	30 dësa
	o Żùlaj	31 dësa
	o Àgusto	31 dësa
O angloivend/i tàmnà/o durărdo milaj	i Septèmbra	30 dësa
	i Oktòbra	31 dësa
	i Novèmbra	30 dësa
O ivend	i Decèmbra	31 dësa
	i Januàra	31 dësa
	i Februàra	28/29 dësa

6. Xramosar tire dajaqe, p-o telutno than, jekh bilèto and-o savo manges te kinel tuqe duj pìksură thaj trin ştartorre liniença.

25 Novèmbra 2024

Kuć daje!

But mangav tut kana avesa khere, te kines mange duj pìksură thaj trin ştartorre liniença. Kadala bută trebal mange texarinăŭe k-i škòla.

Naisarel tuqe tiri éhaj,

i Maria

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE II

O IVEND AZUKĂRAV, MIRRE FAMILIAȚA LOŠALÖVAV!

2.1. Mirri šukar famìlia

- ✓ E alava kaj si len sajekh sènso
- ✓ E alava mamujutne sensoȝa

2.2. Kon si o Phuro Krećuno?

- ✓ So si o substantivo/ i navni
- ✓ O zivdisardo thaj o bizivdisardo substantivo

2.3. O phuro parne balenȝa

- ✓ O baxtăripen

2.4. E ivendesȝe šukarimata

- ✓ E khethane thaj e ververutne substantivură
- ✓ O jekhipen thaj o butipen

2.5. E ivesȝo manuś

- ✓ E murśikane thaj e zuvlikane substantivură

2.6. Rekapitulàcia

2.7. Evaluàcia

2.1. Mirri şukar familia

1. Drabaren i poezia!

Mirri şukar familia

Kana avri si şil thaj o brişind del,
Savorri *munri* familia andre beşel.
Ame, e chhave, k-o tatipen achas,
Amare manuşença o vaxt şukar nakhas.

O păpus *sboril* amenqe paramica
Thaj del amen but lache svatură.
Te avas *butărne*, pakivale vi kanutne
Thaj k-i škola e maj lache siklovne.

K-o televizòro *cira* vaxt dikhas,
E *dokumentàrură* ame but kamas.
Plaçal amen p-o interneto te rodas
Khelimata vi rromani mùzika te așunas.

Mirre familiaqo barvalipen
Si kaj o *Devel* dinăş amen loşalipen
Khethanes şukar bută te keras,
Jekh baxtali familia te avas.
(*palal o Jonel Kordovàn*)

2. Alosaren thaj xramosaren e biprinzarde lava!

• <i>munri</i> – mirri, murri, mîrri, morri (a mea)• <i>amare manuşença</i> – e zene andar amari familia (ruđele noastre, persoanele din familia noastră)• <i>cira</i> – zàlaga, zàla, xanci, na but, jekh piko (puşin)• <i>dokumentàrură</i> – filmură palal i nătura vaj p-e avertème (filme documentare)	• <i>plaçal amen</i> – cãjlol amenqe, ame kamas (ne place)• <i>sboril</i> – vakărel, phenel, del duma, vorbisarel (a vorbi)• <i>butărne</i> – save keren but buti, kaj na si khanile (harnici, muncitori)• <i>o Devel</i> – o Svunto Del (Dumnezeu)

3. Ambolden i poezia gazikanes!

Familia mea frumoasă

Când afară e frig şi plouă,
Toată familia mea stă înăuntru,
Noi, copiii, la căldură stăm,
Cu ai noştri timpul frumos îl petrecem.

Bunicul ne spune poveşti,
Şi ne dă multe sfaturi bune.
Să fim harnici, respectuoşi şi ascultători
Şi la şcoală să fim cei mai buni elevi.

La televizor puşin timp ne uităm,
Documentarele ne plac mult,
Ne place să căutăm pe internet
Jocuri şi să ascultăm muzică.

Bogăţia familiei mele
Este că Dumnezeu ne-a dat bucurie
Împreună lucruri frumoase să facem,
O familie fericită să fim.
(*după Ionel Cordovan*)

4. Kaj bešen e čhave kana avri si šil?

✚ *Kana avri si šil, e čhave bešen andre.*

5. Kaça nakhen e čhave o vaxt?

✚ *E čhave nakhen o vaxt e manušença andar lenqi famìlia.*

6. So dikhen e čhave k-o televizòro?

✚ *E čhave dikhen dokumentàrură k-o televizòro.*

7. So plaçal le čhavenqe te roden p-o internèto?

✚ *Le čhaven plaçal lenqe te roden p-o internèto khelimata vi rromani mùzika.*

8. So phenel o pàpus e čhavenqe?

✚ *O pàpus phenel/mothol e čhavenqe paramìca.*

9. So svàtură del o pàpus e čhavenqe?

✚ *O pàpus phenel le čhavenqe te aven butărne, pakivale vi kanutne.*

10. Sosθar si baxtali e čhavesqi famìlia?

✚ *E čhavesqi famìlia si baxtali kodolesqe ke o Devel dinăs len loşalipen te ziven khethanes thaj te keren şukar bută.*

11. Vakăren palal tumari famìlia! Sode zene san thaj so kerel sarkon zeno?

.....

12. Sar nakhen tume jekh dīves and-i tumari famìlia?

.....

2.2. Kon si o Phuro Krećuno?

1. Drabaren o təksto!

Kon si o Phuro Krećuno?

Varekana, and-jekh tikno fōro, zivelas jekh phuro butārno savo kerelas *khelnorre*. Savorro berś kerelas *kamipnaça* but e śukar khelnorre.

And-e *Krećunesqo Anglodives*, o phuro butārno gelās e khelnorrença and-o fōros te bikinel len. Vov bikinelas e khelnorre vaś cīra love. Vov kerelas e khelnorre kaj e čhavorre te lošaren pen lenθar and-i Krećunosqi texarin.

And-jekh berś, palal so bikindās savorre khelnorre, avilindoj khere, ačhilās paśal jekh kheresqi felāstra kaj beśelas jekh ćorri familia. Vov kamlās te dikhel so khelnorre *xudine* e čhavorre andar kodova kher. O glāso e trine čhavorrenqo phenelas:

- Te avelas amen jekh khelnorro, avelas amenqe dōsta *s-ol trinenqe*! Khelasas amen khethanes, na xasas amen vaś lesqe!

O phuro zanglās ke na mai si les nijekh khelnorro. Vov but kamelas te del vi len vareso. Tha` so te dikhen p-o fūndo e gonesqo maj sas jekh khelnorro. Kadja bari loś kerdās e trine čhavorrenqe.

P-o drom, gelindoj khere, o phuro godīsarelas pes: „Kamavas te kerav *kazom* khelnorre kaj te dav sarkone čhavorresqe andar i lūmjā, maj but kodolenqe kaj si ćorre, savenqe na kinel lenqe *khonik*.”

Sar zalas p-o drom, dikhlās and-o iv jekh buznōrri savi dikhelas lesθe rovindoj.

- O ćorro zivutro, so si tuça, so dukhal tut?

I buznōrri sas maladi k-o punro. O phuro, sar zanglās vov, phandās laqo punro thaj vastdās la te vazdel pes. Atūnc, lośali, i buznōrri, phendās e phuresqe:

- Dikhav ke si tut jekh laćho ilo. Tiro kamipen avela ćaćipen.

Andar o ćeros avilās jekh *drabardi sània*, cirdini śukare buznorrenθar. O phuro unklilās anda laθe thaj xurāndilās karing o ćeros, and-jekh paramićaqi lūmjā. Lesqe ćorre gada paruvden pen and-e aver lole śukar gada.

Palal varesode vaxt, xatārdās sar mukhen pen tele, and-jekh ivārdo them. Kothe, and-jekh kherorro, maj but tiknorre sar kodola andar i paramići, aźukārenas les lośale. E tiknorre sas but thaj aźukārenas te phenel lenqe o phuro save khelnorre te keren. Khethanes, o phuro thaj e tiknorre kerenas khelnorre vaś sarkon čhavorro andar i lūmjā.

Akana, o phuro sas but lośalo ke savorre čhavorre xudena, Krećunosθe thaj avere dēsēsθe, o kamlo khelnorro. Atunćaθar o anav e phuresqo sas o Phuro Krećuno. Vov anel e čhavorrenqe lośalimata.

Čhavalen, čhajalen tume kamen te aven e Phure Krećunosqe *vastditōrā*? Atūnc trebal kaj te godīsaren tumen te vastden vi e ćorre čhavorren, te keren vi len lośale!

(o amboldipen thaj i adaptàcia kerde kaθar o Jonel Kordovàn)

2. Alosaren thaj xramosaren e biprinzarde lava!

• khelnorre – khelipnasqe bută (jucării)	• s-ol trinenqe – savorre trin (celor trei)
• kamipnaça – bare dragoça (cu drag, cu dragoste, cu iubire)	• kazom – sode, kèci, kabor (cât, câță, câți, câte)
• e Krećunesqo Anglodīves – o dës kaj si anglal o Krećuno (Ajunul Crăciunului)	• khonik – ni khon, ni jekh zeno (nimeni)
• xudine – astarde (au primit)	• drabardi – kaj si la bimanušíkane zoră (magică, fermecată)
	• sània – o xaiv (sanie)
	• vastditòră – e zene save vastden, ažutisaren (ajutoare, persoane care ajută)

3. Ambolden o tèksto gazikanes!

Cine este Moș Crăciun?

Odată, într-un oraș mic, trăia un bătrân harnic, care confecționa jucării. Întregul an făcea, cu mare drag, jucării frumoase.

În Ajunul Crăciunului, harnicul bătrân a mers cu jucăriile în oraș pentru a le vinde. El vindea jucăriile pentru bani puțini. El făcea jucăriile pentru ca, copiii să se bucure de ele în dimineața de Crăciun.

Într-un an, după ce a vândut toate jucăriile, venind spre casă, s-a oprit lângă fereastra unei case, unde locuia o familie săracă. El ar fi vrut să vadă ce jucării au primit copiii din acea casă. Glasul celor trei copii spunea:

- Dacă am avea o jucărie, ar fi suficientă pentru toți trei! Ne-am fi jucat împreună, nu ne-am fi certat pentru ea!

Bătrânul știa că nu mai are nicio jucărie. El tare ar fi dorit să le dea și lor ceva. Dar, ce să vezi? Pe fundul sacului mai era o jucărie. Așa bucurie mare le-a făcut celor trei copii.

Pe drum, mergând spre casă, bătrânul se gândea: „Aș dori să fac atâtea jucării pe care să le dăruiesc fiecărui copil din lume, mai ales celor care sunt săraci, cărora nimeni nu le cumpără nimic.”

Cum mergea pe drum, a văzut în zăpadă o căpriță, care îl privea plângând.

- Bietule animal, ce e cu tine, ce te doare?

Căprița era rănită la picior. Bătrânul, cum a știut el, i-a bandajat piciorul și a ajutat-o să se ridice. Atunci, bucuroasă, căprița i-a zis bătrânului:

- Văd că tu ai o inimă bună. Dorința ta va deveni realitate.

Din cer a sosit o sanie magică, trasă de iezi frumoși. Bătrânul s-a așezat în ea și a zburat către cer, într-o lume de poveste. Hainele lui săracăcioase s-au transformat în alte haine roșii, frumoase.

După câțva timp, a simțit cum coboară în țara zăpezii. Acolo, într-o căsuță, mai mulți pitici precum cei din poveste, îl așteptau bucuroși. Piticii erau mulți și așteptau să le spună bătrânul ce jucării să facă. Împreună, bătrânul și piticii făceau jucării pentru fiecare copil din lume.

Acum, bătrânul era foarte bucuros că fiecare copil va primi de Crăciun, și în celelalte zile, jucăria dorită. De atunci, numele bătrânului a devenit Moș Crăciun. El aduce bucurie copiilor.

Băieților, fetelor, vreți să deveniți ajutoarele lui Moș Crăciun? Atunci trebuie să vă gândiți să dăruiti și copiilor săraci, să îi faceți fericiți!

(traducerea și adaptarea în limba rromani realizare de Ionel Cordovan)

4. So kerelas o phuro?

✚ *O phuro kerelas šukar khelnorre.*

5. Kaj gelăs o phuro and-e Krećunosqo Anglodives?

✚ *And-e Krećunosqo Anglodives, o phuro gelăs and-o fôros te bikinel e khelnorre.*

6. So khelnorre xudine e trin éorre éhavorre?

✚ *E trin éorre éhavorre xudine o khelnorro savo sas p-o fûndo e gonesqo.*

7. So phendăs o phuro kana dikhlăs e éorre éhavorrenqi loś?

✚ *O phuro phendăs ke vov kamelas te kerel kazom khelnorre kaj te del sarkone éhavorresqe andar i lûmă.*

8. Sosθar rovelas i buznôrri?

✚ *I buznôrri rovelas kodolesqe ke voj sas maladi k-o punro.*

9. Sar vastdăs o phuro e buznôrră?

✚ *O phuro phandăs laqo punro thaj vastdăs la te vazdel pes.*

10. Kaj gelăs o phuro e saniaça?

✚ *O phuro xurândilăs karing o éeros and-jekh paramiçaqi lûmă.*

11. So kerelas o phuro khethanes e tiknorrença?

✚ *O phuro, khethanes e tiknorrença, kerelas khelnorre vaś sarkon éhavorro andar i lûmă.*

12. Savo sas atunçaθar e phuresqo anav?

✚ *Atunçaθar, e phuresqo anav sas: o Phuro Krećuno.*

13. Kasθe trebal te godīsaras amen Krećunosθe? Sosθar?

✚ *Ame trebal te godīsaras amen e éorre éhavorrenθe. Varekon trebal kaj te kerel vi le éorren lośale.*

2.3. O phuro parne balența

1. Drabaren i kolinda!

O phuro parne balența

O phuro parne balența
Avilo andar e iva
Thaj anel but *lošipe`*
K-e éhave thaj éhajorră.

E phure phenen amenqe:
And-e savorre berša,
Amaro phuro avilăs,
Nijekhvar na xoxavdăs.

R: Krećunesqo phuro,
Krećunesqo phuro.

Phurea, parne balența,
Kaj kames tu te zas?
Anas tuqe luludă
Amenθar te na mai zas.

(o *nakhavipen* vi i adaptàcia and-i rromani éhib sas kerde kaθar o Mantu Stòjka)

2. Alosaren thaj xramosaren e biprinzarde lava!

• <i>lošipe`</i> – lošipen, loś, vestipen (<i>bucurie</i>)• <i>živipen</i> – trăjo, viăca (<i>viață, trai</i>)	• <i>nikjekhvar</i> – nikana, nićjekhvar (<i>niciodată</i>)

3. Ambolden i kolinda gazikanes!

Moșul cu plete dalbe

Moșul cu plete dalbe
A sosit de prin nămeți
Și aduce multă bucurie
La băieți și la fete.

Bătrânii ne povestesc:
Că în toți anii,
Moșul nostru a sosit,
Niciodată n-a lipsit.

R: Moș Crăciun,
Moș Crăciun.

Moșule, cu plete dalbe,
Unde vrei tu să mergi?
Îți aducem flori
De la noi să nu mai mergi.

(traducerea și adaptarea în limba rromani realizate Mantu Stoica)

4. Kaθar avilo o phuro?

✚ O phuro avilo andar e iva.

5. So anel o phuro e čhavenqe thaj le čhajanje?

✚ O phuro anel le čhavenqe thaj le čhajenje but lošipen.

6. So phenen amenqe e phure?

✚ E phure phenen amenqe ke o phuro avilās anda savorre berša.

7. So pučhen e čhave e phures?

✚ E čhave pučhen e phures kaj kamel vov te žal.

8. So kamen te den e čhave e phures?

✚ E čhave kamen te den e phures luludă.

9. Plačal tuqe kana avel o Krećuno? Sosθar?

✚ Va, manqe plačal kana avel o Krećuno, kodolesqe ke o phuro parne balenča anel manqe but loš thaj dinimata.

10. Save aver kolinde maj prinzares tu?

✚ Me maj prinzarav e kolinde: „Trin bakrără”, „Adēs biandilo o Xristòs”, „O, so šukar nevipen”, „Răt śandi, sumnal răt” thaj aver.

2.4. E ivendesqe şukarimata

1. Drabaren i poezia!

E ivendesqe şukarimata

Sar khere kaθar i škòla me zav,
Dikhav sar o iv *ucharavel* o gav.
O gav *xuravel* pes parne gadença
Thaj le éhavenqe loşalimatença.

E éhavorre andar iv kamen
Ivesqe manuša te keren.
La *saniaça* p-o *plajn* te zan,
So şukar khelen pen thaj asan!

E gavesqe droma si *paxojsarde*,
Tha` e khera andre si tatârde.
And-e bova i jag şukar phabol,
I daj avel thaj le éhavenqe *mothol*:

- Aven, te tatären tumare vasta,
Te drabaras paramicienqe lila!
Te xan kovlo manro thaj tati zumi,
Save kerdäs len tumari mami!
(palal o Jonel Kordovan)

2. Alosaren thaj xramosaren e biprinzarde lava!

• <i>ucharavel</i> – save pheren, save si opral o gav (<i>acoperă</i>)	• <i>paxoisarde</i> – save kerdi paxoj vaj si ucharde paxoça (<i>înghețate</i>)
• <i>xuravel pes</i> – sukarărel, liel p-i pesθe (<i>se îmbracă, se gătește</i>)	• <i>mothol</i> – phenel, del duma, vakărel, sboril, sborizel (<i>spune, zice</i>)
• <i>saniaça</i> – xaiveça (<i>cu sania</i>)	
• <i>plajn</i> – jekh uço than, po tikno sar jekh planin (<i>deal</i>)	

3. Ambolden i poezia gazikanes!

Frumusețile iernii

Cum merg acasă de la școală,
Văd cum zăpada acoperă satul.
Satul se îmbracă cu haine albe
Și cu bucuriile copiilor.

Copiii vor din zăpadă să facă
Oameni de zăpadă.
Cu sania pe deal să meargă,
Ce frumos se joacă și râd!

Drumurile satului sunt înghețate,
Dar casele înăuntru-s încălzite.
În sobe focul frumos arde,
Mama vine și le spune copiilor:

- Veniți să vă încălziți mâinile,
Să citim cărți de povești!
Să mâncați pâine moale și supă caldă,
Pe care le-a făcut bunica voastră!
(după Ionel Cordovan)

4. Kajθar avel o čhavo?

✚ *O čhavo avel kaθar i škòla.*

5. So učharavel o gav?

✚ *O iv učharavel o gav.*

6. Soça xurăvel pes o gav?

✚ *O gav xurăvel pes parne gadença.*

7. So keren e čhavorre andar iv?

✚ *E čhavorre keren ivesqe manuša andar o iv.*

8. Sar si e gavesqe droma?

✚ *E gavesqe droma si paxojsarde.*

9. So phenel i daj e čhavorrenqe?

✚ *I daj akharel le čhavorren andre te xan, te tatăren penqe vasta thaj te drabaren paramićenqe lila.*

10. So xaben kerdăs i mămî?

✚ *I mămî kerdăs kovlo manro vi tati zumi.*

11. Plaçal tume o ivend? Sosθar?

✚ *Amenqe plaçal amenqe o ivend, kodolesqe ke ame keras ivesqe manuša thaj zas p-o plajn la saniaça.*

12. Sar nakhen tume jekh ivendesqo dės?

✚ *And-jekh ivendesqo dės, ame khelas amen and-o iv, das vast e dadenqe, drabaras thaj aźukeras e Ivendesqe Baredīvesa.*

2.5. E ivesqo manuś

1. Drabaren o təksto!

E ivesqo manuś

And-jekh śilalo ivend bare iveça, jekh čhavo khelelas pes and-o iv. And-i bar, vov kerdās trin bare *ivesqe glòntură*: jekh maj baro, aver maşkarutno thaj kolaver maj tikno. Palal kodoja čhovdās e trin ivesqe glòntură jekh opral averesθe sar kana vazdās jekh *tūrno*. Khelipnasθe, čhovdās lesqe jakha thaj muj andar *angara*, haj and-o than le nakhesqo sas jekh mōrkoj. P-o śero čhovdās lesqe jekh loli *pośomasqi kùśma*, haj sar vasta sas les jekh purani thaj čhindi śulavni. Kadā sas kerdo o jekhto ivesqo manuś. So śukaripen...!

Kana mukhlās pes i rāti, o čhavo gelās and-o kher, mukhindoij e ivesqe manuśorres e *ranćale* nakheça kōrkorro avri, and-i parni paxojsardi bar. E Ivendesqi *Śukarni*, savi phiravelas pes jekhe barikane saniaça cirdini duje parne čerburenθar, dikhlās e ivesqe manuśes kerdo e čhavesθar, thaj, *phrasesθe*, godisardās pes te *živdisarel les*.

Palal so geli-θar e Ivendesqi *Śukarni*, astardās te perel zorales o iv. Andar i *pharavdi* bar, avile and-e kheresqi *avlin* e *musafirură* andar o veś. Duj bokhale veśesqe buznōrră rodenas andar o iv śaxesqe patrină vaj vareso xamasqo. Na arakhle khanć. E ivesqo manuś dikhlās kadaja buti, haj godisardās pes te del len te xan lesqo nakh:

- Te kamen, dav tumenqe te xan mirro nakh. Manqe na si trebutno, vaś tumenqe śaj te avel jekh laćho rătăqo xaben!

Putarde mujeça, e veśesqe buznă, line loşalipnaça o dinipen.

Sa kodole *vaxtesθe*, varesode śilārde čiriklōrră čhovden pen p-i loli kùśma, savi sas p-o śero e ivesqe manuśesqo, te mangel varesode *thavorre* andar i kùśma kaj te laćharel penqe śudre kùjbura.

- Dav tumenqe, bare kamipnaça! phendās lenqe e ivesqo manuś.

Vov dās savorre pośomasqe thavorre andar i kùśma. E čiriklōrră xudine len loşale thaj naisarde le ivesqe manuśesqe.

Sode sas i rāti bari, e ivesqo manuś kerdās dinimata: e sulumenqe thavorre dās len nişte śoşojenqe kaj te soven p-e lenθe kaj te avel lenqe maj tato, haj e angara dinās len nişte tiknorrenqe andar o veś te phabaren penqe felinărură.

Tosaraθe, kana avilās palpale e Ivendesqi *Śukarni*, dikhlās e ivesqe manuśes sar beşel *nango*. Vaś lesqo laćhipen thaj dinipen, voj godisardās pes te del les jekh speciălo dinipen: e savorre čhavorrenqo *jubisaripen*.

Atunćaθar, kana o iv ućharavel i phuv, savorre čhavorre, loşale, sigăren pen te vazden ivesqe manuśa and-e bară, p-e străde thaj orkaj *d-aştisaren*. Von keren kadaja buti sosθar e ivesqo manuś si jekh *bibistardo* simbolo e ivendesqo.

(*purani paramiçi laćhardi thaj amboldini kaθar o Jonel Kordovă*)

2. Alosaren thaj xramosaren e biprinzarde lava!

• <i>ivesqe glòntură</i> – ivesqe xomelă
(<i>bulgări de zăpadă</i>)	• <i>musafirură</i> – akharde manuša,
zivutre (<i>musafiri</i>)
• <i>tùrno</i> – bruz (<i>turn</i>)	• <i>vaxtesθe</i> – vrămaθe (<i>în timp</i>)
• <i>angara</i> – phabaripnasqe barra, kărbùne
(<i>cărbuni</i>)	• <i>thavorre</i> – linaqe thava
(<i>firișoare</i>)
• <i>pošomasqi</i> – linaqe (<i>de lână</i>)	• <i>tosaraθe</i> – texarinăθe de rano,
javinăθe (<i>dimineața</i>)
• <i>kùsma</i> - stadî (<i>căciulă</i>)	• <i>nango</i> – bi gadenqe, bi xurăvdo
(<i>gol</i>)
• <i>ranćalo</i> – sar i portokàla (<i>portocaliu</i>)	• <i>jubisaripen</i> – kamipen (<i>iubire,</i>
<i>dragoste</i>)
• <i>Śukarni</i> – Śukar Čhaj, zîna (<i>Zâna</i>)	• <i>d-aştisaren</i> – aştin, šaj (<i>pot, este</i>
<i>posibil</i>)
• <i>pherasesθe</i> - and-o asaipen (<i>în glumă</i>)	• <i>bibistardo</i> – savo n-aşti avel
bistardo (<i>neuitat</i>)
• <i>živdisarel les</i> – kerel les živdo (<i>l-a</i>
<i>însuflețit, l-a adus la viață</i>)	
• <i>avlin</i> – bar (<i>curte</i>)	
• <i>pharavdi</i> – xivărdi (<i>spartă</i>)	

3. Ambolden o tèksto gazikanes!

Omul de zăpadă

Într-o iarnă friguroasă cu zăpadă mare, un băiat se juca în zăpadă. În curte, el a făcut trei bulgări mari de zăpadă: unul mai mare, altul mijlociu și celălalt mai mic. După aceea, a pus cei trei bulgări de zăpadă unul peste celălalt ca și cum a ridicat un turn. În joacă, i-a pus ochii și gura din cărbuni, și în loc de nas era un morcov. Pe cap i-a pus o căciulă roșie din lână, iar ca mâini - avea o mătură veche și ruptă. Așa a fost făcut primul om de zăpadă. Ce frumusețe...!

Când s-a lăsat seara, băiatul s-a dus în casă, lăsându-l pe omul de zăpadă cu nasul portocaliu singur afară, în curtea albă înghețată. Zâna Iarnă, care se plimba cu o sanie măreață, trasă de doi cerbi albi, l-a văzut pe omul de zăpadă făcut de băiat, și, în glumă, s-a gândit să-i dea viață.

După ce a plecat Zâna Iarnă, a început să ningă tare. Din gardul crăpat, au venit în curtea casei musafirii din pădure. Două căprioare înfometate căutau prin zăpadă frunze de varză sau ceva de mâncare. Nu au găsit nimic. Omul de zăpadă a văzut acest lucru, și s-a gândit să le dea să mănânce nasul lui:

- Dacă vreți, vă dau să mâncați nasul meu. Mie nu îmi e de folos, pentru voi poate fi o mâncare bună pentru cină!

Mirate, căprioarele au acceptat cu bucurie darul.

În același timp, câteva păsărele înfrigurate s-au așezat pe căciula roșie, care era pe capul omului de zăpadă, să ceară câteva fire din căciulă ca să-și repare cuiburile friguroase.

- Vă dau, cu mare drag! le-a spus omul de zăpadă.

El le-a dat toate firele de lână din căciulă. Păsărelele le-au primit bucuroase și i-au mulțumit omului de zăpadă.

Cât a fost noaptea de mare, omul de zăpadă a făcut daruri: firele de paie le-a dat la niște iepuri ca să doarmă pe ele, ca să le fie mai cald, iar cărbunii le-a dat la niște pitici din pădure ca să-și aprindă felinarele.

Dimineața, când s-a întors Zâna Iarnă, l-a văzut pe omul de zăpadă cum stătea gol. Pentru bunătatea și generozitatea sa, ea s-a gândit să-i dea un dar special: dragostea tuturor copiilor.

De atunci, când zăpada acoperă pământul, toți copilașii, bucuroși, se grăbesc să ridice oameni de zăpadă în curți, pe străzi și oriunde pot. Ei fac acest lucru, deoarece omul de zăpadă este un simbol neuitat al iernii.

(poveste veche tradusă și adaptată în limba rromani de Ionel Cordovan)

4. Kana khelelas pes jekh čavorro?

✚ *Jekh čavorro khelelas pes e iveça and-jekh šilalo ivend.*

5. So kerdäs o čavo andar o iv?

✚ *O čavo kerdäs andar o iv trin bare ivesqe glòntură.*

6. Andar so čhovdäs o čavo e jakha e ivesqe manușesqe?

✚ *O čavo čhovdäs jakha e ivesqe manușesqe andar angara.*

7. So sas e ivesqe manușesqo nakh? Tha` e vasta?

✚ *E ivesqo manușesqo nakh sas jekh mòrkoj thaj e vasta sas jekh purani thaj čhindi šulavni.*

8. Kon phiravelas pes jekhe barikane saniața?

✚ *E Ivendesqi Šukarni phiravelas pes jekhe barikane saniața.*

9. So godisardăs pes e Ivendesqi Šukarni?

✚ *E Ivendesqi Šukarni godisardăs pes te zivdisarel le ivesqe manuśes.*

10. Kon avilăs andar i pharavdi bar?

✚ *Andar i pharavdi bar, avile e musafîrură andar o veś: duj bokhale veśesqe buznoŕră.*

11. So dinăs e ivesqo manuś le buznoŕrăn?

✚ *E ivesqo manuś dinăs le buznoŕrăn te xan lesqo nakh, o mōrkoj.*

12. So dinăs e ivesqo manuś le čiriklōrren?

✚ *E ivesqo manuś dinăs le čiriklōrren e pośomasqe thavorre andar i kùśma.*

13. So aver dinimata maj kerdăs e ivesqo manuś?

✚ *O ivesqo manuś dinăs nište šośojenqe e sulumenqe thavorre, kaj te soven pa lenŕe, thaj nište tiknorrenqe andar o veś dinăs len e angara te phabaren penqe felinărură.*

14. Sar sas e ivesqo manuś texarinăŕe?

✚ *Texarinăŕe, e ivesqo manuś sas nango.*

15. So speciălo dinipen xudăs e ivesqo manuś?

✚ *E ivesqo manuś xudăs jekh speciălo dinipen: e savorre čhavorrenqo jubisaripen.*

16. So si vaś e čhavorre e ivesqo manuś?

✚ *Vaś e čhavorre, e ivesqo manuś si jekh bibistardo simbolo e ivendesqo.*

2.6. Rekapitulăcia

1. Arakhen e alava kaj si len sajekh sênsô e alavença:

✚ *ćajlöl* -

✚ *śax* -

✚ *astaripen* -

✚ *cîra* -

2. Arakhen e alava kaj si len mamujutno sênsô e alavença:

✚ *barvalo* -

✚ *lokhes* -

✚ *melalo* -

✚ *răti* -

3. Xramosaren po trin substantivură save te anavăren:

✚ *zene*

✚ *bută*

✚ *naturaqe fenomênură*

4. Xramosaren po jekh substantivo and-o dino tabêlo palal lenqo agoripen thaj keren lenqo butipen:

jekhipen	butipen
✚ konsonànta:	✚ konsonànta + a:
✚ paşkonsonànta j:	✚ paşkonsonànta j + a:
✚ vokàla –o:	✚ vokàla –o + e:
✚ vokàla –i:	✚ vokàla –i + ă:
✚ agorisaripen – ipen:	✚ agorisaripen – ipen + mata:
✚ agorisaripen – imos:	✚ agorisaripen – imos + mata:
✚ vokàla –a:	✚ vokàla –a + e:

5. Keren o butipen e substantivurenqo, palal o modêlo: *phral* – *phrala*

✚ *raşaj* -

✚ *dand* -

✚ *gono* -

✚ *càxra* -

✚ *rakli* -

✚ *daj* -

✚ *sap* -

✚ *kinipen* -

6. Xramosaren po trin bizivdisarde substantivură save te anavăren:

 bută andar o kher			
 o vaxt			
 xamata thaj pimata			
 pherra thaj legume			
 e korposqe riga			

7. Xramosaren and-o telutno tabèlo trin substantivură, ka-o jekhipen thaj ka-o butipen, palal o dino modèlo:

e muršíkane substantivură		e zuvlikane substantivură	
jekhipen	butipen	jekhipen	butipen
o raklo	e rakle	i rakli	e raklă

8. Thon anglal e dine substantivură o trebutno alav, „o” vaj „i”:

(.....) phral	(.....) iv	(.....) čhaj	(.....) rrom
(.....) daj	(.....) ivend	(.....) čar	(.....) rromni
(.....) bar	(.....) buzni	(.....) rroj	(.....) grast
(.....) barr	(.....) buzno	(.....) dori	(.....) kham

9. And-jekh baxtăqo lil trebal te arakhas:

10. Xramosaren trin okàzie kana šaj te tradas baxtăqe lila!

2.6. Rekapitulăcia

1. Arakhen e alava kaj si len sajekh sênsu e alavença:

✚ *ćajlöl - plaćal*

✚ *śax – armin*

✚ *astaripen - śirdipen*

✚ *cîra – xancî, zàlaga*

2. Arakhen e alava kaj si len mamujutno sênsu e alavença:

✚ *barvalo - ćorro*

✚ *lokhes - sig*

✚ *melalo - užo*

✚ *răti – dês*

3. Xramosaren po trin substantivură save te anavăren:

✚ *zene*

i daj

o rrom

o phral

✚ *bută*

o lil

i sinîa

i ćhuri

✚ *naturaqe fenomènură*

o iv

o paxoj

o śil

4. Xramosaren po jekh substantivo and-o dino tabèlo palal lenqo agoripen thaj keren lenqo butipen:

jekhipen

✚ konsonànta: *gad*

✚ paşkonsonànta j: *daj*

✚ vokàla –o: *ćhavo*

✚ vokàla –i: *pani*

✚ agorisaripen – ipen: *ternipen*

✚ agorisaripen – imos: *phurimos*

✚ vokàla –a: *škòla*

butipen

✚ konsonànta + a: *gada*

✚ paşkonsonànta j + a: *daja*

✚ vokàla –o + e: *ćhave*

✚ vokàla –i + ă: *pană*

✚ agorisaripen – ipen + mata: *ternimata*

✚ agorisaripen – imos + mata: *phurimata*

✚ vokàla –a + e: *škòle*

5. Keren o butipen e substantivurenqo, palal o modèlo: *phral – phrala*

✚ *raşaj – raşaja*

✚ *dand - danda*

✚ *gono – gone*

✚ *càxra – càxre*

✚ *rakli - raklă*

✚ *daj - daja*

✚ *sap – sapa*

✚ *kinipen - kinimata*

6. Xramosaren po trin bizivdisarde substantivură save te anavăren:

✚ bută andar o kher	udar	felăstra	bov
✚ o vaxt	răt	dīves	texarin
✚ xamata thaj pimata	manro	zumi	pani
✚ pherra thaj legume	ambrol	sir	phabaj
✚ e korposqe riga	šero	kan	punro

7. Xramosaren and-o telutno tabèlo trin substantivură, ka-o jekhipen thaj ka-o butipen, palal o dino modèlo:

e muršikane substantivură		e zuvlikane substantivură	
jekhipen	butipen	jekhipen	butipen
o raklo	e rakle	i rakli	e raklă
o dad	e dada	i bar	e bară
o raj	e raja	i rroj	e rroja
o čhavo	e čhave	i momeli	e momelă

8. Thon anglal e dine substantivură o trebutno alav, „o” vaj „i”:

(o) phral	(o) iv	(i) čhaj	(o) rrom
(i) daj	(o) ivend	(i) čar	(i) rromni
(i) bar	(i) buzni	(i) rroj	(o) grast
(o) barr	(o) buzno	(i) dori	(o) kham

9. And-jekh baxtăqo lil trebal te arakhas:

✚ jekh dikhipe: si trebutno vaś o vaxt, o skòpo thaj vaś o zeno kasqe tradas les.

✚ o ander: e baxtăripnasqo mesăzo, o anav e zenesqo kaj tradel e baxtăqo lil.

10. Xramosaren trin okàzie kana šaj te tradas baxtăqe lila!

✚ kana si varekasqo e bijandipnasqo dīves;

✚ Patradăthe;

✚ ka-o Nevo Berś.

2.7. Evaluàcia

1. Arakhen e alava kaj si len sajekh sènso e alavença:

✚ tras -	✚ lùngo -
✚ dùma -	✚ zal -

2. Arakhen e alava kaj si len mamujutno sènso e alavença:

✚ baro -	✚ kothe -
✚ phuripen -	✚ rãti -

3. Xramosaren po trin substantivurã save te aven:

✚ khethane			
✚ ververutne			

4. Keren o butipen e substantivurenqo, palal o modèlo: phral – phrala

✚ naj -	✚ buti -
✚ mas -	✚ phen -
✚ lovo -	✚ dùma -

5. Xramosaren po trin bizivdisarde substantivurã save te anavãren:

✚ xamata thaj pimata			
✚ pherra thaj legùme			

6. Xramosaren and-o telutno tabèlo trin substantivurã, ka-o jekhipen thaj ka-o butipen, palal o dino modèlo:

e muršikane substantivurã		e zuvlikane substantivurã	
jekhipen	butipen	jekhipen	butipen
o rrom	e rroma	i phen	e phenã

2.7. Evaluàcia

1. Arakhen e alava kaj si len sajekh sènso e alavença:

✚ traś - dar	✚ lùngo - dîlgo, zinzardo
✚ dùmă - alav	✚ zal - phirel, telărel

2. Arakhen e alava kaj si len mamujutno sènso e alavença:

✚ baro - tikno	✚ kothe - kathe
✚ phuripen - ternipen	✚ răti - dēs

3. Xramosaren po trin substantivură save te aven:

✚ khethane	amal	phen	siklărno
✚ ververutne	o Aron	i Maria	o Bukurēști

4. Keren o butipen e substantivurenqo, palal o modèlo: phral – phrala

✚ naj – naja	✚ buti - bută
✚ mas – masa	✚ phen - phenă
✚ lovo – love	✚ dùmă - dume

5. Xramosaren po trin bizivdisarde substantivură save te anavăren:

✚ xamata thaj pimata	thud	kiral	lon
✚ pherra thaj legùme	loli	kolompìri	akhor

6. Xramosaren and-o telutno tabèlo trin substantivură, ka-o jekhipen thaj ka-o butipen, palal o dino modèlo:

e murśikane substantivură		e zuvlikane substantivură	
jekhipen	butipen	jekhipen	butipen
o rrom	e rroma	i phen	e phenă
o phral	e phrala	i patrin	e patrină
o amal	e amala	i čhib	e čhibă

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE III

AND-E ȚIVUTRENȚI LÛMJA!

3.1. O godăver čhavo

- ✓ Jekhe zenesqi deskripcia
- ✓ Jekhe obijektosqi/ butăqi deskripcia

3.2. E kheresqe ȝivutre

- ✓ So si o adžektivo/ i pašnavni

3.3. E mamăqi daj-kaxni

- ✓ O akordo e pašnavnănqo kaj si len štar fòrme
- ✓ O akordo e pašnavnănqo kaj si len jekh fòrma

3.4. E pendexlinăqe ranika

- ✓ O tìtulo. O autòro. E personàžură.

3.5. O uštăvipen le Isusosqo

- ✓ O afišo/ o plakàto
- ✓ O vortoxramosaripen

3.6. Rekapitulàcia

3.7. Evaluàcia

3.1. O godăver Chávez

1. Drabaren o tÈksto!

O godăver Chávez

Sas jekhvar jekh barvalo manuș, kaj zivelas kòrkorro. Les na maj sas les nijekh nămo. *Kodolesqe*, vov sas but biloșalo, thaj na zanelas sar te arakhel pesqe jekh nămo, ke vov na maj kamelas te prandisarel pes vaș o dujto var, sosθar vov jubisardăs but pesqe rromnă.

And-jekh dİves avilăs lesqe jekh *biarakhli* godİ, te zal texarinăθe andar o *diz* thaj o jekhtho zivutro savo inklōla anglal lesθe, te avel lesqe sar dēsco Chávezorro. Gelindoj kadă *bi resesqe*, maladilăs jekhe tikne sapeça. O manuș pučhlăs e saporres te kamel te avel lesqe dēsco Chávezorro, kaj dela lesqe sa so kamela, haj kana merela mukhela lesqe savorro lesqe barvalipen.

O sap phendăs ke kamel, nŭmaj te keren jekh xatāripen.

– Savo xatāripen te keras? pučhlăs o manuș.

– Na mangav tuθar khanć maj but, nŭmaj te ingeres man p-e dume – phendăs o sap. O manuș kamlăs loșalo thaj o sap thovdăs pes *trujal* lesqi *korr*. Atunćaθar, e duj sas *bixulavde*. Sa e bută kerenas len khethanes, xanas khethanes, sovenas khethanes thaj sas *naisarde* jekh kolaveresθar.

O manuș dăs le sapes sa so kamlăs thaj *jubindăs* les sar pesqe Chávezes. Nŭmaj ke, o manuș phurilăs, haj o sap barilăs. O manuș na maj *šajindăs* te inkerel le sapes p-o dumo ke sas bandārdo e dumenθar – o sap *mištīpnasθar* barilăs but. *Ivăθe* sa manglăs o manuș pesqe dēsqe Chávezes te del pes tele, *măkar* vaș varesode çasură, te maj šaj phurdel vi vov *vestes*, o sap na mișkindăs pes thanesθar, godİsarindoj pes k-e penço purano xatāripen. O phuro na maj zanelas so te kerel thaj gelăs k-o krisarno te kerel lesqe çacİpen.

– Vastde man krisarnea, ke na maj šaj inkerav *odobor* pharipen!

Tha`, kana o sap phendăs e krisarnesqe ke si les jekh xatāripen le phureça, o krisarno phendăs ke na si les so te kerel.

O manuș *telărdăs* kaθar i krislin maj rușlo sar maj anglal. P-o drom karing lesqe kher, dikhlăs niște Chávez save khelenas pen thaj gelăs maj pașe lenθar. Jekh maj godăver Chávezo beșlăs p-jekh kașt, vov sas o thagar, haj pașal lesθe, p-jekh maj tikno kașt, beșelas jekh Chávez – i thagarni.

E kolaver Chávez kidenas pen karing lenθe, așunindoj e *zorphenimata*. O manuș pučhlăs le Chávezen te šaj keren vi lesqe kris. Von amboldine lesqe ke šaj. Atunć o manuș phendăs pesqo pharipen. Kana kamlăs o sap te phenel vareso, o godăver Chávezo çingardăs karing lesθe:

– Sar vakăres tu kothar opral le thagareça? Na zanes so k-i kris *si te* beșes tele p-i phuv? Kana o sap dăs pes tele, o godăver Chávezo phendăs:

– Kadava Chávezo, kaj na si les mİla pesqe dadesθar, na si te dikhel e khamesqi dud. Haj Chávezalen, maren les barrença! thaj e Chávez dine barrença and-o sap zi kana mudarde les.

O manuș gelăs khere skăpisardo e krisaθar savi kerdăs la o godăver Chávezo.

(adaptăcia thaj o amboldipen kerde kaθar i Noëmi Kordovăn palal o Pêtre Ispirèsku)

2. Alosaren thaj xramosaren e biprinzarde lava!

• <i>kodolesqe</i> – andar kodoja, sosqe (deoarece, de aceea)	• <i>mištipnasθar</i> - kaj 3al lesqe mišto, lačhipnasθar (de bine)
• <i>biarakhli</i> – bidikhli, bišundi (neauzită, nemaîntâlnită)	• <i>ivăθe</i> – bi resesqo (degeaba)
• <i>diz</i> – fòros (oraș)	• <i>măkar</i> – bàrem (măcar, barem)
• <i>bi resesqo</i> – bi rostosqo (fără rost, degeaba)	• <i>vestes</i> – lokhes, bi pharimatenqo (liber)
• <i>trujal i korr</i> – k-i korr/men/gutup (în jurul gâtului)	• <i>odobor</i> – kazom, sode, kobor (atât)
• <i>bixulavde</i> – khethanes (nedespărțiți)	• <i>telărdăs</i> – gelăs (a plecat, a mers)
• <i>naisarde</i> – mulcumisarde (mulțumimți)	• <i>zorphenimata</i> – alava, porünke (porunci, ordine)
• <i>jubindăs</i> – kamlăs, jubisardăs (a iubit)	• <i>si te</i> – kampil, trebal (trebuie, este necesar)
• <i>śajindăs</i> – aštiśajlăs (a putut)	

3. Ambolden o tèksto gazikanes!

Băiatul cel înțelept

A fost odată un om bogat, care locuia singur. El nu mai avea nicio rudă. De aceea, el a fost foarte trist și nu știa cum să-și găsească o rudă, căci el nu mai dorea să se însoare pentru a doua oară, deoarece și-a iubit mult soția.

Într-o zi i-a venit o idee nemaipomenită, să meargă de dimineață prin oraș și prima ființă care îi va ieși în cale să-i devină copil de suflet. Mergând el așa fără niciun scop, a întâlnit un șarpe mic. Bărbatul îl întrebă pe șerpișor dacă vrea să-i fie copil de suflet, că îi va da tot ce va dori și că, atunci când va muri, îi va lăsa toată bogăția sa.

Șarpele a zis că dorește, numai să facă o înțelegere.

- Ce înțelegere să facem? a întrebat omul.

- Nu vreau nimic mai mult de la tine, decât să mă duci pe umeri – a spus șarpele. Bărbatul a acceptat bucuros și șarpele s-a așezat în jurul gâtului său. De atunci, cei doi erau nedespărțiți.

Toate lucrurile le făceau împreună, mâncau împreună, dormeau împreună și erau mulțumiți unul de celălalt.

Omul îi dădea șarpelui tot ce își dorea și îl iubea, ca și pe copilul său. Numai că, omul îmbătrânea, iar șarpele creștea. Omul nu mai putea să îl care după gât, deoarece era strâmb de spate, șarpele creștea mult de bine ce-i era. Degeaba îl tot ruga omul pe copilul său de suflet să se dea jos, măcar pentru câteva ore, ca să poată respira și el liber, șarpele nu se mișca de la locul lui, gândindu-se la vechea lor înțelegere. Bătrânul nu mai știa ce să facă și a mers la judecător să-i facă dreptate.

- Ajută-mă, judecătorule, că nu mai pot să duc atâta greutate!

Dar, când șarpele i-a zis judecătorului că are o înțelegere cu bătrânul, judecătorul a zis că nu are ce să facă.

Bărbatul a plecat de la judecătorie și mai trist decât era înainte. Pe drum înspre casă, a văzut niște copii care se jucau și a mers spre ei. Un băiat înțelept stătea pe un buștean, el era împăratul, iar lângă el, pe un buștean mai mic, stătea o fată – împărăteasa.

Ceilalți copii se strânseseră în jurul lor ascultându-le poruncile. Bărbatul i-a întrebat pe copii dacă pot să judece problema sa. Ei au răspuns că pot. Atunci, omul și-a spus oful. Când șarpele a dorit să spună ceva, băiatul cel înțelept a strigat către el:

- Cum vorbești tu de acolo de sus cu împăratul? Nu știi că la judecată trebuie să te așezi jos pe pământ? Când șarpele s-a dat jos, băiatul cel înțelept a zis:

- Acest copil, căruia nu îi este milă de tatăl său, nu trebuie să vadă lumina soarelui. Hai, copii, loviți-l cu pietre! Și copiii au aruncat cu pietre în șarpe până când l-au omorât.

Bărbatul a plecat acasă scăpat, salvat de judecata făcută de băiatul cel înțelept.

(traducere și adaptare în limba rromani realizate de Noemi Cordovan după Petre Ispirescu)

4. So na sas le barvale manușes?

Le barvale manușes na sas les nijekh nămo.

5. Kas lias o manuș sar dēsqo čhavorro?

O manuș lias sar dēsqo čhavorro jekhe saporres.

6. So xatāripen kerdās o sap le manușeča?

O sap na kamel khanč le manușesθar nūmaj te ingerel les pa lesqe dume.

7. Sar phiravdăs pes o manuś le sapeça?

✚ *O manuś dias le sapeşqe sa so kamlăs thaj jubisardăs les, sar pesqe čhaves.*

8. So manglăs o manuś e sapeşar kana phurilăs?

✚ *Kana phurilăs, o manuś manglăs kaj o sap te del pes tele, măkar vaś varesode căsură, te maj şaj phurdel vi vov vestes.*

9. Kerdăs o sap so manglăs leşar o manuś? Sosşar?

✚ *O sap na kerdăs so manglăs leşar o manuś, kodolesqe ke von kerden jekh xatăripen.*

10. Kasşe gelăs o phuro te mangel te kerel lesqe căcîpen?

✚ *O phuro gelăs k-o krisarno te kerel lesqe căcîpen.*

11. P-o drom karing lesqo kher, kas manglăs o manuś te kerel lesqe kris?

✚ *P-o drom karing lesqo kher, o manuś manglăs jekhe godăvere čhaves te kerel lesqe kris.*

12. Skăpisardăs le manuśes e čhavesqi kris? Sar?

✚ *Va, e čhavesqi kris skăpisardăs le manuśes.*

✚ *O čhavo phendăs le sapeşqe te beşel p-i phuv anglal o thagar. Atunc, e kolaver čhave dine barrença and-o sap ŝi kana mudarde les.*

13. So siklôvas andar kadaja paramîci?

✚ *Andar kadaja paramîci siklôvas te das pakiv amare daden.*

✚ *Sa kadă trebal te lias săma vi ke averenqe trebajmata vi pharimata.*

3.2. E kheresqe zivutre

1. Drabaren o təksto!

E kheresqe zivutre

Kana somas maj tikno,
Plačalas *man`* o *rikono*,
Khelavas man vi e mucaça
Zorale bare loșăça.

I mūca si amalikani,
Godăver thaj but *xarani*.
O zūkel si maj zoralo,
E manușesqe but pakivalo.

I parni thaj thuli guruvni
Si but lači *thudali*.
Te vakāras pal` i kaxni,
Voj si bari *anrali*.

O šukar grast si butārno,
O *balo-i* thulo thaj *masalo*.
Savorre kheresqe zivutre
Si amenqe trebutne.
(*palal o Jonel Kordovān*)

2. Alosaren thaj xramosaren e biprinzarde lava!

• <i>man`</i> – manqe (mie)	• <i>thudali</i> – savi del but thud (lăptoasă, care dă mult lapte)
• <i>rikono</i> – zūkelorro (cățel)	• <i>balo-i</i> – o balo si (porcul este)
• <i>xarani</i> – ćorni, ćarmakhli (vicleană, hoată, șmecheră)	• <i>masalo</i> – savo del but mas (cărnos, care dă multă carne)

3. Ambolden o təksto gazikanes!

Animalele domestice

Când eram mai mititel,
Îmi plăcea cățelul,
Mă jucam și cu pisica
Cu mare bucurie.

Pisica este prietenoasă,
Cuminte și foarte hoată.
Câinele este mai puternic,
Omului foarte credincios.

Vaca albă și grasă

Ne dă lapte mult și bun.
Să vorbim despre găină,
Ea face ouă multe.

Calul este frumos și muncitor,
Porcu-i gras și cărnos.
Toate animalele domestice
Ne sunt folositoare.
(*după Ionel Cordovan*)

4. Savo zivutro plaćalas le ćhavesqe kana sas tikno?

✚ *Kana sas tikno le ćhavesqe plaćalas lesqe o rikono.*

5. Kaća khelelas pes o ćhavo?

✚ *O ćhavo khelelas pes bare lośaća la muća.*

6. Sar si i mũaca? Tha` o zukel?

✚ *I mũaca si amalikani, godăver thaj but xarani, haj o zukel si maj zoralo thaj e manuśesqe but patıvalo.*

7. Sar si i guruvni? Sosćar si voj thudali?

✚ *I guruvni si parni thaj thudali. Voj si thudali kodolesqe ke voj del amenqe but thud.*

8. Sar si i kaxni? Sosćar?

✚ *I kaxni si but anrali, kodolesqe ke voj del amenqe but anre.*

9. Sar si o grast? Sosćar?

✚ *O grast si śukar vi butărno.*

10. Sar si o balo? Sosćar?

✚ *O balo si thulo thaj masalo.*

11. Sosćar si amenqe trebutne e kheresqe zivutre?

✚ *Amenqe si trebutne e kheresqe zivutre kodolesqe ke von keren maj lokho amaro zivipen: o zukel si amaro amal, i guruvni del amen thud, i kaxni del amen anre, o grast si butărno haj o balo del amenqe mas.*

12. Savo si tiro kamlo kheresqo zivutro?

✚ *Mirro kamlo kheresqo zivutro si o zukel. Maj ćajlöl manqe vi aver zivutre sar si o grast thaj i mũaca.*

3.3. E mamăqi daj kaxni

1. Drabaren o tèksto!

E mamăqi daj-kaxni

Me sem i Alina thaj kamav te vakărav tumenqe palal jekh godăver zivutro. La mamă si la jekh daj-kaxni deşe kaxnörrença. Kamavas te khelav man kadale kaxnörrença, tha` i daj kaxni na mukhel man. Kana zav karing lenthe, i kaxni phukhărel pesqe pora, başel *ruşli*. Te kamavas te „ćorav” laθar jekhe tiknorres – xutelas manthe. E mamăqi kaxni *grizisarel* zoralas pesqe kaxnörrenθar. Sa o dīves rodel le tiknenqe lache xabena.

Daraθar, nijekh aver kaxni andar i bar na beşel paşal e kaxnörre kana xan. I mămī phendās kaj na sas la nijekhvar jekh daj-kaxni kaj te grizisarel pesqe tiknenθar sar kadaja.

Kana kerdōl pes răt, i kaxni astarel e *ćokoça* e mamăqi *fista* thaj i mămī zanel so si i vrăma te putarel o udar te aven e kaxnörre andre te soven. I daj-kaxni zal paşal o bov, kothe kaj i mămī *anglekerel* lenqe e ratăqo xaben.

And-jekh *palomezimèri*, me thaj i mămī gelām k-e nişte nămură and-o gav.

– Marinea! *akhardās* i mămī le papos. Te na bistres te putares o udar te şaj te avel i kaxni andre! Xatărdăn, Marinea?

– Xatărdem, phenel o pāpos *sovalo*. Sar te bisterav? Źan... na avela khanć tumare kaxnăça ...

Kana areslām palpale khere, râte – i kaxni na sas khanikaj. O pāpos *sovdās* anglal te soven e kaxnă. I ćorri mămī! Na maj dikhlem la te avel kadja ruşli. Maj but ćasură rodām and-i bar, p-o drom, savorre thanesθe. *Ivăθe*.

Palal but vrăma gelām te sovas and-i *livni*. *Xurăvdām amen* and-e sovipnasqe gada, kerdām amenqe truşul thaj kamlām *te ćhas* amen and-o *sovthan*. Andar jekh, aşundām nişte *başa*. I mămī vazdās o *parind*. Dikhlām o şero e kaxnăqo.

– Klonk-klonk! kerdās voj loşali.

– Vaj manθar! mardās i mămī andar e vasta. Te dikhes kaj garavdās pes! Godăver kaxnie! Sar şaj uklile e *şopnă* e kaxnörre? Na xakărav!

Texarinăθe, i kuć daj-kaxni thaj pesqe deş kaxnörre beşenas godăver paşal o udar, azukărindo te uştel i mămī te mukhel len avri.

– Klonk, klonk, klonk, na keren *lărma*! phenelas voj pesqe tiknorrenqe. Na maj si but! Uştel i mămī... maj si jekh cīra. Maj mukhen la te sovel!

(*adaptăcia thaj o amboldipen kerde kaθar i Noèmi Kordovàn palal i Emīlia Plugàru*)

2. Alosaren thaj xramosaren e biprinzarde lava!

• <i>rušli</i> – xolăme (supărată)	• <i>ivăthe</i> – birostosqe, biresesqo, khanćesqe (degeaba)
• <i>grizisarel</i> - arakhel (îngrijește)	• <i>xurăvdăm amen</i> – liam gada p-e amenqe (ne-am îmbrăcat)
• <i>daraθar</i> – trašaθar (de frică)	• <i>te éhas amen</i> – te thovas, te thas, te éhovas, te éhuvas amen (să ne punem)
• <i>éokoça</i> - xoingaça (cu ciocul)	• <i>sovthan</i> – pàto (pat)
• <i>fista</i> – còxa (fustă)	• <i>baša</i> – başıbaş, zgòmoto (zgomote)
• <i>anglekerel</i> - del [xaben] (pregătește)	• <i>parind</i> – kuri, plăpoma, dùxna (pătura, cuvertura)
• <i>palomezimèri</i> – palal so nakhel i òra 12 e dësesqi (după-amiază)	• <i>şopnă</i> – uklănă (scări)
• <i>akhardăs</i> – éingardăs (a chemat)	• <i>lărma</i> – başıbaş (gălăgie, larmă)
• <i>sovalo</i> – lindralo (somnoroș)	
• <i>sovdăs</i> – sutăs (a dormit)	
• <i>livni</i> – sòba, kàmera (cameră, încăpère)	

3. Ambolden o tèksto gazikanes!

Cloșca bunicii

Eu sunt Alina și vreau să vă vorbesc despre un animal inteligent. Bunica are o cloșcă cu zece pui. Voiam să mă joc cu puii aceia, dar cloșca nu mă lăsa. Când merg spre ea, găina își umflă penele, stă înfuriată. De voiam „să fur” de la ea vreun puișor - sărea la mine. Cloșca bunicii are foarte mare grijă de puii ei. Toată ziua le caută celor mici mâncare bună.

De frică, nicio altă găină din curte nu stă lângă pui când aceștia mănâncă. Bunica a spus că nu a avut niciodată o cloșcă, care să aibă așa grijă de puii ei, cum este aceasta.

Când s-a înserat, cloșca apucă fusta bunicii cu ciocul și bunica știe că este timpul să deschidă ușa să vină puii înăuntru să doarmă. Cloșca merge lângă sobă, acolo unde bunica le pregătește mâncarea de seară.

Într-o după-amiază, eu și bunica am mers în vizită la niște neamuri în sat.

- Marin! l-a strigat bunica pe bunicul. Să nu uiți să deschizi ușa să poată să meargă găina înăuntru! Ai înțeles, Marin?

- Am înțeles, spune bunicul somnoros. Cum să uit? Duceți-vă...nu se va întâmpla nimic cu găina voastră...

Când am ajuns înapoi acasă, seara – găina nu era nicăieri. Bunicul a adormit înainte să doarmă găinile. Săraca bunica! Nu am mai văzut-o să fie așa de supărată. Mai multe ore am căutat în curte, pe drum, în toate locurile. Degeaba!

După mai multă vreme am mers în cameră să dormim. Ne-am îmbrăcat în pijamale, ne-am închinat și am vrut să ne punem în pat. Dintr-o dată, am auzit niște zgomote. Bunica a ridicat pătura. Am văzut capul găinii.

- Klunk-klunk! A făcut ea bucuroasă.

- Vai de mine! bătea bunica din palme. Să vezi unde s-a ascuns! Deșteaptă găină! Cum au reușit puii să urce scările. Nu înțeleg!

Dimineață, draga cloșcă și ai ei zece pui stăteau cumiți lângă ușă, așteptând să vină bunica să îi lase afară.

- Clonc, clonc, clonc, nu faceți gălăgie! spuse ea puilor săi. Nu mai este mult! Se trezește bunica... mai este un pic. Mai lăsați-o să doarmă!

(poveste adaptată și tradusă în limba rromani de Noemi Cordovan după Emilia Plugaru)

4. So si la mamă?

✚ La mamă si la jekh daj-kaxni deşe kaxnörrença.

5. So kerel i kaxni kana i Alina zal karing lenθe?

✚ Kana i Alina zal karing e kaxnörřă, i daj-kaxni phukhărel pesqe pora thaj bešel rušli.

6. So rodel i kaxni sa o dīves?

✚ Sa o dīves i kaxni rodel le tiknenqe lache xabena.

7. So keren, daraθar, e avere kaxnă andar i bar?

✚ Daraθar, nijekh aver kaxni andar i bar na bešen paşal e kaxnorră kana von xan.

8. So kerel i kaxni kana kerdöl răt?

✚ Kana kerdöl pes răt, i kaxni astarel e ćokoça e mamăqi fista thaj i mămî zanel so si i vrăma te putarel o udar te aven e kaxnorră andre te soven.

9. So anglekerel i mămî, pašal o bov, vaś i kaxni?

✚ I mămî anglekerel, pašal o bov, e rătăqo xaben e kaxnörrenqo.

10. Kaj gele i Alîna thaj mămî and-jekh palomezimèri?

✚ And-jekh palomezimèri, i Alîna thaj i mămî gele and-o gav, k-e nište nămură.

11. So phendăs i mămî le paposqe maj anglal te zal?

✚ Anglal so te zal-θar, i mămî phendăs e paposqe te na bistarel te putarel o udar te śaj te zal i kaxni andre.

12. So sas kana i mămî thaj i Alîna aresle palpale khere?

✚ Kana i mămî thaj i Alîna avile palpale khere, o pāpos sovelas haj von ċi arakhle la kaxnă thaj le kaxnörren.

13. Sode vrăma thaj kaj rodăs i mămî thaj i Alîna la kaxnă?

✚ I mămî thaj i Alîna rode but ċăsură la kaxnă, and-i bar, p-o drom, savorre thanenθe.

14. Kaj arakhlăs i mămî la kaxnă?

I mămî arakhlăs la kaxnă and-o sovthan, telal o parind.

15. So kerdăs texarinăθe i kaxni e deśe kaxnörrença? Sosθar?

✚ Texarinăθe, i kuć daj-kaxni thaj pesqe deś kaxnörřă beśenas godăver pašal o udar, aźukărindoj te uśtel i mămî te mukhel len avri.

✚ I kaxni phendăs e tiknorrenqe te na keren lărma, te mukhen la mamă te maj sovel.

3.4. E pendexlinăqi krănga

1. Drabaren o təksto!

E pendexlinăqi krănga

Sas jekhvar jekh barvalo *balamno*, kaj sas les trin čaja. And-jekh dīves, maj anglal te zal palal *bikinipnasqe* *bută*, pučhlās le čajan so kamen te anel lenqe. E maj bari manglās lesθar te anel laqe miriklā, e maškarutni čaj manglās jekh angrustik, thaj i tikni phendās:

– Te anes vi manqe jekh *pendexlinăqi* krănga.

O *balamno* gelās thaj palal so agorisardās pesqe *bută*, kindās e bare čajaqe mārīklā, e maškarutnāqe jekh angrustik.

Kana boldās pes khere, andar jekh veś, andās pesqe godăθe kaj i tikni čaj manglās jekh *pendexlinăqi* krănga. Dās pes tele andar o vurdon te phagel jekh ranik. Andar jekh dikhel jekh *pendexlinăqi* krănga p-i savi sas sovnakutne *pendexa*. Cirdās i krănga tele thaj phaglās la. Jekhaθar inklilās, sar andar i phuv, jekh ričhino, *astardās* le *balamnes* e vastesθar thaj phendās lesqe:

– Sosθar phaglān mirri krănga? Kadaja *pendexlin* si mirri! Akana xava tut!

O *balamno* *trašajlās* thaj phendās lesqe:

– Me phaglem kadaja krănga vaś mirri tikni čaj. Voj manglās jekh kasavi krănga.

– Ța khere, tha` inker godăθe: o jekhto zenō savo inklōla anglal tuθe kana areses khere, kodoles des les manqe.

O *balamno* gelāsθar. Sar areslās and-i bar, i jekhto kaj avilās lesθe sas i tikni čaj. O *balamno* andās pesqe godăθe palal o *solax* dino karing o ričhino thaj lesqe punre kovlārde pen. Phendās savorrenqe e ričhinesθar thaj sa astarde te roven.

– Na roven, phendās lesqi rromni, zanav me so si te keras. Kana avela o ričhino palal amari čaj, ame arakhasa e *bakrăresqe* čaja thaj dasa la.

And-jekh dīves, o ričhino avilās k-o *balamno* kaj te lel lesqe čaja.

– Avilem palal mirro kamipen! De man e čaja!

I daj arakhlās e *bakrăresqe* čaja thaj dās la e ričhinesqe.

P-o drom karing o veś, o ričhino dās pesqe săma ke vov sas xoxavdo. O ričhino *boldās* pes k-o kher le *balamnesqe* thaj phendās:

– Xoxavde man, den man e lačhe čaja!

Dikhindoj kadaja *butī*, i maj tikni čaj manglās te zal voj e ričhineça.

Atunc, e čajaqe dada line la and-e angalā, cuminde la thaj dine la k-o ričhino.

Palal jekh vrăma, so-ēl duj aresle and-jekh baro veś. O ričhino dās pes tele andar o vurdon thaj, paśal jekh *pendexlin*, telal e *patră* sas garavdo jekh udar. Vov putardās o vudar thaj phendās e čajaqe:

– Haj palal manθe!

I éhaj izdralas daraθar thaj gelās palal o ričhino. Kothe, arakhlās jekh barvalo *kastèlo*. Savorre thanesθe sas duda, mùzika, manuša šukar xurāvde, save denas laqe „Lačho dīves!”, thaj paśal laθe – jekh thagarorro. O thagarorro pašovel e éhajaθar thaj phenel laqe:

– Na sem ričhino, sem thagarorro thaj kamav te prandisarav man tuça. Tu san jekh éhaj kaj si tut jekh šukar vi lačho gi. Tire kamipnaça phaglăn o *drabaripen* savo kerdās man ričhino. Nais tuqe vaš tiro alosaripen!

Von akharde e éhajaqe daden thaj kerde baro abāv. Savorre živde baxtale lošale.

(*adaptàcia thaj o amboldipen kerde kaθar i Noèmi Kordovàn palal o Lev Tolstòj*)

2. Alosaren thaj xramosaren e biprinzarde lava!

• balamno – manuș kaj kinel thaj bikinel (comerciant, negustor)	• e bakrăresqe – kaθar o bakrări/o manuș kaj barărel bakră) (a ciobanului)
• bikinipnasqe bută – mărfa (obiecte de vânzare, marfă)	• boldăs pes – irindăs pes, avilăs palpale (s-a întors)
• pendexlinăqi – alunosqi (de alun)	• patră – patrină (frunze)
• astardăs – xudăs (a prins)	• kastèlo – filatîn, palăto (castel)
• traşajlăs – darajlăs (s-a speriat, s-a temut)	• drabaripen – nasul magiă, arman (vrajă, blestem)
• solax – xatăripen, žurumunto (jurământ)	

3. Ambolden o tèksto gazikanes!

Creanga de alun

A fost odată un negustor bogat, care avea trei fete. Într-o zi, înainte să meargă după marfă, le-a întrebat pe fete ce vor să le aducă. Cea mai mare i-a cerut să-i aducă mărgelile, fata mijlocie a cerut un inel, iar cea mică a spus:

- Să-mi aduci și mie o creangă de alun.

Negustorul s-a dus și după ce și-a terminat treburile, i-a cumpărat fetei mari mărgelile și celei mijlocii un inel.

Când s-a întors acasă, într-o pădure, și-a adus aminte că fata cea mică i-a cerut o creangă de alun. A coborât din căruță să rupă o creangă. Dintr-o dată vede o creangă de alun pe care erau alune de aur. A tras creanga în jos și a rupt-o. Dintr-o dată a apărut, ca din pământ, un urs, care l-a apucat pe negustor de mână și i-a apus:

- De ce mi-ai rupt creanga? Acest alun este al meu! Acum o să te mănânc!

Negustorul s-a înfricoșat și i-a spus:

- Eu am rupt această creangă pentru fata mea mică. Ea a cerut o astfel de creangă.

- Du-te acasă, și ține minte: prima persoană care îți va ieși în cale când ajungi acasă, pe aceea mi-o dai mie.

Negustorul a plecat. Cum a ajuns în curte, prima, care a venit la el, a fost fata cea mică. Negustorul și-a adus aminte de jurământul dat ursului și picioarele lui s-au înmuiat. Le-a spus tuturor de urs și cu toții au început să plângă.

- Nu plângeți, a spus soția lui, știu eu ce trebuie să facem. Când va veni ursul după fata noastră, noi o vom chema pe fata păstorului și o vom da pe ea.

Într-o zi, ursul a venit la negustor ca să-i ia fata.

- Am venit după datoria mea! Dă-mi-o pe fată!

Mama a chemat-o pe fata păstorului și a dat-o ursului.

Pe drum, spre pădure, ursul și-a dat seama că a fost mințit. Ursul s-a întors la casa negustorului și le-a spus:

- M-ați mințit, dați-mi-o pe fata care trebuie!

Văzând acest lucru, fata cea mică a cerut să meargă ea cu ursul.

Atunci, părinții fetei au luat-o în brațe, au pupat-o și au dat-o ursului.

După o vreme, cei doi au ajuns într-o pădure mare. Ursul a coborât din căruță și, lângă un alun, sub frunze era o ușă secretă. El a deschis ușa și i-a spus fetei:

- Hai după mine!

Fata tremura de frică și a mers după urs. Acolo, a găsit un castel bogat. Peste tot erau lumini, muzică, oameni frumos îmbrăcați, care o salutau, iar lângă ea – un prinț. Prințul se apropie de fată și îi spune:

- Nu sunt urs, sunt prinț și vreau să mă căsătoresc cu tine. Tu ești o fată care are o inimă frumoasă și bună. Cu dorința ta ai rupt blestemul care m-a făcut urs. Îți mulțumesc pentru alegerea ta!

Ei i-au chemat pe părinții fetei și au avut o nuntă mare. Cu toții au trăit fericiți și bucuroși.

(poveste adaptată și tradusă în limba rromani de Noemi Cordovan după Lev Tolstoi)

4. Sode čhaja sas le balamnes?

✚ *Le balamnes sasas les trin čhaja.*

5. So kamlăs i maj bari čhaj te anel laqe laqo dad?

✚ *I maj bari čhaj kamlăs kaj laqo dad te anel laqe mirikle.*

6. So kamlăs i maškarutni čhaj te anel laqe laqo dad?

✚ *I maj maškarutni čhaj kamlăs kaj laqo dad te anel laqe jekh angrustni.*

7. So kamlăs i maj tikni čhaj te anel laqe laqo dad?

✚ *I maj tikni čhaj kamlăs kaj laqo dad te anel laqe jekh pendexlinăqi krănga.*

8. Sar sas i pendexlinăqi krănga savi arakhlăs la o balamno and-o veś?

✚ *I pendexlinăqi krănga savi arakhlăs la o balamno and-o veś sas sovnakutni.*

9. So inklilăs andar i phuv palal so čhindăs i ranik?

✚ *Palal so čhindăs i ranik, andar i phuv inklilăs jekh ričhino.*

10. Kon sas o jekhto zeno savo inklilăs anglal o balamno kana areslăs khere? So sas te kerel laça?

✚ *Kana areslăs khere o balamno, o jekhto zeno savo inklilăs anglal lesŭe sas lesqi maj tikni čhaj.*

11. So godīsardăs pes i daj te kerel?

✚ *I daj godīsardăs pes te del e ričhinesqe le bakrăresqe čhaja.*

12. So kerdăs o ričhino kana dăs pesqi săma kaj sas xoxavdo?

✚ *Kana dăs pesqi săma ke sas xoxavdo, o ričhino avilăs palpale lenŭe thaj manglăs te den les e lače čhaja.*

13. So kerdăs i tikni čhaj, dikhindoj le ričhines kaj boldăs pes?

✚ *Dikhindoj le ričhines ke amboldăs pes, i tikni čhaj manglăs te 3al voj e ričhineça.*

14. So sas palal o garavdo udar?

✚ *Palal o garavdo udar sas jekh barvalo kastèlo.*

15. So phendăs o thagarorro e čhajaqe?

✚ *O thagaroro phendăs e čhajaqe ke vov sas drabardo te avel ričhino thaj kamel te prandisarel pes laça. Vov naisardăs e čhajaqe vaś laqo alosaripen.*

3.5. O uštăvipen le Isusosqo

1. Drabaren o tèksto!

O uštăvipen le Isusosqo

Patradăthe, e manuša zan k-i khangeri, jekh sasto kurko, *te barăren* le Devlesqe Čhaves, le Isosos Xristosos, *te palemživen* savorre *devlikane* momèntură, save thavdine pen akana duj mije berša maj anglal.

Maškar lenthe si o momènto kana amaro Raj, O Isuso Xristoso, sas bikindo kaθar o Jùda aj sar Vov sas astardo and-i Bar Gecimàni.

Aver momèntură si: sar Vov sas *krisinisardo* kaθar o Thagar Pilàto, sar Vov sas *karfinårdo* p-o trušul thaj mekhlo te merel umblavdo p-o trušul, sar Vov sas *praxosardo* thaj sar Vov *živdilo*, sar Vov uštalo andar o *limòri*, purane kurke, texarinăthe.

Ame sikavas kathe jekh cácaripen palal o Uštăvipen le Isusosqo, save si xramosarde kaθar o evangelisto o Mårko:

1. Thaj palal so nakhlo o dīves e Savatosqo, i Maria Magdalèna, i Maria - i daj le Jakovosqo - thaj i Salomèea kinde *sungimata* k-ašti te aven te makhen Les.
2. Thaj but texarinăthe, and-o jekhto dīves e kurkosqo, avile k-o murmunto kana vazdelas pes o kham.
3. Thaj phendine maškar penthe: Kon peravela amenqe o barr kaθar o udar le murmuntosqo?
4. Tha', vazdindoj penqe jakha, dikhle ke o barr, savo sas but baro, sasas dino rigaθe.
5. Thaj gelindoj andre, and-o murmunto, dikhle jekhe ternes beşindoj and-i cáci rig, kaj sasas xurāvdo and-o parno *raxàmi*; thaj von darajle.
6. Vov phendās lenqe: Na daran! Le Isusos andar Nazarèto tume roden Les, Kodoles kaj sas karfinårdo p-o trušul? *Živdisajlo* andar o meripen! Na-i kathe! Dikhen o than kaj *thovdinesas* Les.
7. Zan thaj phenen Pesqe *siklövnenqe* thaj vi le Petrosqe ke Vov zala maj anglal tumenθe and-i Galilèea; kothe tume dikhena Les, kadă sar phendās tumenqe.
8. Thaj avindoj avri andar o murmunto, naşle-θar, ke i dar thaj o izdraipen linesas len; thaj na vakårde khanć khanikasqe, *andar kodoja* ke daranas. (O Mårko, XVI: 1 – 8)

(amboldipen and-i rromani čhib kerdo kaθar o Geòrge Sarău)

2. Alosaren thaj xramosaren e biprinzarde lava!

• <i>te barären</i> – te den pakiv, te ašaren (<i>să preamărească, să laude</i>)	• <i>limòri</i> – murmunto (<i>mormânt</i>)
• <i>te palemživen</i> - živen palem (<i>să retrăiască</i>)	• <i>sungimata</i> –bută save sungan šukar (<i>mirodenii</i>)
• <i>devlikane</i> – svùnto (<i>sfinte</i>)	• <i>živdisajlo</i> – savo uštilo andar o meripen (<i>a înviat</i>)
• <i>krisinisardo</i> – savesŋe kerdās lesqe kris (<i>judecat</i>)	• <i>thovdinesas</i> – čhovenas, čhуvenas, thonas (<i>au pus</i>)
• <i>karfinårdo</i> – thovdino p-o trušul (<i>răstâgnit</i>)	• <i>siklövnenqe</i> – učenikurenqe (<i>ucenicilor</i>)
• <i>praxosardo</i> – čhovdo and-o murmunto (<i>înmormântat, îngropat</i>)	• <i>andar kodoja</i> – kodolesqe ke, sosqe (<i>de aceea</i>)
• <i>živdilo</i> - kaj palem živel (<i>a înviat</i>)	

3. Ambolden o tèksto gazikanes!

Învierea lui Isus

De Paște, oamenii merg la biserică, o săptămână întreagă, pentru a-L preamări pe Fiul lui Dumnezeu, Isus Hristos, pentru a retrăi toate momentele sfinte care s-au petrecut în urmă cu două mii de ani.

Printre ele se numără și momentul în care Domnul nostru, Isus Hristos, a fost vândut de Iuda și arestat în Grădina Ghetsimani.

Alte momente sunt: când El a fost judecat de către Împăratul Pilat, când El a fost răstignit și lăsat să moară atârnat pe cruce, când El a fost îngropat și când a înviat, când El a ieșit din mormânt în duminica sfântă, dis-de-dimineată.

Prezentăm, aici, o dovadă despre Învierea lui Isus, care a fost scrisă de Evanghelistul Marcu:

1. Și după ce a trecut ziua de sâmbătă, Maria Magdalena, Maria – mama lui Iacov - și Salomeea au cumpărat mirodenii, ca să vină să-L ungă.
2. Și dis-de-dimineată, în prima zi a săptămânii, au venit la mormânt când răsărea soarele.
3. Și ziceau între ele: Cine ne va prăvăli nouă piatra de la ușa mormântului?
4. Dar, ridicându-și ochii, au văzut că piatra, care era foarte mare, fusese răsturnată.

5. Și intrând în mormânt, au văzut un tânăr șezând în partea dreaptă, îmbrăcat în veșmânt alb, și s-au înspăimântat.
6. Iar el le-a zis: Nu vă temeți! Căutați pe Isus din Nazaret, Cel răstignit pe cruce? A înviat din morți! Nu este aici. Iată locul unde L-au pus!
7. Mergeți și spuneți ucenicilor Lui și lui Petru că va merge mai înainte la voi, în Galilea; acolo Îl veți vedea, după cum v-a spus.
8. Și ieșind din mormânt, au fugit, căci erau cuprinse de frică și de un tremur, și n-au spus nimănui nimic, căci se temeau. (Evanghelie după Marcu, Capitolul XVI: 1-8)

(traducere în limba rromani realizată de Gheorghe Sarău)

4. Vakăren palal o momènto kana sas krisinărdo o Raj Isùso!

✚ Palal so sas astardo and-i Bar Gecimàni, o Raj o Isùso o Xristòso sas krisărdo kaθar o Thagar Pilàto.

5. Vakăren palal o momènto kana o Raj Isùso sas karfinărdo p-o trușul!

✚ O Raj Isùso sas karfinărdo p-o trușul mașkar duj ćora thaj kothe vov mulăs.

6. Phenen sar Vov sas praxosardo thaj sar Vov uștilo le mulenθar!

✚ Palal so sas dino tele palal o trușul, Vov sas praxosardo and-o murmùnto. K-o udar e murmuntosqo sas jekh baro barr. Vov uștilo le mulenθar palal o trinto dīves.

7. Savo evangelisto xramosardă palal o uštăvipen le Isusosqo?

✚ O evangelisto Mārku xramosardăs palal o uštăvipen le Isusosqo.

8. Kon thaj sosθar avile but texarinăθe, k-o murmùnto kana vazdelas pes o kham?

✚ I Marìa Magdalèna, i Marìa – i daj le Jakovosqo – thaj i Salomèea avile k-o murmùnto but texarinăθe kana vazdelas pes o kham thaj kinde sungimata k-aști te aven te makhen Les.

9. Vakăren sar arakhle von o limòri?

✚ Von dikhlen ke o barr, kaθar o udar le murmuntosqo, savo sas but baro, sasas dino rigaθe.

10. Kon phendăs lenqe ke o Isùso andar o Nazarèto zivdisajlo?

✚ Jekh terno savo beșlăs and-o murmùnto, kaj sasas xurăvdo and-o parno raxàmi, phendăs lenqe ke o Isùso andar o Nazarèto zivdisajlo andar o meripen.

3.6. Rekapitulăcia

1. Keren i deskripcia tumare phralesqi/phenăqi/amalesqi/amalinăqi, sikavindoj ștar fizika karakteristike thaj ștar morăla karakteristike:

fizika karakteristike	morăla karakteristike
	
	
	
	

2. Xramosaren, and-o telutno tabèlo, o anav trine kolegurenqo. Xramosaren po trin adžektivură save sikaven sar si kadala kolègură!

o anav	adžektivură save sikaven sar si o kolègo		

3. Thon po jekh adžektivo pašal e dine substantivură, palal o modèlo: terno rrom.

 bori	 éhavo
 boră	 éhave
 bar	 barr
 bară	 barra
 phen	 phral
 phenă	 phrala

4. Čhon pašal dine adžektivură po jekh trebutno substantivo, dikhindoj lenqo gèndero thaj lenqo gin!

 užo	 uži	 uže
 baro	 bari	 bare
 but	 kuć	 šukar

5. Xramosaren and-o telutno tabèlo e trebutne adžektivură thaj substantivură!

o gèndero	o gin	o adžektivo	o substantivo
mursíkano	jekhipen		
zuvlikano	jekhipen		
mursíkano	butipen		
zuvlikano	butipen		

6. Roden and-o trinto kapitulo andar kadava lil e informàcie mangle and-o telutno tabèlo!

o título e narativo tekstosqo	o autòro	e personàžură
		
		
		
		
		
		
		

7. And-jekh afišo trebal te avel xramosardo:

.....	
.....	

8. Thon pašal e dine vortogràme trebutne alava.

anda	kaj	pa
and-o	k-o	p-o
and-i	k-i	p-i
and-e	k-e	p-e
and-e	k-e	p-e
and-jekh	k-jekh	p-jekh

3.6. Rekapitulàcia

1. Keren i deskripcia tumare phralesqi/phenăqi/amalesqi/amalinăqi, sikavindoș star fizika karakteristike thaj star moràla karakteristike:

fizika karakteristike	moràla karakteristike
✚ učo	✚ kanutno
✚ si les kale bala	✚ plaçal les te vastdel avere zenen
✚ sano	✚ godăver
✚ kalo	✚ butărno

2. Xramosaren, and-o telutno tabèlo, o anav trine kolegurenqo. Xramosaren po trin adžektivură save sikaven sar si kadala kolègură!

o anav	adžektivură save sikaven sar si o kolègo		
Florin	tikno	šukar	kalo
Malina	uči	godăver	lošali
Marin	amalikano	butărno	parno

3. Thon po jekh adžektivo pašal e dine substantivură, palal o modèlo: terno rrom.

✚ parni bori	✚ baro čhavo
✚ parne boră	✚ bare čhave
✚ kali bar	✚ tikno barr
✚ kale bară	✚ tikne barra
✚ maškarutni phen	✚ godăver phral
✚ maškarutne phenă	✚ godăver phrala

4. Čhon pašal dine adžektivură po jekh trebutno substantivo, dikhindoș lenqo gèndero thaj lenqo gin!

✚ užo pani	✚ uži čhaj	✚ uže pană
✚ baro kher	✚ bari bar	✚ bare khera
✚ but pani	✚ kuč lil	✚ šukar fòros

5. Xramosaren and-o telutno tabèlo e trebutne adžektivură thaj substantivură!

o gèndero	o gin	o adžektivo	o substantivo
mursíkano	jekhipen	<i>kalo</i>	<i>grast</i>
zuvlikano	jekhipen	<i>kali</i>	<i>grastni</i>
mursíkano	butipen	<i>kale</i>	<i>grasta</i>
zuvlikano	butipen	<i>kale</i>	<i>grastnă</i>

6. Roden and-o trinto kapitulo andar kadava lil e informàcie mangle and-o telutno tabèlo!

o tìtulo e narativo tekstosqo	o autòro	e personàzură
E mamăqi daj-kaxni	Emilia Plugaru (adaptàcia kerdi kaθar i Noèmi Kordovàn)	 i čhaj i màmì o pàpos i daj-kaxni
O godăver čhavo	Petre Ispirescu (adaptacia kerdi kaθar i Noèmi Kordovàn)	 o barvalo manuś o sap o krisarno o godăver čhavo e čhave

7. And-jekh afišo trebal te avel xramosardo:

 e organizatorosqo anav	 kana si organizisardo o evenimènto
 e evenimentosqo anav	 o than kaj inkerel pes

8. Thon pašal e dine vortogàme trebutne alava.

anda	kaj	pa
 and-o <i>gav</i>	 k-o <i>čhavo</i>	 p-o <i>drom</i>
 and-i <i>bar</i>	 k-i <i>čhaj</i>	 p-i <i>meseli</i>
 and-e <i>gava</i>	 k-e <i>čhave</i>	 p-e <i>droma</i>
 and-e <i>bară</i>	 k-e <i>čhave</i>	 p-e <i>meselă</i>
 and-jekh <i>lil</i>	 k-jekh <i>amal</i>	 p-jekh <i>grast</i>

3.7. Evaluàcia

1. Xramosaren, and-o telutno tabèlo, o anav trine zenengo andar tiri familia. Xramosaren po trin adžektivură save sikaven sar si e zene!

o zeno	adžektivură save sikaven sar si e zene		

2. Čhon po jekh adžektivo pašal e dine substantivură, palal o modèlo: terni bori.

i kerdi sintagma		i kerdi sintagma	
adžektivo	substantivo	adžektivo	substantivo
	daj		dand
	daja		danda
	rroj		lil

3. Čhon po jekh trebutno substantivo pašal dine adžektivură!

i kerdi sintagma		i kerdi sintagma		i kerdi sintagma	
adžektivo	substantivo	adžektivo	substantivo	adžektivo	substantivo
lolo		thulo		kuć	
loli		thuli		šukar	
lole		thule		godăver	
lole		thule		tang	

4. Xramosaren, andar tèkstură kaj siklilelen and-i trinto klàsa, e informàcie mangle and-o telutno tabèlo!

o tìtulo e tekstosqo	o autòro	e personàzură
		
		

5. Thon paşal e dine vortogràme po jekh trebutno alav thaj keren lença po jekh propozìcia palal o dino modèlo!

i vortogràma	i kerdi propozìcia e vortogramaça
p-o drom	
and-o gav	
p-i ùlica	
k-e daja	

3.7. Evaluàcia

1. Xramosaren, and-o telutno tabèlo, o anav trine zenenqo andar tiri familia. Xramosaren po trin adžektivură save sikaven sar si e zene!

o ženo	adžektivură save sikaven sar si e zene		
<i>i Ana</i>	<i>tikni</i>	<i>butărni</i>	<i>kale jekhença</i>
<i>o Emanuel</i>	<i>lačo</i>	<i>śandino</i>	<i>bare balença</i>
<i>o David</i>	<i>amalikano</i>	<i>učo</i>	<i>lole balença</i>

2. Čhon po jekh adžektivo pašal e dine substantivură, palal o modèlo: terni bori.

<i>i kerdi sintagma</i>		<i>i kerdi sintagma</i>	
<i>adžektivo</i>	<i>substantivo</i>	<i>adžektivo</i>	<i>substantivo</i>
<i>lači</i>	<i>daj</i>	<i>baro</i>	<i>dand</i>
<i>lače</i>	<i>daja</i>	<i>bare</i>	<i>danda</i>
<i>tikni</i>	<i>rroj</i>	<i>śukar</i>	<i>lil</i>

3. Čhon po jekh trebutno substantivo pašal e dine adžektivură!

<i>i kerdi sintagma</i>		<i>i kerdi sintagma</i>		<i>i kerdi sintagma</i>	
<i>adžektivo</i>	<i>substantivo</i>	<i>adžektivo</i>	<i>substantivo</i>	<i>adžektivo</i>	<i>substantivo</i>
<i>lolo</i>	<i>gad</i>	<i>thulo</i>	<i>žukel</i>	<i>kuć</i>	<i>daj</i>
<i>loli</i>	<i>phabaj</i>	<i>thuli</i>	<i>grastni</i>	<i>śukar</i>	<i>vurdon</i>
<i>lole</i>	<i>gada</i>	<i>thule</i>	<i>žukela</i>	<i>godăver</i>	<i>rromni</i>
<i>lole</i>	<i>phabaja</i>	<i>thule</i>	<i>grastnă</i>	<i>tang</i>	<i>drom</i>

4. Xramosaren, andar tèkstură kaj siklilelen and-i trinto klăsa, e informàcie mangle and-o telutno tabèlo!

o tìtulo e tekstosqo	o autòro	e personàzură
<i>E ivesqo manuś</i>	<i>o Jonèl Kordovàn</i>	✚ <i>e ivesqo manuś</i> ✚ <i>jekh čhavo</i> ✚ <i>e Ivendesqi Śukarni</i>
<i>Kon si o Phuro Krećuno?</i>	<i>o Jonèl Kordovàn</i>	✚ <i>jekh phuro butărno</i> ✚ <i>jekh ćorri famìlia</i>

5. Thon pašal e dine vortogràme po jekh trebutno alav thaj keren lenča po jekh propozìcia palal o dino modèlo!

i vortogràma	i kerdi propozìcia e vortogramača
p-o drom	✚ <u>P-o drom</u> maladilem mirre siklărănăça.
and-o gav	✚ <u>And-o qav</u> ziven amaliknes e rroma vi e gaze.
p-i ùlica	✚ Tu zas <u>p-i ùlica</u> p-i savi si bare thaj śukar khera.
k-e daja	✚ E čhave zan <u>k-e daja</u> te den len luludă.

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE IV

K-I ŠKÒLA VI KHERE SIKLÖVAS GODÄVER KAJ TE OVAS!

4.1. I zor thaj i godĩ

- ✓ So si o pronòmbro
- ✓ E pronombrosqo gin thaj o zeno

4.2. Sar si o nasulipen

- ✓ So si o vèrbo/ i kernavni
- ✓ O gin e verbosqo

4.3. E štar kaise

- ✓ E puntuaciaqe sèmnură

4.4. I paramìci le trine alavenqi

- ✓ O familiàro mangipen

4.5. Naisarimata thaj patĩvipnasqe alava

- ✓ Sar astaras, ingeras thaj agorisaras o vakäripen
- ✓ O imèjlo

4.6. Rekapitulàcia

4.7. Evaluàcia

4.1. I zor thaj i godi

1. Drabaren o tèksto!

I zor thaj i godi

Jekhvar, sasas duj lache amala. Von sasas lache butarne thaj barvale. Sasas len khera sajekh, grasta, vurdona thaj, butvar, kerenas buti khethanes. Akana, o Stadiàn sasas jekh manuś uco, thulo thaj zoralo, thaj o Fabiàn sasas maj sano thaj maj tikno, ama but maj godăver. And-jekh dës avel lenthe jekh raj thaj phenel lenqe:

- Me kamav te vazdav jekh kher thaj kamav te anav niște rukha andar o veś. Dikhav ke si tumen grasta thaj vurdona. Kana anen manqe lache rukha andar o veś, me dav tumen p-o jekh gâlbeno vaś panz rukha.

- Mišto! phenen el duj amala.

Texarinăthar, telären o Stadiàn thaj o Fabiàn and-o veś te anen rukha. Akana, o Stadiàn, maj zoralo, chinăs maj sigo el rukha thaj phenel karing o Fabiàn:

- Dikhes, phrala, so kadja bari buti kē tu san maj godăver, kana na-i tut zor? Ji kana chinăsa tu panz rukha, me chinăva deś thaj lăva duj gâlbenură kaθar o raj.

O Fabiàn ci phendăs khanó.

Răte, kana telărdine andar o veś, o vurdon e Stadianosqo, pharipnasθar, phagel pes thaj savorre kašta peren p-o drom. Akana, o Fabiàn, asaindoj, phenel:

- Dikh vi tu, phrala, sar nić i zor na si bari buti, kana na-i tut dōsta godi!

Kas te avel cácipen?

(palal o Žufter Borkoj)

2. Alosaren thaj xramosaren e biprinzarde lava!

• <i>butarne</i> – manuśa kaj keren buti but (harnici, muncitori)	• <i>dav tumen</i> – dav tumenqe (vă dau, vă ofer)
• <i>sajekh</i> – save miazoven, idëntiko, miazutne (la fel, identici)	• <i>gâlbeno</i> – jekh sovnakutno lovo (galben, ban)
• <i>ama</i> – tha`, thaj (dar, însă)	• <i>ci</i> – na, ni (nu)
• <i>dës</i> – dîves (ziuă)	• <i>pharipnasθar</i> – kodolesqe kaj sas pră pharo (de greutate)
• <i>niște</i> – varesode, varesave (niște, câteva)	• <i>dōsta</i> – na but, na cîra /zàlaga, sode trebal (destul, suficient)

3. Ambolden o tèksto gazikanes!

Puterea și mintea

Erau odată doi prieteni buni. Ei erau buni muncitori și bogați. Aveau case la fel, cai, căruțe și, deseori, lucrau împreună. Acum, Stadian era un om înalt, bine făcut și puternic, iar Fabian era mai slab și mic de statură, însă mult mai deștept. Într-o zi, vine la ei un boier, care le spune:

- Eu doresc să-mi construiesc o casă și vreau să aduc niște lemne din pădure. Văd că aveți cai și căruțe. Dacă îmi aduceți niște lemne bune din pădure, vă dau câte un galben pentru cinci copaci.

- Bine, spun cei doi prieteni.

De dimineață, Stadian și Fabian pleacă în pădure să aducă lemne. Acum, Stadian, fiind mai puternic, a tăiat mai repede copacii și-i spune lui Fabian:

- Vezi, frate, ce este așa mare lucru că tu ești ceva mai deștept, dacă nu ai putere? Până ce vei tăia tu cinci copaci, eu voi tăia zece și o să iau zece galbeni de la boier.

Fabian nu spuse nimic.

Seara, când au plecat din pădure, de atâta greutate, căruța lui Stadian se rupe și toate lemnele căzură în drum. De această dată, Fabian, râzând, zise:

- Vezi și tu, frate, cum nici puterea nu este mare lucru, dacă nu ai destulă minte! Cine să aibă dreptate?

(după Jupiter Borcoi)

4. Sar sas le duj amala?

✚ Le duj amala sas lache butârne vi barvale.

5. Sar sikavelas o Stadiàn?

✚ O Stadiàn sasas jekh manuș maj uco, thulo thaj zoralo.

6. Sar sikavelas o Fabiàn?

✚ O Fabiàn sas maj sano, maj tikno thaj maj godăver.

7. So phendăs lenqe o raj?

✚ *O raj phendăs le čhavenqe so kamel te vazdel jekh kher thaj trebal lesqe niște rukha andar o veś.*

8. Kana thaj kaj telārde le duj amala?

✚ *Texarinăŋe, e duj čhave gele and-o veś te anen kašta le rajesqe.*

9. Kon činelas kašta maj sigo?

✚ *O Stadiàn činelas maj sigo e kašta sar o Fabiàn.*

10. Sar aśardăs pes o Stadiàn karing o Fabiàn?

✚ *O Stadiàn phendăs ke zi kana o Fabiàn činel panz kašta, vov činel deś rukha thaj ke na si bari butĩ ke o Fabian si maj godăver sar vov.*

11. So sas p-o drom, răte?

✚ *Răte, kana e čhave telārde andar o veś, pharipnasŋar, le Stadianosqo vurdon phaglăs pes.*

12. So phendăs, akana, o Fabiàn le Stadianosqe?

✚ *O Fabiàn phendăs le Stadianosqe so i zor na si bari butĩ kana varekas na si les dōsta godĩ.*

13. Tume sar patăn? Si lačhes te asas varekasŋar vaj na?

✚ *Na si šukar te asas varekasŋar.*

✚ *D-ašti te asas, te keras pherasa varekaça, kana vov kamel kadaja butĩ.*

✚ *Ame trebal te phiravas amen šukar savorre manušença, te avas lačhe vi pakivale.*

4.2. Sar si o nasulipen

1. Drabaren o tèksto!

Sar si o nasulipen

Murro kak si but phuro. Les si les oxtovardeś thaj panz berśa thaj, butivar, rătăthe, beśel thaj phenel amenqe, le nepoturenqe, po jekh paramiçi andar lesqo ternipen. Phenava vi tumenqe jekh paramiçi, te dikhen vi tume, sar, butivar, o nasulipen, savo kamas te keras les averesqe, *iril pes* karing amenthe!

Amenthe, and-o amaro gav, sas jekh barvalo rrom, saves sas les jekh kòrkorro éhavo. O rrom kamelas but pesqe éhaves ke sas but godăver, şukar thaj but prinzardo başavno andar o akordiòno. Kana o éhavo kerdăs biś thaj trin berśa, sar avelas khere, p-o drom, phaglăs pes o vurdon thaj o éhavo pelăs tele thaj mulăs.

Ande les khere e rroma thaj, sar éi sas *sastări* and-o gav, *dikhline* les savorre aj phende ke si mulo, thaj *praxosarde les*. But dukh thaj but asvină sas atunc pesqe daden. Kana von praxosarde les, *thovdine* pašal leshe vi o akordiòno vi jekh şukar sumnakutni bricàra thaj vi trin bare angrustika p-e lesqe naja.

Rătăthe, palal o praxomos, duj éora andar o gav, so godisaren thaj vakăren pen von, te zan te putaren o *limòri* thaj te lien o akordiòno vi le sumnakutne angrustă, ke, dikh, vi kadja, phenenas von, so te kerel o mulo lença?

K-o maşkar e rătăqo, zan e éora te xunaven i xiv, putaren e *mulesqo moxton* thaj so te dikhen? Vazdel pes o mulo thaj puçhel len:

- So si khate, phralalen, kaj sem me?

E éora but *darajnile* thaj, phares, izdrajindoj, xuten andar i xiv thaj naşen. O éhavo - savo éi sas, ácaşes, mulo, aj sas and-jekh *kliniko meripen* - inklisto thaj gelăs pesqe khere.

But vaxt pal' kodoja, o dad, but loşalo, rodăs e éoren te naisarel lenqe, tha' khonik éi maj zanglăs niç na maj şundăs khanç lenðar...

Akana, o puçhipen si: Sas laçhes so kerde e duj éora?

(palal o Žufter Borkoj)

2. Alosaren thaj xramosaren e biprinzarde lava!

• iril pes – amboldel pes (se întoarce)	• thovdine – thovde, éhovde, éhude, éhutinec (au pus)
• (o) sastări – (o) sastărno, (o) dòktoro (medicul, doctorul)	• limòri – (e) mulenqo than (mormânt)
• dikhline – (von) dikhle (au văzut)	• darajnile – traşajle (s-au speriat)
• praxosarde les – thovde les and-o murmùnto (l-au îngropat)	• (o) klîniko meripen – (o) xoxavno meripen (moarte clinică)

3. Ambolden o tèksto gazikanes!

Cum este răutatea?

Unchiul meu este foarte bătrân. El are optzeci și cinci de ani și, deseori, seara, stă și ne spune, nepoților, câte o poveste din tinerețea lui. Am să vă spun și vouă o poveste, să vedeți și voi, cum, adesea, răutatea, pe care vrem să o facem altuia, se întoarce înspre noi.

La noi, în satul nostru, era un rrom bogat, care avea un singur băiat. Bărbatul își iubea mult băiatul, care era foarte cuminte, frumos și un renumit lăutar la acordeon. Când băiatul a împlinit douăzeci și trei de ani, cum venea el spre casă, pe drum, căruța s-a stricat și băiatul a căzut și a murit.

Rromii l-au adus acasă, iar cum nu era doctor în sat, după ce l-au văzut cu toții, au zis că e mort și l-au îngropat. Mare durere și multe lacrimi au vărsat atunci părinții săi. Când l-au înmormântat, au pus lângă el acordeonul, precum și o frumoasă brățară din aur și trei inele mari pe degete.

Seara, după înmormântare, doi hoți din sat, ce s-au gândit și și-au vorbit ei: să meargă să deschidă mormântul și să ia acordeonul precum și inelele de aur, pe care, uite, și așa, își spuneau ei, ce să facă mortul cu ele?

În toiul nopții, hoții au mers să sape groapa, să deschidă sicriul și ce să vadă? Se ridică mortul și... îi întrebă:

- Ce este aici, fraților, unde mă aflu?

Hoții s-au speriat tare și, cu greu, tremurând, au sărit din groapă și au fugit. Băiatul – care nu era de-adevăratelea mort, era în moarte clinică – s-a ridicat și a mers acasă.

Multă vreme după aceea, tatăl, foarte bucuros, i-a căutat pe hoți ca să le mulțumească, dar nimeni nu a mai știut nimic, nici nu a mai auzit nimic de ei...

Acum, întrebarea este: A fost bine ce au făcut cei doi hoți?

(după Jupter Borcoi)

4. Palal sosθe vakărel kadaja paramiçi?

✚ *I paramiçi vakărel amenqe sar o Nasulipen, savo kamas te keras les averesqe, iril pes karing amenθe.*

5. Kasqo sas o čhavo?

✚ *O dad e čhavesqo sas jekh barvalo rrom.*

6. Sar sasas o čhavo?

✚ *O čhavo sas godăver, šukar thaj but prinzardo bašavno andar o akordiòno.*

7. So sas kana vov pelăs tele andar o vurdon?

✚ *Kana vov pelăs tele anθar o vurdon vov mulăs.*

8. So thovdine pašal lesθe kana praxosarde les?

✚ *Kana von praxosarde les, thovdine pašal lesθe o akordiòno, jekh šukar sumnakutni bricàra thaj p-e lesqe naja trin bare angrustika.*

9. So sas k-o limòri, răθe, kana e éora putarde e mulesqo moxton?

✚ *Răθe, kana e éora putarde e mulesqo moxton, o mulo vazdăs pes.*

10. So kerde e éora thaj kaj gelăs o sas mulo?

✚ *E éora sas but darajnile thaj izdranindo, xutile andar i xiv thaj našle. O sas mulo gelăs pesqe khere.*

11. Arakhlăs o dad le ternesqo le duje éoren?

✚ *Na, o dad le ternesqo na arakhlăs le duje éoren.*

12. Sosθar rodindăs len?

✚ *O dad rodindăs le éoren, kodolesqe ke vov sas but lošalo thaj vov kamelas te naisarel lenqe.*

13. So aštil te avel maj nasul, ke e éora pharavdine e mulesqo moxton vaj ke o čhavo aštilas te ačhel praxome?

✚ *Kana e éora na pharavdenas e mulesqo moxton, avilăsas maj nasul kaj o čhavo te ačhel praxome.*

14. Tume sar phenen, sar godisaren?

✚ *Me phenav ke si but nasul so kerden e éora, tha' lenqi nasul buti sas lači, kodolesqe ke von skăpisarde le čhaves kaθar jekh čačo meripen.*

4.3. E ștar kaise

1. Drabaren o tèksto!

E ștar kaise

Jekhvar, jekh manuș kamlăs te dikhel sar si lesqe čhave: o Mاريو, o Sorin, o Aron thaj o Florin. Akhardăs len *texarinthe* pesqe thaj dinăs *sarkonesqe* po jekh *kaisa*. Palal kadaja, o manuș gelăs p-o kimpō, mukhindoј pesqe čhaven te keren penqe bută thaj te nakhaven penqo dīves sar kamen von. Rătăqe, kana avilăs palpale, o manuș akhardăs pesqe ștare čhaven thaj pučhlăs len:

– Mاريو, phen manqe so kerdăn tire kaisača?

– So te kerav, mirro dadorro, xalem la thaj naisarav tuqe. Sas but lači. Löm, palal kodoja, o sumburo, *čhovdem* les and-i phuv palal o kher, *tindărdem* o than thaj azukerav te baröl kothe jekh šukar thaj *pherrvali* kaisalin.

– Mišto kerdăn, mirro čhavo, me patăv zorales kaj aresesa jekh lačo *xulaj*.

– Haj tu, phendăs karing o Sorin, so kerdăn tire kaisača?

– Xalem la. Sas but lači, peki...

– Thaj palal kodoja?

– Čhudindem laqo sumburo thaj gelem dajaqe te maj mangav aver kaise, ke na sas manqe dōsta jekh *kaisa*.

– Mirrea čhavea, phendăs o dad *rušača* and-o *vak*, te dikhes te na areses jekh *bičajlo* manuș ke „o bičajlo maj but xasarel thaj o khandino maj but našel”.

– Tuqe, čajlăs tuqe i *kaisa*, sas lači?

– Na zanav, phenel o Aron.

– Sar na zanes, so kerdăn lača?

– Bikindem la. Gelem lača k-i diz thaj dinem la vaš duj gâbenură. Dikh e love!

– Čhavea, tu aresesa baro bikinitōri, tha` dikh ke na sa si bikinimasqe and-o *živipen*; maj zorales, na si bikinimasqe e bută xudinde tire dadenθar.

K-o agor, o manuș pučhlăs vi le Florinos, e maj tikne čhaves:

– Tha` tuqe *placajlăs* tuqe i *kaisa*?

– Nić me na zanav, dadea!

– Sar? Vi tu bikindăn la?

– Na, dadea! Me gelem te dikhav mirre amales savo si nasvalo thaj ingerdem la lesqe. Vov loșardilăs but kaj dinēm la lesqe thaj but naisardăs manqe.

Rovindoј, o dad lias e čhaves pe čanga thaj phendăs lesqe:

– Na zanav so keresa tu and-o tiro *živipen*, tha` so zanav si ke tu avesa jekh lačo manuș thaj kadaja si i maj importantō buti.

(*adaptăcia thaj amboldipen kerdo kaθar i Noemi Kordovăn palal o Leon Magdan*)

2. Alosaren thaj xramosaren e biprinzarde lava!

• <i>texarinthe</i> – javinăthe, de rano (de dimineață)	• <i>xulaj</i> – butărno (gospodar, stăpân)
• <i>sarkonesqe</i> – svako zenesqe (fiecăruia)	• <i>rušaça</i> – xolăça (cu supărare, cu tristețe)
• <i>kaisa</i> – zarzar (caisă)	• <i>vak</i> – glăso (glas, voce)
• <i>čhovdem</i> – thovdem (am băgat, am pus)	• <i>bičajlo</i> – kon na čajlön nijekhvar (nesătul)
• <i>tindărdem</i> – kingărel, del pani (am udat)	• <i>živipen</i> – trăjo (viață, trai)
• <i>pherrvali</i> – kaj kerel but pherra (roditoare)	• <i>pláčajlās</i> – čajlilās (a plăcut)

3. Ambolden o tēksto gāzikanes!

Cele patru caise

Odată, un om dorea să vadă cum o duc cei patru copii ai săi: Mario, Sorin, Aron și Florin. I-a chemat de dimineață la el și le-a dat fiecăruia câte o caisă. După aceea, omul s-a dus pe câmp, lăsându-i pe copiii săi să-și facă treburile lor și să-și petreacă ziua cum vor ei. Seara, când s-a întors, omul i-a chemat pe cei patru băieți și i-a întrebat:

- Mario, spune-mi ce ai făcut cu caisa ta?
- Ce să fac, taticule, am mâncat-o și îți mulțumesc. A fost foarte bună. Am luat, după aceea, sâmburele, l-am băgat în pământ în spatele casei, am udat locul și aștept să crească acolo un cais frumos și roditor.
- Bine ai făcut, băiatul meu, eu cred cu tărie că o să ajungi un gospodar bun.
- Dar tu, îi spuse lui Sorin, ce ai făcut cu caisa ta?
- Am mâncat-o. A fost foarte bună, coaptă...
- Iar după aceea?
- I-am aruncat sâmburele și am mers la mama să-i cer alte caise, căci nu mi-a fost destul una.
- Băiatul meu, a spus tatăl cu supărare în voce, să ai grijă să nu ajungi un om lacom, căci „lacomul mai mult pierde și leneșul mai mult aleargă”.
- Ție ți-a plăcut caisa, a fost bună?
- Nu știu, spune Aron.
- Cum nu știi, ce ai făcut cu ea?
- Am vândut-o. Am mers cu ea la piață și am dat-o pentru doi galbeni. Uite banii!
- Băiatule, tu vei ajunge un mare vânzător, dar fii atent că nu e totul de vânzare în viață; mai important, nu sunt de vânzare lucrurile primite de la părinții tăi.
- La final, omul l-a întrebat și pe Florin, pe cel mai mic băiat:
- Dar ție ți-a plăcut caisa?
- Nici eu nu știu, tată!
- Cum? Ai vândut-o și tu?
- Nu, tată! Eu am mers să-mi văd prietenul care este bolnav și i-am dus-o lui. El s-a bucurat tare că i-am dat-o lui și mi-a mulțumit mult.
- Plângând, tatăl l-a luat pe băiat pe genunchi și i-a spus:
- Nu știu ce vei face tu în viață, dar ce știu este că tu vei fi un om bun și acesta este cel mai important lucru.

(traducere și adaptare de Noemi Cordovan după Leon Magdan)

4. So kamlăs te dikhel o manuś?

✚ O manuś kamlăs te dikhel so kerel pesqe čhave.

5. Sode čhave sas le manuśes?

✚ Le manuśes sas les śtar čhave.

6. Save si e čhavenqe anava?

✚ Le čhavenqoe anava sas: Mاريو, Sorin, Aron thaj Florin.

7. So dinăs o manuś pesqe čhavenqe, texarinăthe?

✚ Texarinăthe, o manuś dinăs pesqe čhavenqe po jekh kaisa.

8. So kerdăs o manuś ratăthe, kana avilăs palpale khere?

✚ Kana avilăs palpale khere, o manuś akhardăs pesqe śtare čhaven thaj pučhlăs len so kerde penqe kaisača.

9. So kerdăs o Mاريو la kaisača?

✚ O Mاريو xalăs pesqi kaisa thaj čhovdăs o sumburo and-i phuv.

10. So patăl o manuś ke aresela o Mاريو?

✚ O manuś patăl ke o Mاريو aresela jekh baro xulaj.

11. So kerdăs o Sorin la kaisača?

✚ O Sorin xalăs pesqi kaisa thaj maj manglăs aver pesqe dajaθar.

12. Sosθar ruślăs o dad, kana aśundăs so kerdăs o Sorin?

✚ O manuś ruślăs sosqe o Sorin xalăs pesqi kaisa thaj phendăs ke vov si jekh bičajlo.

13. So kerdăs o Aron la kaisača? So trebal vov te siklölvel palal o zivipen?

✚ O Aron bikindăs pesqi kaisa. Vov trebal te siklölvel so e bută save xudine e dadenθar na trebal te aven bikinde.

14. So kerdăs o Florin la kaisača?

✚ O Florin ingerdăs i kaisa pesqe amalesqe savo sas nasvalo.

15. So kerdăs o dad, kana aśundăs so kerdăs o Florin la kaisača?

✚ Kana aśundăs so phenel o Florin, o dad, rovindoј, lias le čhaves pe čanga thaj phendăs lesqe ke vov aresela jekh lačho manuś.

4.4. I paramiçi le trine alavenqi

1. Drabaren o tèksto!

I paramiçi le trine alavenqi

Jekh éhavorro, kaj akharel les Áleks, gelăs and-jekh dîves k-i škòla. P-o drom, *arakhadilăs* pesqe amaleça, le Danoça, saves sas les jekh nevi bicikla.

- Hej, Danea, des vi manqe i bicikla?
- Na! Si nùmaj mirri! Na dav la khanikasqe!
- Na maj vakărav tuça nijekhvar! phendăs o Áleks.
- Niç te na vakăres! thaj gelăsθar *phukărdο* p-i bicikla.

O Áleks gelăs rušlo khere, tha` kana areslăs, o şukar *sung* e gudle manresqo kerdo e mamăθar loşalărdăs les. Beşlăs tele k-i *meselin* thaj xalăs sîgo bi te liel sâma ke i mămî dikhlăs karing lesθe ruşli. Palal kodoja, gelăs kaθar i meselin bi te phenel e mamăqe khanć. Rătăθe, kana beşlăs and-o sovthan, aśundăs pesqe daden kaj vakărenas palal e *pharimata* kaj si len khere.

– Hmmm, kamavas te avel jekh *măgikano* alav sar „Abrakadăbra” vaj „Hòkus - Pòkus”, kaj te kerel le Danos te del man i bicikla, te loşarărel la mamă thaj te kerel te na maj avel mirre daden pharimata.

Thaj, godîsarinqoj kadalenθe, lilăs les o suno. And-i kodoja răti, dikhlăs and-o suno pesqe *păzitori* le *parne phakales*:

– Áleks, kaj te şaj nakhes sa kadala pharimata, na si nùmaj jekh alav, si trin alava: „*Mangav* tut şukar!”, „*Naisarav* tuqe!”, „*Jubinav* tut!”. Zumav te phenes len thaj sa avela mişto!

– So şukar sas o parno phakalo! Azukerav te kerav so phendăs vov! godisardăs pes o Áleks. Kana boldăs pes k-i škòla, palem arakhadilăs le Danoça, thaj *amalikanes* dias les „Laçho dîves!”.

– Patăjlem ke san rušlo p-e manθe, phendăs o Dan.

– Na, i bicikla si tiri, thaj ćacîpnasθe şaj kaj te keres so kames tu laça. Na ruşavas te mukhesas vi man te phiravav man laça, „*Mangav* tut şukar!”. Le Danos ćajlilăs les so aśundăs thaj dinăs i bicikla le Aleksosqe.

Maj palal, o Áleks dias palpale e bicikla e Danosqe thaj gelăs khere, kaj lesqi mămî azukerdăs les e xabeneça p-i meselin. *Kadaja dăta* beşlăs pesqe mamăça thaj puçhlăs la:

- Mamie, sosθar sanas ruşli iz?
 - Kaj na *unklilăs* manqe *mişto* o *gudlo manrorro*.
 - Me patăv kaj sas but laçho, thaj „*Naisarav* tuqe!” vaş lesqe.
- Aśunindoj kadala, i mămî *asandăs*.

Ratăθe, o Áleks gelăs k-i pesqi daj thaj phendăs laqe:

– Dajorrie, zanav ke tut vi le dades si tumen pharimata, tha` kamlôm nùmaj te phenav tuqe: „*Jubinav* tut!”

– Vi me jubinav tut! Akana, haj, za thaj thov tut te soves! phendăs i daj kamipnaça.

Ćhavalen, inkeren godăθe te *utilizisaren* kadala trin măgikane alava: „*Mangav* tut şukar!”, „*Naisarav* tuqe!” thaj „*Kamav* tut!”, kodolesqe ke vastdena tumen but and-o tumaro zivipen.

(o amboldipen vi i adaptăcia kerde kaθar i Noëmi Kordovăn palal o Leon Magdan)

2. Alosaren thaj xramosaren e biprinzarde lava!

• <i>arakhadilās</i> – maladilās (a întâlnit)	• <i>amalikanes</i> – sar jekh lacho amal (prieteneste)
• <i>phukārdo</i> – barikano (măreț)	• <i>utilizisaren</i> – labăren (utilizează)
• <i>sung</i> – lacho khand (miros, mireasmă)	• <i>unklilās mišto</i> – kerdilās mišto (a ieșit bine, a reușit)
• <i>meselin</i> – sinia (masă)	• <i>gudlo manrorro</i> – kolàko, gudlo manro pherdo akhorença, makoça, rahàto (cozonac)
• <i>pharimata</i> – problème, pučhimata (greutăți, probleme, dificultăți)	• <i>asandās</i> – asajlilās (a râs, a zâmbit)
• <i>màgikano</i> – drabardo (magic)	• <i>kadaja dàta</i> – akana, anθ-o kadava vaxt (această dată)
• <i>păzitori</i> – arakhlo (paznic)	
• <i>parne phakales</i> – àngelos (înger)	
• <i>mangav</i> – rugiv (rog)	
• <i>jubinav</i> – kamav (iubesc)	

3. Ambolden o tèksto gazikanes!

Povestea celor trei cuvinte

Un băiețel, pe care îl chema Alex, s-a dus într-o zi la școală. Pe drum, s-a întâlnit cu prietenul său Dan, care avea o bicicletă nouă.

– Hei, Dan, îmi dai și mie bicicleta ta?

– Nu! Este doar a mea! Nu o dau nimănui!

– Nu mai vorbesc niciodată cu tine! a spus Alex.

– Nici să nu mai vorbești! Și a plecat mândru pe bicicletă.

Alex a plecat acasă supărat, dar când a ajuns acasă un miros plăcut al cozonacului făcut de bunica l-a înveselit. S-a așezat la masă și a mâncat repede fără să observe că bunica îl privea supărată. După aceea s-a ridicat de la masă fără să îi spună nimic bunicii. Seara, când stătea în pat, i-a auzit pe părinții săi care vorbeau despre greutățile pe care le au acasă.

– Hmmm, aș vrea să am un cuvânt magic cum ar fi „Abracadabra” sau „Hocus - Pocus”, care să îl facă pe Dan să îmi dea bicicleta, să o îmbucure pe bunica și să facă ca părinții mei să nu mai aibă greutăți.

Și, gândindu-se la acestea, l-a luat somnul. În aceea noapte, l-a visat pe îngerul său păzitor:

– Alex, ca să poți trece de toate aceste probleme, nu este doar un singur cuvânt, sunt trei cuvinte: „Te rog frumos!”, „Îți mulțumesc!”, „Te iubesc!”. Încearcă să le folosești și totul va fi bine!

– Ce frumos era îngerul! Abia aștept să fac ce mi-a spus el! se gândea Alex. Când s-a întors de la școală, din nou s-a întâlnit cu Dan, pe care l-a salutat prietenește: „Bună ziua!”.

– Am crezut că ești supărat pe mine, a spus Dan.

– Nu, bicicleta este a ta, și, într-adevăr poți să faci ce vrei cu ea. Nu m-aș supăra dacă m-ai lăsa și pe mine să mă plimb cu ea, „Te rog frumos!”. Lui Dan i-a plăcut ce a auzit și i-a dat bicicleta lui Alex.

La urmă, Alex i-a înapoiat bicicleta lui Dan și s-a dus acasă, unde bunica sa îl aștepta cu mâncarea pe masă. De data aceasta a rămas cu bunica la masă și a întrebat-o:

– Bunico, de ce ai fost supărată ieri?

– Deoarece nu mi-a ieșit bine cozonacul.

– Eu cred că a fost foarte bun, și „Îți mulțumesc!” pentru el.

Auzind acestea, bunica a zâmbit.

Seara, Alex s-a dus la mama sa și i-a spus:

– Mamă, știi că tu și tata aveți greutăți, am vrut doar să îți spun: „Te iubesc!”

– Și eu te iubesc! Acum, hai, du-te la somn! a spus mama cu iubire.

Copii, țineți minte să utilizați aceste trei cuvinte magice: „Te rog frumos!”, „Îți mulțumesc!” și „Te iubesc!”, deoarece vă vor ajuta foarte mult în viață.

(traducerea și adaptarea de Noemi Cordovan după Leon Magdan)

4. Kon gelăs k-i škòla?

✚ *Jekh éhavorro, o Àleks, zalas k-i škòla.*

5. So sasas le Danos?

✚ *Le Danos sasas les jekh bicikla.*

6. Dăs o Dan i bicikla le Aleksosqe?

✚ *O Dan éi dinăs i bicikla le Aleksosqe.*

7. So kerdăs o Àleks kana areslăs khere?

✚ Kana areslăs khere, o Àleks beślăs k-i meseli thaj xalăs gudlo manrorro savo kerdăs les lesqi mămî.

8. Sar dikhlăs i mămî karing o Àleks?

✚ I mămî sas rušli kana dikhlăs karing o Àleks.

9. Palal so așundăs o Àleks kaj vakăren pesqo dad thaj pesqi daj?

✚ O Àleks așundăs pesqe dades thaj pesqe daja ke vakăren palal e pharimata kaj si len.

10. Sosθar kamelas o Àleks te vakărel e drabarde lava?

✚ O čhavo kamel te phenel e drabarde alava k-aști te kerel e Danos te del vi lesqe i bicikla, te loșarel pesqe mama thaj te kerel te na maj avel pharimata lesqe dades thaj lesqe daja.

11. Kas dikhlăs o Àleks anda pesqo suno thaj so phendăs vov lesqe?

✚ O Àleks dikhlăs and-o suno le parne phakhales/angelos. O àngelo sikavdăs les te phenel e trin drabarde alava: „Mangav tut šukar!”, „Naisarav tuqe!”, „Jubinav tut!”.

12. Kana o Àleks boldăs pes k-i škòla, dias lesqe o Dan i bicikla? Sosθar?

✚ Va, o Dan dinăs i bicikla le Aleksosqe, sosθar o Àleks vakărdăs šukar le Danoça.

13. So phendăs o Àleks e mamăqe vaś o gudlo manrorro?

✚ O Àleks naisardăs pesqe mamăqe vaś o gudlo manrorro.

14. Sar sas i daj palal so o Àleks phendăs laqe „Jubinav tut!”?

✚ Palal so o Àleks phendăs pesqe dajaqe so kamel/jubisarel la, voj sas maj loșali.

15. So si te inkeren godăθe tume, e čhave, andar kadaja paramiči?

✚ Ame trebal te siklōvas kathar so trebal te phiravas amen thaj te vakăras šukar savorre manușença.

4.5. Naisarimata thaj pativipnasqe alava

1. Drabaren o tæksto!

Naisarimata thaj pativipnasqe alava

And-o zivipen *ma te bistres*
„Laćho dĭves!” te phenes!
Vaj „Mišto arakhlem tumen!”
„Mišto arakhlem tut!” - phenen!

Kana inklöl o kham aj *avri des*
„Laćhi *texarin!*” si te phenes!
Vaj „Laćhi ranin!”, „Laćhi javin!”
Sa kadala lava laće, gudle si!

Te varekon vareso del tuqe
Ma bistar te *naisares* lesqe:
„Nais tuqe!”, „Palikerav tuqe!”
„Ov sasto!”, „T-aves sasti!”
„Oven saste-veste!”, „Ov sasti!”
Kadala lava but gudle, laće si!

Kana vareso varekasθar roden,
„Mangav tumen!” si te phenen!
„Rugisarav tumen!” vakären!
„Mangav tut!” vaj „Rugiv tut!”
„*Molinav* tumen!”, „*Molinav* tut!”

Kana o kham zal te sovel
O ćhonut inklöl, i răt avel
„Sov Devleća!”, „Răt laćhi!” phen,
Kana varekon si te zal te sovel!

„Jertis man!”, „Jertisaren amen!”
Sa vrjàma tume si te phenen,
Kana jekh doś tume keren,
Kana tume varekas aćhaven
Vareso te pućen, te mangel.

Kana varekasθar tut durărdes
„Devleća!” si lesqe te phenes.
„Aćh Devleća!” kodo phenel,
Savo kothar si te telărel
„Ța Devleća!” si te phenel
Kodova savo kothe aćhel.
(*palal o Geòrge Sarău*)

2. Alosaren thaj xramosaren e biprinzarde lava!

• ma – na, ni, ci (nu)	• molinav – mangav, rugiv, rugisarav
• te bistres – te bistares (să uiți)	(rog)
• avri des – ȝas avri, inklöves (ieși)	• durărdes – mukhes, ȝas dur
• texarin – ranin, javin (dimineața)	lesθar/laθar (îndepărtezi, despați)
• naisares – palikeres (mulțumești)	• kodo – kodova (acela)

3. Ambolden o təksto ȝazikanes!

Mulțumiri și cuvinte politicoase

În viață să nu uiți

„Bună ziua!” să spui!

Sau „Bine v-am ȝăsit!”

„Bine te-am ȝăsit”! – să spuneți!

Când răsare soarele și ieșim afară

„Bună dimineața!” trebuie să spui!

Sau „Neața!”, „Bună!”

Toate aceste cuvinte bune, dulci sunt!

Dacă cineva îți dă ceva

Nu uita să-i mulțumești:

„Îți mulțumesc!”, „Mulțumesc!”

„Fii sănătos!”, „Să fii sănătoasă!”

„Să fiți sănătoși-voioși!”, „Fii sănătoasă”!

Aceste cuvinte sunt foarte dulci, bune!

Când vrei ceva de la cineva,

„Vă rog!” trebuie să spuneți!

„Vă rog!” să folosiți!

„Îți cer!” sau „Te rog!”

„Vă rog!”, „Te rog!”

Când soarele merge la culcare

Răsare luna, vine seara

„Dormi cu Dumnezeu!”, „Noapte bună!” spune,

Când cineva merge la culcare!

„Iartă-mă!”, „Iertați-ne!”

Tot timpul trebuie să spuneți,

Când o greșeală faceți,

Când pe cineva opriți

Ceva să-l întrebați, să îl rugați.

Când te despați de cineva

„Cu bine!” trebuie să-i spui.

„Rămâi cu Dumnezeu /bine!” așa se spune,

Cel care de acolo pleacă.

„Mergi cu Dumnezeu” trebuie să spună

Acela care acolo rămâne.

(după Gheorghe Sarău)

4. Sar si te phenen kana dikhas amen varekaça?

✚ Kana dikhas amen varekaça si te phenas „Laćho dĭves!” vaj „Mišto arakhlem tumen!”.

5. Savo salùto /patĭvipnasqe lava si te phenas len texarinăĥe?

✚ Kana si texarin trebal te phenas: „Laćhi texarin!”, „Laćhi ranin!”, „Laćhi javin!” vaj „Laćhi tosara!”.

6. So si te keras kana varekon del amenqe vareso? Sar ame phenas?

✚ Kana varekon del amenqe vareso ame trebal te naisaras lesqe, phenindoj jekh andar e eksprësie: „Nais tuqe!”, „Palikerav tuqe”.

7. Sar phenas kana ame mangas varekasĥar vareso?

✚ Kana mangas varekasĥar vareso phenas „Rugiv tut!” vaj „Mangav tut!”.

8. Savo salùto das les kana avri ratövel?

✚ Kana avri ratövel si te phenas „Laćhi răt!”, „Sov Devleça!”.

9. Kana keras jekh doś, so si te mothovas?

✚ Kana keras jekh doś trebal te mangas amenqe jertisaripen, phenindoj „Jertisar man!”, „Jertisaren man!”.

10. So phenel o zeno kaj telărel?

✚ O zeno kaj telărel trebal te phenel „Devleça!” vaj „Aćh Devleça!”.

11. So phenel o zeno kaj aćhel?

✚ O zeno kaj aćhel trebal te phenel „Devleça!” vaj „Ța Devleça!”.

4.6. Rekapitulàcia

1. Pheren o telutno tabèlo e trebutne zenutne pronombrurença!

o jekhipen				o butipen		
I-to	II-to	III-to	III-to	I-to	II-to	III-to

2. Xramosaren and-o telutno tabèlo e trebutne fôrme vaș o zenutno pronòmbro thaj o vèrbo „si”!

o gin	o zeno	o pronòmbro	o vèrbo „si”
jekhipen	I-to		
	II-to		
	III-to muršíkano		
	III-to zuvlikano		
butipen	I-to		
	II-to		
	III-to		

3. Xramosaren and-o telutno tabèlo e trebutne fôrme vaș o vèrbo „phenel”!

o gin	o zeno	o pronòmbro	o vèrbo „phenel”
jekhipen	I-to	<i>me</i>	<i>phenav</i>
	II-to		
	III-to muršíkano		
	III-to zuvlikano		
butipen	I-to		
	II-to		
	III-to		

4. Keren po jekh propozìcia savi te avel la k-o agor:

e puntuaciaqo sèmno	i kerdi propozìcia
✚ pùnkto/viram	✚
✚ pučhipnasqo sèmno	✚
✚ akharipnasqo sèmno	✚
✚ kòma/vìrgula	✚
✚ duj virama	✚
✚ dialogosqi linia	✚

5. Xramosaren trin vakăripnasqe formùle vaś o familiàro mangipen!

6. Xramosaren, and-o telutno tabèlo, po trin formùle andar save aśti astaras jekh vakăripen, te ingeras les maj dur thaj te agorisaras les!

astaripnasqe formùle	ingeripnasqe formùle	agoripnasqe formùle
		
		
		

7. Godisaren tume kaj bičhalen jekh imèjlo tumare kakosqe! Andar lesθe naisaren lesqe vaś e paramicênqe lila save xudăn len lesθar. Xramosaren and-o telutno tabèlo tumaro imèjlo!

 Kon tradel o imèjlo?	
 Kasqe si xramosardo o imèjlo?	
 Savo si o subijèkto e imejlosqo?	
 Savo si o mesàžo e imejlosqo?	

4.6. Rekapitulàcia

1. Pheren o telutno tabèlo e trebutne zenutne pronombrurença!

o jekhipen				o butipen		
I-to	II-to	III-to	III-to	I-to	II-to	III-to
<i>me</i>	<i>tu</i>	<i>vov</i>	<i>voj</i>	<i>ame</i>	<i>tume</i>	<i>von</i>

2. Xramosaren and-o telutno tabèlo e trebutne fòrme vaś o zenutno pronòmbro thaj o vèrbo „si”!

o gin	o zeno	o pronòmbro	o vèrbo „si”
jekhipen	I-to	<i>me</i>	<i>som/sem</i>
	II-to	<i>tu</i>	<i>san</i>
	III-to murśikano	<i>vov</i>	<i>si</i>
	III-to zuvlikano	<i>voj</i>	<i>si</i>
butipen	I-to	<i>ame</i>	<i>sam</i>
	II-to	<i>tume</i>	<i>san</i>
	III-to	<i>von</i>	<i>si</i>

3. Xramosaren and-o telutno tabèlo e trebutne fòrme vaś o vèrbo „phenel”!

o gin	o zeno	o pronòmbro	o vèrbo „phenel”
Jekhipen	I-to	<i>me</i>	<i>phenav</i>
	II-to	<i>tu</i>	<i>phenes</i>
	III-to murśikano	<i>vov</i>	<i>phenel</i>
	III-to zuvlikano	<i>voj</i>	<i>phenel</i>
Butipen	I-to	<i>ame</i>	<i>phenas</i>
	II-to	<i>tume</i>	<i>phenen</i>
	III-to	<i>von</i>	<i>phenen</i>

4. Keren po jekh propozìcia savi te avel la k-o agor:

e puntuaciaqo sèmno	i kerdi propozìcia
 pùnkto/viram	<i>O raklo baśavel k-o akordeòno pesqe dadeça.</i>
 pučhipnasqo sèmno	<i>So kames te keres palal so agorisares o licèvo?</i>
 akharipnasqo sèmno	<i>Te aves baxtalo, phrala!</i>
 kòma/vìrgula	<i>Miri phen kindās phabaja, drakha vi ambrola.</i>
 duj virama	<i>Man but plačal man e avutne legùme: kolompìră, morkòja, puruma, i salàta vi i sir.</i>
 dialogosqi linia	<i>- So kames te phenes manqe?</i>

5. Xramosaren trin vakăripnasqe formùle vaś o familiàro mangipen!

✚ Mangav tut te ...!	✚ Śaj te ...!	✚ Śaj te mukhes man te ...!
✚ Mangav tumen śukar te ...!	✚ D-aśti te ...!	✚ Ker manqe o lačhipen te ...!
✚ Rugisarav tut te ...!	✚ Mukh man te ...!	✚ Aven kathe te ...!

6. Xramosaren, and-o telutno tabèlo, po trin formùle andar save aśti astaras jekh vakăripen, te ingeras les maj dur thaj te agorisaras les!

astaripnasqe formùle	ingeripnasqe formùle	agoripnasqe formùle
✚ Lačho dės!	✚ Sar san?	✚ 3a Devleça!
✚ Miśto avilen!	✚ Sar si tiri famìlia?	✚ Ačh Devleça!
✚ Lačhi texarin!	✚ So kames te keres?	✚ Baxtalo tiro drom!

7. Godīsaren tume kaj bičhalen jekh imèjlo tumare kakosqe! Andar lesθe naisaren lesqe vaś e paramičenqe lila save xudăn len lesθar. Xramosaren and-o telutno tabèlo tumaro imèjlo!

✚ Kon tradel o imèjlo?	<i>me/mirro anav: Mariana Varga</i>
✚ Kasqe si xramosardo o imèjlo?	<i>o anav le kakosqo: Florin Hendre</i>
✚ Savo si o subijèkto e imejlosqo?	<i>naisarav tuqe</i>
✚ Savo si o mesàžo e imejlosqo?	Kuć kako! Kamav te naisarav tuqe vaś e paramičenqo lil savo kindăn les manqe. Som lośali so anda lesθe arakhav but rromane paramiça. But aźukărav te avel i vakànca kaj te drabarav andar lesθe. Naisarimatença! Tiri nepòta, i Mariana Varga

4.7. Evaluàcia

1. Pheren o telutno tabèlo e trebutne zenutne pronombrurença !

o gin	o zeno	o pronòmbro	o amboldipen and-i rumunikani éhib
jekhipen	I-to		
	II-to		
	III-to muršíkano		
	III-to zuvlikano		
butipen	I-to		
	II-to		
	III-to		

2. Xramosaren and-o telutno tabèlo e trebutne fòrme vaś o vèrbo „asal”!

o gin	o zeno	o pronòmbro	o vèrbo „asal”
jekhipen	I-to	<i>me</i>	<i>asav</i>
	II-to		
	III-to muršíkano		
	III-to zuvlikano		
butipen	I-to		
	II-to		
	III-to		

3. Keren po jekh propozìcia savi te avel la k-o agor:

e puntuaciaqo sèmno	i kerdi propozìcia
✚ pùnkto/viram	
✚ pučhipnasqo sèmno	
✚ akharipnasqo sèmno	
✚ kòma/vìrgula	
✚ duj virama	

4. Xramosaren, and-o telutno tabèlo, po duj formùle andar save aśti astaras jekh vakāripen, te ingeras les maj dur thaj te agorisaras les!

astaripnasqe formùle	ingeripnasqe formùle	agoripnasqe formùle
✚	✚	✚
✚	✚	✚

4.7. Evaluàcia

1. Pheren o telutno tabèlo e trebutne zenutne pronombrurença !

o gin	o zeno	o pronòmbro	o amboldipen and-i rumunikani éhib
jekhipen	I-to	<i>me</i>	<i>eu</i>
	II-to	<i>tu</i>	<i>tu</i>
	III-to muršíkano	<i>vov</i>	<i>el</i>
	III-to zuvlikano	<i>voj</i>	<i>ea</i>
butipen	I-to	<i>ame</i>	<i>noi</i>
	II-to	<i>tume</i>	<i>voi</i>
	III-to	<i>von</i>	<i>ei/ele</i>

2. Xramosaren and-o telutno tabèlo e trebutne fòrme vaś o vèrbo „asal”!

o gin	o zeno	o pronòmbro	o vèrbo „asal”
jekhipen	I-to	<i>me</i>	<i>asav</i>
	II-to	<i>tu</i>	<i>asas</i>
	III-to muršíkano	<i>vov</i>	<i>asal</i>
	III-to zuvlikano	<i>voj</i>	<i>asal</i>
butipen	I-to	<i>ame</i>	<i>asas</i>
	II-to	<i>tume</i>	<i>asan</i>
	III-to	<i>von</i>	<i>asas</i>

3. Keren po jekh propozìcia savi te avel la k-o agor:

e puntuaciaqo sèmno	i kerdi propozìcia
✚ pùnkto/viram	<i>O raklo baśavel k-o akordeòno pesqe dadeça.</i>
✚ pučhipnasqo sèmno	<i>So kames te keres palal so agorisares o licèvo?</i>
✚ akharipnasqo sèmno	<i>Te aves baxtalo, phrala!</i>
✚ kòma/vìrgula	<i>Miri phen kindās phabaja, drakha vi ambrola.</i>
✚ duj virama	<i>Man but plačal man e avutne legùme: kolompìră, morkòja, puruma, i salàta vi i sir.</i>

4. Xramosaren, and-o telutno tabèlo, po duj formùle andar save aśti astaras jekh vakàripen, te ingeras les maj dur thaj te agorisaras les!

astaripnasqe formùle	ingeripnasqe formùle	agoripnasqe formùle
✚ <i>Miśto avilăn!</i>	✚ <i>So maj keren?</i>	✚ <i>O Devel tumença!</i>
✚ <i>Miśto arakhlem tut!</i>	✚ <i>Sar san tume?</i>	✚ <i>Baxtalo tumaro drom!</i>

I palutni rekapitulàcia 1

1. Xramosaren po jekh alav savo širdel /astarel e grafemença:

b:	i:
c:	j:
ć:	x:
čh:	3:

2. Xramosaren sode ašunimata thaj sode grafème si and-e dine alava!

<i>manuš</i>	ašunimata	<i>tradel</i>	ašunimata	<i>vi</i>	ašunimata
	grafème		grafème		grafème
<i>čhinel</i>	ašunimata	<i>amalipen</i>	ašunimata	<i>kherorro</i>	ašunimata
	grafème		grafème		grafème

3. Xulaven e dine alava and-e silàbe, dikhindoj o modèlo: *raklo: ra-klo!*

vast:	pharipen:
armin:	dur:
vakărel:	masalo:
tatărel:	čhajorri:

4. Pheren e dine propozicie e trebutne alavença!

And-jekh berš si čhona.
And-jekh čhon si kaθar 3i kaj dīvesa.
And-jekh čhon si kurke.
And-jekh kurko si dīvesa.

5. Arakhen e alava kaj si len sajekh sènsò e alavença dine maj tele!

vakărel –	žılto –
trebal –	diz –

6. Arakhen e alava kaj si len mamujutno sènsò e kadala dine alavença!

xarno ≠	3al ≠
užo ≠	khanilo ≠

7. Pheren o dino tabèlo e trebutne alavença!

o bersivaxt/o berś koto ro anotimpo	e čhona	e dësenqo gin
o anglomilaj/o paśmilaj/o jekhtomilaj/o ternomilaj		
o milaj		
o angloivend/i tàmna/o durărdo milaj		
o ivend		

8. Thon pašal e dine vortogàme po jekh trebutno alav!

anda	kaj	pa
and-o	k-o	p-o
and-i	k-i	p-i
and-e	k-e	p-e
and-e	k-e	p-e
and-jekh	k-jekh	p-jekh

9. Xramosaren tumare amalesqe jekh bilèto and-o savo te naisares lesqe vaś lesqo dinipen!

.....,

.....

.....

.....

.....

.....,

.....

I palutni rekapitulàcia 1

1. Xramosaren po jekh alav savo širdel /astarel e grafemença:

✚ b: <i>balo</i>	✚ i: <i>ilo</i>
✚ c: <i>cîra</i>	✚ j: <i>jekh</i>
✚ ê: <i>êirikle</i>	✚ x: <i>xaben</i>
✚ êh: <i>êhavo</i>	✚ z: <i>zukul</i>

2. Xramosaren sode așunimata thaj sode grafème si and-e dine alava!

<i>manuś</i>	așunimata 5	<i>tradel</i>	așunimata 6	<i>vi</i>	așunimata 2
	grafème 5		grafème 6		grafème 2
<i>êhinel</i>	așunimata 5	<i>amalipen</i>	așunimata 8	<i>kherorro</i>	așunimata 6
	grafème 6		grafème 8		grafème 8

3. Xulaven e dine alava and-e silàbe, dikhindoj o modèlo: *raklo: ra-klo!*

✚ vast: <i>vast</i>	✚ pharipen: <i>pha-ri-pen</i>
✚ armin: <i>ar-min</i>	✚ dur: <i>dur</i>
✚ vakărel: <i>va-kă-rel</i>	✚ masalo: <i>ma-sa-lo</i>
✚ tatărel: <i>ta-tă-rel</i>	✚ êhajorri: <i>êha-jo-rri</i>

4. Pheren e dine propozicie e trebutne alavença!

✚ And-jekh berś si 12 (<i>deśuduj</i>) êhona.
✚ And-jekh êhon si kaθar 28 (<i>biś thaj oxto</i>) zi kaj 31 (<i>tranda thaj jekh</i>) dîvesa.
✚ And-jekh êhon si 4 (<i>štar</i>) kurke.
✚ And-jekh kurko si 7 (<i>efta</i>) dîvesa.

5. Arakhen e alava kaj si len sajekh sènso e alavença dine maj tele!

✚ vakărel – <i>del duma, phenel, mothovel</i>	✚ žilto – <i>gàlbeno, šargon</i>
✚ trebal – <i>kampel, si te</i>	✚ diz – <i>fòros</i>

6. Arakhen e alava kaj si len mamujutno sènso e kadala dine alavença!

✚ xarno ≠ <i>lùngo</i>	✚ zal ≠ <i>ačhel, bešel</i>
✚ užo ≠ <i>melalo, biužo</i>	✚ khanilo ≠ <i>butărno</i>

7. Pheren o dino tabèlo e trebutne alavença!

o bersivaxt/o berś koto ro anotìmpo	e čhona	e dēsengo gin
o anglomilaj/o paśmilaj/o jekhtomilaj/o ternomilaj	o Trintonaj	31 dēsa
	o Aprìlo	30 dēsa
	o Maj	31 dēsa
o milaj	o Jùnio	30 dēsa
	o Žulaj	31 dēsa
	o Àgusto	31 dēsa
o angloivend/i tàmna/o durārdo milaj	i Septembra	30 dēsa
	i Oktobra	31 dēsa
	i Novembra	30 dēsa
o ivend	i Decembra	31 dēsa
	i Januàra	31 dēsa
	i Februàra	28/29 dēsa

8. Thon pašal e dine vortogàmepo jekh trebutno alav!

anda	kaj	pa
✚ and-o fòros	✚ k-o phral	✚ p-o drom
✚ and-i škòla	✚ k-i phen	✚ p-i meseli
✚ and -e fòrurǎ	✚ k-e phrala	✚ p-e droma
✚ and-e škòle	✚ k-e phenǎ	✚ p-e meselǎ
✚ and-jekh dēs	✚ k-jekh škòla	✚ p-jekh bàuka

9. Xramosaren tumare amalesqe jekh bilèto and-o savo te naisares lesqe vaś lesqo dinipen!

Kuč Marin,

Me kamav te phenav tuqe ke som but lośalo ke dinǎn mange jekh śukar lil! Čajlol man te drabarav but thaj na bistardem te sikavav les mirre dadenge. Tu san mirro maj lačo amal!

Ame dikhas amen k-i škòla kana i vakànca si gàta!

Tiro amal,

o Sorin

I palutni rekapitulàcia 2

1. Xramosaren po trin substantivură save te anavăren:

☛ zene			
☛ bută			
☛ naturaqe fenomènură			

2. Xramosaren po trin substantivură save te aven:

☛ khethane			
☛ ververutne			

3. Xramosaren po jekh substantivo and-o dino tabèlo palal lenqo agoripen thaj keren lenqo butipen!

o agoripen	jekhipen	butipen
☛ konsonànta		
☛ paškonsonànta -j		
☛ vokàla –o		
☛ vokàla –i		
☛ agorisaripen –ipen		
☛ agorisaripen –imos		
☛ vokàla –a		

4. Keren o butipen e substantivurenqo, palal o modèlo: *phral – phrala*.

☛ dudum -	☛ asvin -
☛ raj -	☛ čhaj -
☛ sastri -	☛ birovlì -
☛ raklo -	☛ dùma -

5. Xramosaren po trin bizivdisarde substantivură save te anavăren:

✚ bută andar o kher			
✚ o vaxt			
✚ xamata thaj pimata			
✚ pherra thaj legume			
✚ e korposqe riga			

6. Xramosaren, and-o telutno tabèlo, štar muršikane substantivură, ka-o jekhipen thaj ka-o butipen, palal o dino modèlo!

e muršikane substantivură			
jekhipen	butipen	jekhipen	butipen
o dad	e dada	jekh dad	nište dada

7. Xramosaren, and-o telutno tabèlo, štar zuvlikane substantivură, ka-o jekhipen thaj ka-o butipen, palal o dino modèlo!

e zuvlikane substantivură			
jekhipen	butipen	jekhipen	butipen
i bori	e boră	jekh bori	nište boră

8. Thon anglal e dine substantivură o trebutno alav, **o** vaj **i**:

(.....) anro, (.....) rroj, (.....) barr, (.....) bašno, (.....) iv, (.....) milaj, (.....) bakri, (.....) bakro, (.....) chajorri, (.....) kan, (.....) manuś, (.....) siklărno, (.....) siklövni, (.....) rajnörri (.....) grastelin, (.....) bikinlin, (.....) masàri, (.....) salo, (.....) sali, (.....) sastro, (.....) sasuj.

9. Xramosaren, and-o telutno tabèlo, o anav trine zenenqo andar tiri familia. Xramosaren po trin adžektivură save sikaven sar si kadala zene!

o anav	adžektivură save sikaven sar si e zene		
			
			
			
			

10. Thon po jekh adžektivo pašal e dine substantivură, palal o modèlo: terno rrom.

 bašno	 zukel
 kaxni	 zukli
 bašne	 zukela
 kaxnă	 zuklă

11. Thon pašal e dine substantivură po jekh trebutno substantivo, dikhindoj lenqo gèndero thaj lenqo gin!

 baro	 terno	 kuć
 bari	 terni	 šukar
 bare	 terne	 godăver
 bare	 terne	 tang

12. Xramosaren trin okàzie kana šaj te tradas baxtăqe lila!

I palutni rekapitulàcia 2

1. Xramosaren po trin substantivură save te anavăren:

☛ zene	<i>rrom</i>	<i>raklo</i>	<i>čhavo</i>
☛ bută	<i>piri</i>	<i>rroj</i>	<i>čaro</i>
☛ naturaqe fenomènură	<i>brišind</i>	<i>iv</i>	<i>šil</i>

2. Xramosaren po trin substantivură save te aven:

☛ khethane	<i>drakh</i>	<i>birovli</i>	<i>ciknida</i>
☛ ververutne	<i>David</i>	<i>Nòrdo</i>	<i>Rumunìa</i>

3. Xramosaren po jekh substantivo and-o dino tabèlo palal lenqo agoripen thaj keren lenqo butipen!

o agoripen	jekhipen	butipen
☛ konsonànta	<i>patrin</i>	<i>patrină</i>
☛ paškonsonànta -j	<i>daj</i>	<i>daja</i>
☛ vokàla –o	<i>gono</i>	<i>gone</i>
☛ vokàla –i	<i>piri</i>	<i>piră</i>
☛ agorisaripen –ipen	<i>ternipen</i>	<i>ternimata</i>
☛ agorisaripen –imos	<i>phurimos</i>	<i>phurimata</i>
☛ vokàla –a	<i>kondicia</i>	<i>kondicie</i>

4. Keren o butipen e substantivurenqo, palal o modèlo: *phral* – *phrala*.

☛ dudum - <i>duduma</i>	☛ asvin - <i>asvină</i>
☛ raj - <i>raja</i>	☛ čhaj – <i>čhaja</i>
☛ sastrî - <i>sastră</i>	☛ birovli – <i>birovlă</i>
☛ raklo - <i>rakle</i>	☛ duma - <i>dume</i>

5. Xramosaren po trin bizivdisarde substantivură save te anavăren:

✚ bută andar o kher	skamin	sînia/meseli	udar
✚ o vaxt	děs/dîves	čhon	berś
✚ xamata thaj pimata	mas	pani	mol
✚ pherra thaj legume	phabaj	ambrol	purum
✚ e korposqe riga	śero	vast	punro

6. Xramosaren, and-o telutno tabèlo, śtar murśikane substantivură, ka-o jekhipen thaj ka-o butipen, palal o dino modèlo!

e murśikane substantivură			
jekhipen	butipen	jekhipen	butipen
o dad	e dada	jekh dad	nîšte dada
o manuś	e manuśa	jekh manuś	nîšte manuśa
o pani	e pană	jekh pani	nîšte pană
o bakro	e bakre	jekh bakro	nîšte bakre
o kak(os)	e kakură	jekh kak(os)	nîšte kakură

7. Xramosaren, and-o telutno tabèlo, śtar zuvlikane substantivură, ka-o jekhipen thaj ka-o butipen, palal o dino modèlo!

e zuvlikane substantivură			
jekhipen	butipen	jekhipen	butipen
i bori	e boră	jekh bori	nîšte boră
i piri	e piră	jekh piri	nîšte piră
i daj	e daja	jekh daj	nîšte daja
i phen	e phenă	jekh phen	nîšte phenă
i famìlia	e familie	jekh famìlia	nîšte familie

8. Thon anglal e dine substantivură o trebutno alav, o vaj **i**:

(o) anro, (i) rroj, (o) barr, (o) bašno, (o) iv, (o) milaj, (i) bakri, (o) bakro, (i) čhajorri, (o) kan, (o) manuś, (o) siklărno, (i) siklövni, (i) rajnörri (i) grastelin, (i) bikinlin, (o) masàri, (o) salo, (i) sali, (o) sastro, (i) sasuj.

9. Xramosaren, and-o telutno tabèlo, o anav trine zenengo andar tiri familia. Xramosaren po trin adžektivură save sikaven sar si kadala zene!

o anav	adžektivură save sikaven sar si e zene		
 Daniel – mirro dad	učo	kalo	butărno
 Adela – mirri daj	tikni	parni	godăver
 Simona – mirri phen	uči	uži	kanutni
 Marku – mirro phral	tikno	thulorro	xanžvalo

10. Thon po jekh adžektivo pašal e dine substantivură, palal o modèlo: terno rrom.

 parno bašno	 nasul zukel
 parni kaxni	 nasul zukli
 parne bašne	 nasul zukela
 parne kaxnă	 nasul zuklă

11. Thon pašal e dine substantivură po jekh trebutno substantivo, dikhindoj lenqo gèndero thaj lenqo gin!

 baro grast	 terno phral	 kuć daj
 bari grastni	 terni phen	 šukar kaxni
 bare grasta	 terne phrala	 godăver čhavo
 bare grastnă	 terne phenă	 tang than

12. Xramosaren trin okàzie kana šaj te tradas baxtăqe lila!

 kana si e baredivesa;
 kana si varekasqo bijandipnasqo/anavesqo dės;
 kana varekon prandisardăs pes.

I palutni rekapitulàcia 3

1. Pheren o telutno tabèlo e trebutne zenutne pronombrurença, amboldindoj ka-e dine pučhimata!

o pučhipen	e pronombrurenqi fôrma			
kon?	me		vov	voj
kasqe?		tuqe		
kasθe?			lesθe	
kasθar?				laθar
kaça?	mança			

2. Xramosaren and-o telutno tabèlo e trebutne fôrme vaș o vèrbură „drabarel” thaj „3al”!

o gin	o zeno	o pronòmbro	o vèrbo „drabarel”	o vèrbo „3al”
jekhipen	I-to	me	drabarav	3av
	II-to			
	III-to muršíkano			
	III-to zuvlikano			
butipen	I-to			
	II-to			
	III-to			

3. Keren po jekh propozìcia and-i savi te aven e dine puntuaciaqe sèmnură!

 <i>pùnkto/viram</i>	
 <i>pučhipnasqo sèmno</i>	
 <i>akharipnasqo sèmno</i>	
 <i>kòma/vìrgula</i>	
 <i>duj virama/pùnkturnă</i>	
 <i>dialogosqi lînia</i>	

4. Xramosaren, and-o telutno tabèlo, po trin formùle andar save aști astaras jekh vakăripen, te ingeras les maj dur thaj te agorisaras les!

astaripnasqe formùle	ingeripnasqe formùle	agoripnasqe formùle

7. Roden, and-o kadava lil, ștar narativo tèkstură thaj xramosaren e informàcie mangle and-o telutno tabèlo!

o tìtulo e narativone tekstosqo	o autòro	e personàzură
		
		
		
		

8. Thon pašal e dine vortogràme po jekh trebutno alav thaj keren lença po jekh propozìcia palal o dino modèlo!

i vortogràma	i kerdi propozìcia e vortogramaça
+ <i>p-o drom</i>	+ <u><i>P-o drom</i></u> arakhadilǫm leça.
+ <i>k-o</i>	+
+ <i>and-i</i>	+
+ <i>p-e</i>	+
+ <i>na-i</i>	+
+ <i>k-ašti</i>	+

9. So trebal te anderărel/te avel and-jekh afișo?

+	
+	
+	
+	
+	

I palutni rekapitulàcia 3

1. Pheren o telutno tabèlo e trebutne zenutne pronombrurença, amboldindoj ka-e dine pučhimata!

o pučhipen	e pronombrurenqi fôrma			
kon?	me	tu	vov	voj
kasqe?	manqe	tuqe	lesqe	laqe
kasθe?	manθe	tuθe	lesθe	laθe
kasθar?	manθar	tuθar	lesθar	laθar
kaça?	mança	tuça	leça	laça

2. Xramosaren and-o telutno tabèlo e trebutne fôrme vaș o vèrbură „drabarel” thaj „zal”!

o gin	o zeno	o pronòmbro	o vèrbo „drabarel”	o vèrbo „zal”
jekhipen	I-to	me	drabarav	zav
	II-to	tu	drabares	zas
	III-to muršikano	vov	drabarel	zal
	III-to zuvlikano	voj	drabarel	zal
butipen	I-to	ame	drabaras	zas
	II-to	tume	drabaren	zan
	III-to	von	drabaren	zan

3. Keren po jekh propozìcia and-i savi te aven e dine puntuaciaqe sèmnură!

✚ pùnkto/viram	✚ Me zav lesθe khere.
✚ pučhipnasqo sèmno	✚ Sar akharel lesqe phrales?
✚ akharipnasqo sèmno	✚ Lačo dës, rajnie!
✚ kòma/vîrgula	✚ I daj si šukar, lači thaj butărni.
✚ duj virama/pùnkturnă	✚ I mami kindăs amenqe: manro, anre vi thud.
✚ dialogosqi lînia	✚ - Čhavalen, kon kamel te khelel mança?

4. Xramosaren, and-o telutno tabèlo, po trin formùle andar save aști astaras jekh vakăripen, te ingeras les maj dur thaj te agorisaras les!

astaripnasqe formùle	ingeripnasqe formùle	agoripnasqe formùle
Lačo dës!	Sar san?	Devleça!
Lači texarin!	So keren tire amala?	Mukhav tut Devleça!
Dobroj tut!	Sar kames te keres?	Lokhi buti!

5. Roden, and-o kadava lil, ștar narativo tèkstură thaj xramosaren e informàcie mangle and-o telutno tabèlo!

o tìtulo e narativone tekstosqo	o autòro	e personàzură
<i>Kon si o Phuro Krećuno?</i>	Jonèl Kordovàn	- phuro butărno - e trin čhavorre i buznörri - e tiknorre
<i>O godăver čhavo</i>	Noèmi Kordovàn, adaptàcia palal o Pètre Ispirèsku	- manuś - sap - krisarno - e čhave - godăver čhavo (o thagar) - i čhaj (i thagarni)
<i>E mamăqi daj-kaxni</i>	Noèmi Kordovàn, adaptàcia palal i Emilia Plugaru	- i čhaj (i Alina) - i mami - pàpos (o Marin) - i kaxni - e kaxnörre
<i>E pendexlinăqi krănga</i>	Noèmi Kordovàn, adaptàcia palal o Lev Tolstoj	- balamno - e trin čhaja - rićhino (o thagarorro) - i rromni

6. Thon pašal e dine vortogăme po jekh trebutno alav thaj keren lença po jekh propozicia palal o dino modèlo!

i vortogràma	i kerdi propozicia e vortogramaça
p-o drom	<u>P-o drom</u> arakhadilôm leça.
k-o dad	Kames te zas mança <u>k-o</u> lesqo <u>dad</u>?
and-i savi	I škòla <u>and-i savi</u> siklòven e čhave si nevi.
p-e meselă	E čhave čhon e xabena <u>p-e meselă</u>.
na-i man	<u>Na-i man</u> dòsta love te kinav kadava lil.
k-ašti te	Vov phenel <u>k-ašti te</u> ingerel o gono.

7. So trebal te anderărel/te avel and-jekh afișo?

- e organizatorosqo anav;
- e evenimentosqo anav;
- o dīves, i dāta thaj i òra kana si inkerdo o evenimentòto;
- o than kaj organizisarel pes;
- e kondicie vaś i participàcia (te pokinel pes vaj na).

I palutni evaluàcia 1

1. Xramosaren po jekh alav savo širdel /astarel e grafemença:

✚ b:	✚ ś:
✚ k:	✚ j:
✚ ć:	✚ x:
✚ f:	✚ v:

2. Xulaven e dine alava and-e silàbe, dikhindoj o modèlo: *raklo: ra-klo*.

✚ dar:	✚ dikhlo:
✚ šilal:	✚ dandalo:
✚ makhel:	✚ por:
✚ thuvărel:	✚ parualo:

3. Arakhen e alava kaj si len sajekh sènsò e alavença:

✚ pustik –	✚ duma –
✚ daral –	✚ dılgo –

4. Arakhen e alava kaj si len mamujutno sènsò e alavença:

✚ gazikano ≠	✚ asal ≠
✚ tiknărel ≠	✚ pharo ≠

5. Thon pašal e dine vortogràme po jekh trebutno alav!

anda	kaj	pa
✚ and- <i>o</i>	✚ k- <i>o</i>	✚ p- <i>o</i>
✚ and- <i>i</i>	✚ k- <i>i</i>	✚ p- <i>i</i>
✚ and- <i>e</i>	✚ k- <i>e</i>	✚ p- <i>e</i>
✚ and- <i>e</i>	✚ k- <i>e</i>	✚ p- <i>e</i>
✚ and- <i>jekh</i>	✚ k- <i>jekh</i>	✚ p- <i>jekh</i>

6. Xramosaren po jekh substantivo and-o dino tabèlo palal lenqo agoripen thaj keren lenqo butipen!

o agoripen	jekhipen	butipen
konsonànta		
paškonsonànta -j		
vokàla –o		
vokàla –i		
agorisaripen –ipen		
agorisaripen –imos		
vokàla –a		

7. Keren o butipen e substantivurenqo, palal o modèlo: *vast – vasta*.

kan -	patrin -
dĩ -	phabaj -
phuripen -	rakli -
ilo -	rajni -

8. Xramosaren, and-o telutno tabèlo, štar muršikane substantivură, ka-o jekhipen thaj ka-o butipen, palal o dino modèlo!

e muršikane substantivură			
jekhipen	butipen	jekhipen	butipen
o gažo	e gaže	jekh gažo	nište gaže

I palutni evaluàcia 1

1. Xramosaren po jekh alav savo širdel /astarel e grafemença:

✚ b: <i>barr</i>	✚ ś: <i>śośoj</i>
✚ k: <i>kalo</i>	✚ j: <i>jag</i>
✚ é: <i>éaro</i>	✚ x: <i>xaning</i>
✚ f: <i>fòros</i>	✚ v: <i>vast</i>

2. Xulaven e dine alava and-e silàbe, dikhindoij o modèlo: *raklo: ra-klo*.

✚ dar: <i>dar</i>	✚ dikhlo: <i>dì-khlo</i>
✚ śilal: <i>śi-la-lo</i>	✚ dandalo: <i>dan-da-lo</i>
✚ makhel: <i>ma-khel</i>	✚ por: <i>por</i>
✚ thuvàrel: <i>thu-vă-rel</i>	✚ parualo: <i>pa-ru-va-lo</i>

3. Arakhen e alava kaj si len sajekh sènso e alavença:

✚ pustik – <i>školutno lil</i>	✚ dùma – <i>alav, vòrba</i>
✚ daral – <i>trašal</i>	✚ dëlgo – <i>lùngo, zinzardo</i>

4. Arakhen e alava kaj si len mamujutno sènso e alavença:

✚ gazikano ≠ <i>rromano</i>	✚ asal ≠ <i>rovel, ruślòl</i>
✚ tiknàrel ≠ <i>baràrel</i>	✚ pharo ≠ <i>lokho</i>

5. Thon pašal e dine vortogràme po jekh trebutno alav!

anda	kaj	pa
✚ and-o <i>gav</i>	✚ k-o <i>dad</i>	✚ p-o <i>šero</i>
✚ and-i <i>bar</i>	✚ k-i <i>daj</i>	✚ p-i <i>bànka</i>
✚ and -e <i>gava</i>	✚ k-e <i>dada</i>	✚ p-e <i>šere</i>
✚ and-e <i>bară</i>	✚ k-e <i>daja</i>	✚ p-e <i>bànke</i>
✚ and-jekh <i>kher</i>	✚ k-jekh <i>abăv</i>	✚ p-jekh <i>meseli</i>

6. Xramosaren po jekh substantivo and-o dino tabèlo palal lenqo agoripen thaj keren lenqo butipen!

o agoripen	jekhipen	butipen
konsonànta	<i>gav</i>	<i>gava</i>
paškonsonànta -j	<i>chaj</i>	<i>čhaja</i>
vokàla –o	<i>manro</i>	<i>manre</i>
vokàla –i	<i>meseli</i>	<i>meselă</i>
agorisaripen –ipen	<i>šukaripen</i>	<i>šukarimata</i>
agorisaripen –imos	<i>dilimos</i>	<i>dilimata</i>
vokàla –a	<i>tradicia</i>	<i>tradicie</i>

7. Keren o butipen e substantivurenqo, palal o modèlo: *vast – vasta*.

kan - <i>kana</i>	patrin - <i>patrină</i>
dî - <i>dă</i>	phabaj - <i>phabaja</i>
phuripen - <i>phurimata</i>	rakli - <i>raklă</i>
ilo - <i>ile</i>	rajni - <i>rajnă</i>

8. Xramosaren, and-o telutno tabèlo, štar muršikane substantivură, ka-o jekhipen thaj ka-o butipen, palal o dino modèlo!

e muršikane substantivură			
jekhipen	butipen	jekhipen	butipen
o gažo	e gaze	jekh gažo	nšte gaze
o dad	e dada	jekh dad	nšte dada
o gav	e gava	jekh gav	nšte gava
o phral	e phrala	jekh phral	nšte phrala
o fòros	e fòrură	jekh fòros	nšte fòrură

I palutni evaluàcia 2

1. Xramosaren, and-o telutno tabèlo, ștar zuvlikane substantivură, ka-o jekhipen thaj ka-o butipen, palal o dino modèlo!

e zuvlikane substantivură			
jekhipen	butipen	jekhipen	butipen
i piri	e piră	jekh piri	nîște piră

2. Xramosaren, and-o telutno tabèlo, o anav ștare zenengo andar tiri klăsa. Xramosaren po trin adžektivură save sikaven sar si kadala zene!

o anav	adžektivură save sikaven sar si e zene		

3. Thon po jekh adžektivo pašal e dine substantivură, palal o modèlo: laćho manro.

..... raklo	 phral
..... rakli	 phen
..... rakle	 phrala
..... raklă	 phenă

4. Thon pašal e dine substantivură po jekh trebutno substantivo, dikhindoj lenqo gèndero thaj lenqo gin!

laćho	tato	nasul
laćhi	tati	śukar
laće	tate	godăver
laće	tate	kuć

5. Pheren o telutno tabèlo e trebutne zenutne pronombrurença, amboldindoj ka-e dine pučhimata!

o pučhipen	e pronombrurenqi fôrma			
kon?		tu		voj
kasqe?	manqe			
kasθe?				
kasθar?				
kaça?			leça	

6. Xramosaren and-o telutno tabèlo e trebutne fôrme vaș e vèrbură „aresel” thaj „xasal”!

o gin	o zeno	o pronòmbro	o vèrbo „aresel”	o vèrbo „xasal”
jekhipen	I-to	me	aresav	xasav
	II-to			
	III-to muršíkano			
	III-to zuvlikano			
butipen	I-to			
	II-to			
	III-to			

7. Keren po jekh propozícia and-i savi te aven e dine puntuaciaqe sèmnură!

✚ pùnkto/viram	✚
✚ pučhipnasqo sèmno	✚
✚ akharipnasqo sèmno	✚

I palutni evaluàcia 2

1. Xramosaren, and-o telutno tabèlo, star zuvlikane substantivură, ka-o jekhipen thaj ka-o butipen, palal o dino modèlo!

e zuvlikane substantivură			
jekhipen	butipen	jekhipen	butipen
i piri	e piră	jekh piri	nîște piră
i éhaj	e éhaja	jekh éhaj	nîște éhaja
i luludî	e luludă	jekh luludî	nîște luludă
i bibi	e bibă	jekh bibi	nîște bibă
i duma	e dume	jekh duma	nîște dume

2. Xramosaren, and-o telutno tabèlo, o anav stare zenengo andar tiri klàsa. Xramosaren po trin adžektivură save sikaven sar si kadala zene!

o anav	adžektivură save sikaven sar si e zene		
<i>Aron</i>	<i>parno</i>	<i>khanilo</i>	<i>uó</i>
<i>Maia</i>	<i>laéhi</i>	<i>butărni</i>	<i>loşali</i>
<i>Ana</i>	<i>sani</i>	<i>şukar</i>	<i>godăver</i>
<i>Marius</i>	<i>thulo</i>	<i>lazavno</i>	<i>darano</i>

3. Thon po jekh adžektivo pašal e dine substantivură, palal o modèlo: laého manro.

✚ <i>butărno</i> raklo	✚ <i>sano</i> phral
✚ <i>butărni</i> rakli	✚ <i>sani</i> phen
✚ <i>butărni</i> rakle	✚ <i>sane</i> phrala
✚ <i>butărni</i> raklă	✚ <i>sane</i> phenă

4. Thon pašal e dine substantivură po jekh trebutno substantivo, dikhindoj lenqo gèndero thaj lenqo gin!

✚ <i>laého</i> dad	✚ <i>tato</i> milaj	✚ <i>nasul</i> zukel
✚ <i>laéhi</i> phen	✚ <i>tati</i> blùza	✚ <i>şukar</i> zukela
✚ <i>laéhe</i> dada	✚ <i>tate</i> milaja	✚ <i>godăver</i> éhaj
✚ <i>laéhe</i> phenă	✚ <i>tate</i> blùze	✚ <i>kué</i> éhaja

5. Pheren o telutno tabèlo e trebutne zenutne pronombrurença, amboldindoj ka-e dine pučhimata!

o pučhipen	e pronombrurenqi fòrma			
kon?	me	tu	vov	voj
kasqe?	manqe	tuqe	lesqe	laqe
kasθe?	manθe	tuθe	lesθe	laθe
kasθar?	manθar	tuθar	lesθar	laθar
kaça?	mança	tuça	leça	laça

6. Xramosaren and-o telutno tabèlo e trebutne fòrme vaś e vèrbură „aresel” thaj „xasal”!

o gin	o zenò	o pronòmbro	o vèrbo „aresel”	o vèrbo „xasal”
jekhipen	I-to	me	aresav	xasav
	II-to	tu	areses	xasas
	III-to murśikano	vov	aresel	xasal
	III-to zuvlikano	voj	aresel	xasal
butipen	I-to	ame	aresas	xasas
	II-to	tume	aresen	xasan
	III-to	von	aresen	xasan

7. Keren po jekh propozicia and-i savi te aven e dine puntuaciaqe sèmnură!

✚ pùnkto/viram	✚ <i>Man si man deś berśa.</i>
✚ pučhipnasqo sèmnò	✚ <i>Sosθar kames te keres kadaja buti?</i>
✚ akharipnasqo sèmnò	✚ <i>Mangav tumen te putaren tumare lila!</i>

BIBLIOGRAFIE

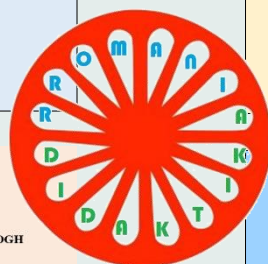
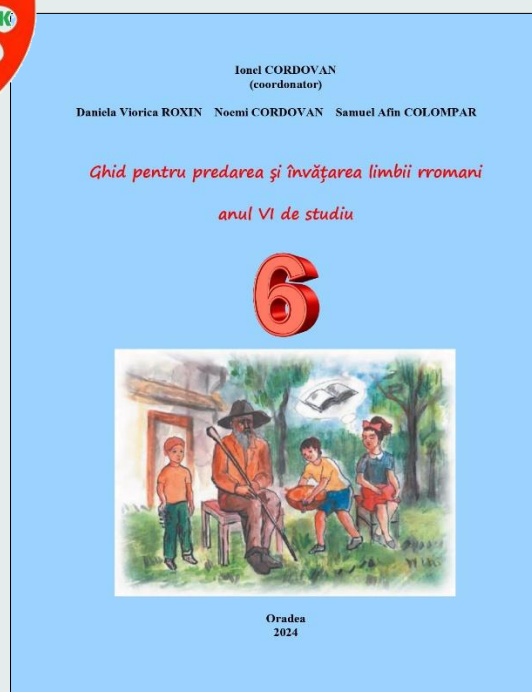
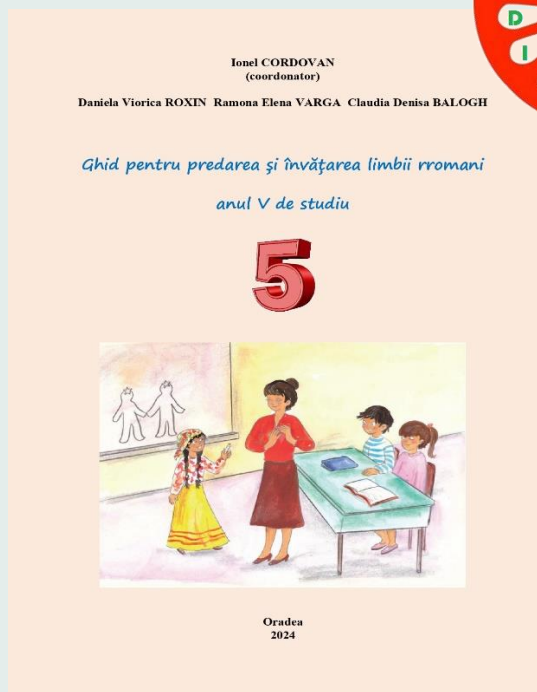
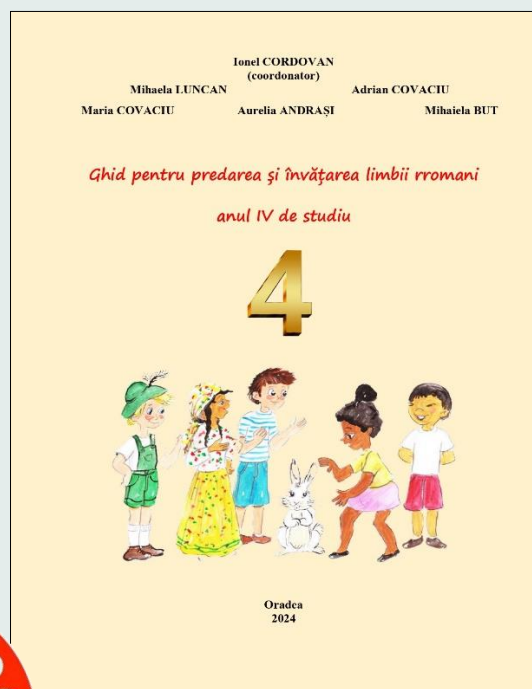
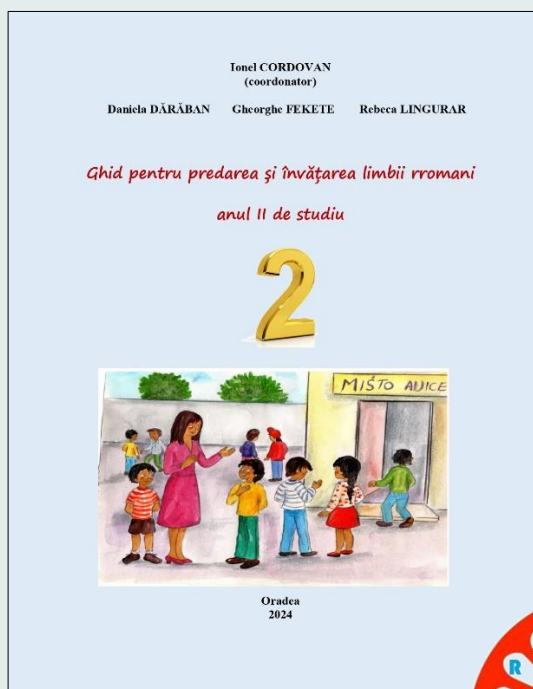
1. CORDOVAN, Ionel, SARĂU, Gheorghe, CORDOVAN Noemi, 2020, *Limba și literatura maternă rromani. Manual pentru clasa a III-a. E dajaqi rromani čhib vi i literatūra (pustik vaś i trinto klàsa)*, București: Editura Sigma, 134 p.
2. CORDOVAN, Ionel, SARĂU, Gheorghe, BAICU, Mariana, CORDOVAN, Noemi, ROXIN, Daniela, AVRAM, Mirela, 2020, *Ghidul profesorului de limba rromani*, Oradea: Editura Print Expert, 304 p.
3. CORDOVAN, Ionel, SARĂU, Gheorghe, CORDOVAN, Noemi, BAICU, Mariana, 2017, *Ghidul profesorului de limba rromani*, Oradea, Editura Primus, 277 p.
4. CUCOȘ, Constantin (coord.), 1998, *Psihopedagogie pentru examenul de definitivare și grade didactice*, Iași: Editura Polirom.
5. IUCU, Romiță, 2001, *Instruirea școlară*, Iași: Editura Polirom.
6. IUCU, Romiță, MANOLESCU, Marin, 2001, *Pedagogie*, București: Editura Fundației „Dimitrie Bolintineanu”, 332 p.
7. MANOLESCU, Marin, 2002, *Evaluarea școlară - un contract pedagogic*, București: Editura Fundației „Dimitrie Bolintineanu ”, 248 p.
8. NEACȘU, Ion, 1999, *Instruire și învățare*, București: EDP.
9. SARĂU, Gheorghe, 2006, *Dicționar rrom-român*, București: Editura Sigma, 224 p.
10. SARĂU, Gheorghe, 2012, *Dicționar român-rrom*, București: Editura Sigma, 288 p.
11. SARĂU, Gheorghe, 2008, *Curs practic de limba rromani pentru toți*, București: Editura Sigma, 208 p.
12. SARĂU, Gheorghe; CORDOVAN, Ionel; 2016, *Ghid de conversație român – rrom – englez – maghiar*, Oradea: Editura Primus, 188 p.
13. *Programa școlară pentru disciplina *Comunicare în limba rromani, clasa clasa a III-a și clasa a IV-a*, MEN, București, 2014.
14. *<https://www.youtube.com/@RromaniDidaktika>

Ghid pentru predarea și învățarea limbii rromani

anul III de studiu

Din aceeași colecție

ISBN

9789730411898